

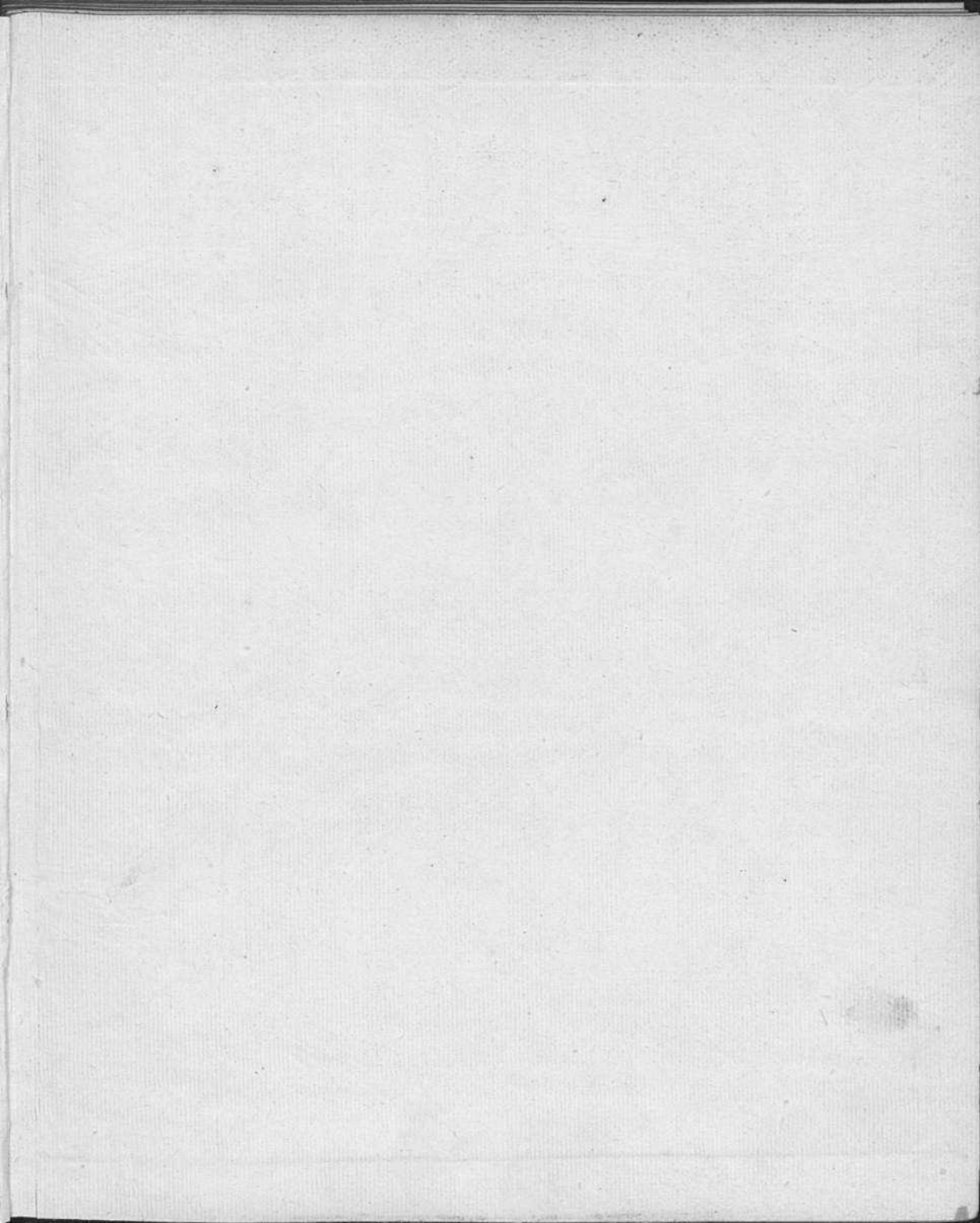
1888 27/11/9

BIBLIOTHEEK KITLV

0073 6254

090808266

POEË GATA BASA ATJEH?

(Spreekt gij Atjehsch?)

SAMENSPRAKEN, GEZEGDEN EN SPREEKWIJZEN

IN DE

Hollandsche, Maleische en Atjehsche taal.

DOOR

H. A. N. CATENIUS,

Majoor der Infanterie O.-I. Leger.

BREDA,
BROESE & COMP.

1888.

POEL GATA BASA ATIEH

(Gorontalo & Gidabach)

SAMPEBANAN GIDABACH EN SPEKWIJEN

IN DE

Handelingen der Staten-Generaal

1800

H. A. M. G. T. E. N. I. S.

Handelingen der Staten-Generaal

BRUNN

ROOSER & COMP

VOORWOORD.

Toen ik voor de derde maal naar Atjeh ging, was het met het stellige voornemen zooveel mogelijk te weten te komen van de Atjehsche taal, mijne aantekeningen daarvan te maken, en, zoo mij dit doenlijk zou zijn, volzinnen van allerlei strekking, in hoofdstukken verzameld, op te teekenen. Voorloopig alléén in de gewone Maleische spreektaal opgesteld, wachtte ik slechts tot de gelegenheid zich voordeed, om dadelijk aan het werk te gaan en partij te trekken van elke ontmoeting, van iedere bijeenkomst, waar *uitspraak* zoowel als *zinvorming*, *taaleigen* zoowel als *spraakwendingen* werden behandeld.

Op zekeren morgen mijne visitatie als officier van piket houdende, was ik, nabij het verhoogde schilderhuis op den Wester-ringdijk⁽¹⁾, getuige van eene aanhouding van enkele Atjehers door politiedienaren, die op uitvoer moesten letten van smokkelwaren, van den passar (markt) naar buiten de linie. De taal was mij geheel vreemd, en, al vragende op de plaats vertoevende, kwam een Atjehsch of Maleisch Hoofd, dat kratonwaarts ging, naderbij en mengde zich in de zaak, door op vele mijner nieuwsgierige vragen te antwoorden.

(1) De kraton wordt, ter beveiliging tegen overstromingen, door zoogenaamde ringdijken beschermd. Zij zijn tevens voor wandelingen en troepenbewegingen geschikt.

Dat Hoofd was de Krani Njak Maïl, een gewezen schrijver (klerk) aan de Atjehsche Gouvernements-bureaux, een man die, naast het Maleisch, de Atjehsche taal ook goed machtig is. Deze werd mijn helper, mijn onderwijzer als 't ware; hij stond mij ter zijde met de vertolking der Maleische volzinnen, bracht mij verscheidene malen, zoowel te Nesoe, als later te Oleh-leh, bezoeken, waarbij dan de geschreven zinnen werden gelezen en behandeld, en gaf mij daardoor ruimschoots gelegenheid het reeds zoolang opgevatte plan, de verrijking mijner taalkennis, te verwezenlijken.

Ziedaar de geschiedenis, de wording van dit boekje!

Of ik daartoe den goeden weg heb ingeslagen?

Meermalen legde ik mijzelf die vraag voor; dikwijls ontmoedigd door de gedachte, dat de taak wellicht boven mijne krachten zou gaan, was het gevoelen mijner vrienden en kennissen daarentegen zóó ten gunste van de niet gemakkelijke onderneming, dat ik er eindelijk toe besloot, al mochten er vele gebreken aan dit werk kleven, den raad dier vrienden te volgen en dit samensprakenboek het licht te doen zien.

Dat er vele fouten in zijn, ik ben, bij voorbaat, de eerste om zulks te erkennen. Allengs zal ook de kennis dezer taal zoo doordringen tot ieder, die haar *moet* beoefenen en in practijk brengen, dat in *diens* oog dit boekje misschien hoegenaamd geen genade meer zal vinden.

Alle begin is moeilijk. Zoo ook hier. Gaarne erken ik, dat de zoogenaamde *wetenschappelijke* waarde van het boek van geringe beteekenis mag heeten. Voor hen echter, die voor korteren of langeren tijd in militaire of civiele betrekking in Atjeh *moeten* vertoeven, kan het ongetwijfeld zeer nuttig worden, al mocht het gebeuren, dat ooit Kota Radja werd prijsgegeven en wij slechts

het eiland Poeloe-Way als hoofdvesting behielden, met niets meer dan Oleh-leh en zijne onmiddellijke omgeving op den vasten Atjeh-wal.

Immers, in de practijk is eenige kennis van de gewone *spreektaal* een vereischte; allen die Indië kennen, zullen het met mij eens zijn, dat men in de dagelijksche aanraking met het volk — den minderen man — niet vèr komt met de *boekentaal*, die het volk doorgaans niet begrijpt. Anderen hebben daar reeds op gewezen (zie o. a. *Nieuws v. d. Dag* 22 en 23 November 1887).

De opeenvolging der drie talen kwam mij voor, op de wijze als hier behandeld, de meest practische te zijn.

Op het Maleisch, onze gewone Indische *spreektaal* — zeer van de *boekentaal* verschillend — zal stellig véél zijn af te dingen. Dikwijls gaf ik de voorkeur aan eene vrije vertaling, daar deze de leidende gedachte van den inlander beter teruggeeft.

Hier en daar — in de verschillende hoofdstukken — vindt de lezer evenwel bijzondere uitdrukkingen van Hoog-Maleische samenstelling, die op andere wijze moeielijk te verstaan zouden geweest zijn voor den Maleisch-Atjehschen vriend, die mij zoo trouw ter zijde stond. Die Maleische uitdrukkingen worden door (H) aangeduid.

Voor de Maleische spelling werd zooveel mogelijk gevolgd het boekje, getiteld: »Nieuw Nederlandsch-Laagmaleisch woordenboekje,» uitgegeven bij A. W. SIJTHOFF te Leider, terwijl voor het Hoog-Maleisch het woordenboek van Mr. G. J. GRASHUIS werd geraadpleegd.

Aan de bereidwillige en zeer gewaardeerde hulp van den reeds bovengenoemden vriend Krani Njak Maïl dank ik het voornamelijk dat deze verzameling, na dertien maanden verblijf in Atjeh, tot stand kwam.

Moge dit werk bijdragen tot vermeerdering onzer kennis der Indische sprek-talen! Dáár toch komt het voornamelijk op aan, wil men goed en vlug verstaan, gauw en prompt bediend en GEHOORZAAMD worden.

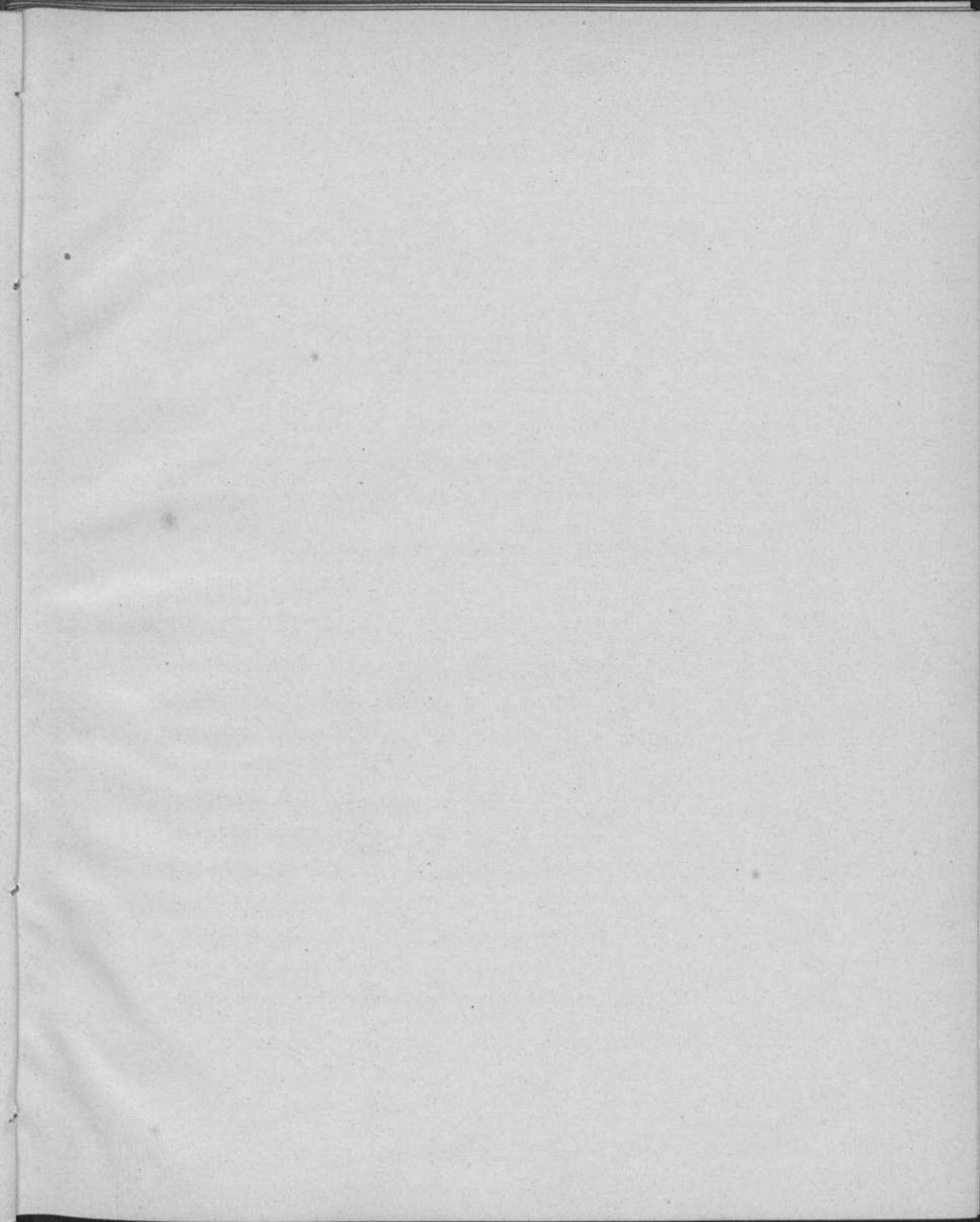
Er valt nog veel te zeggen en ... te verontschuldigen.

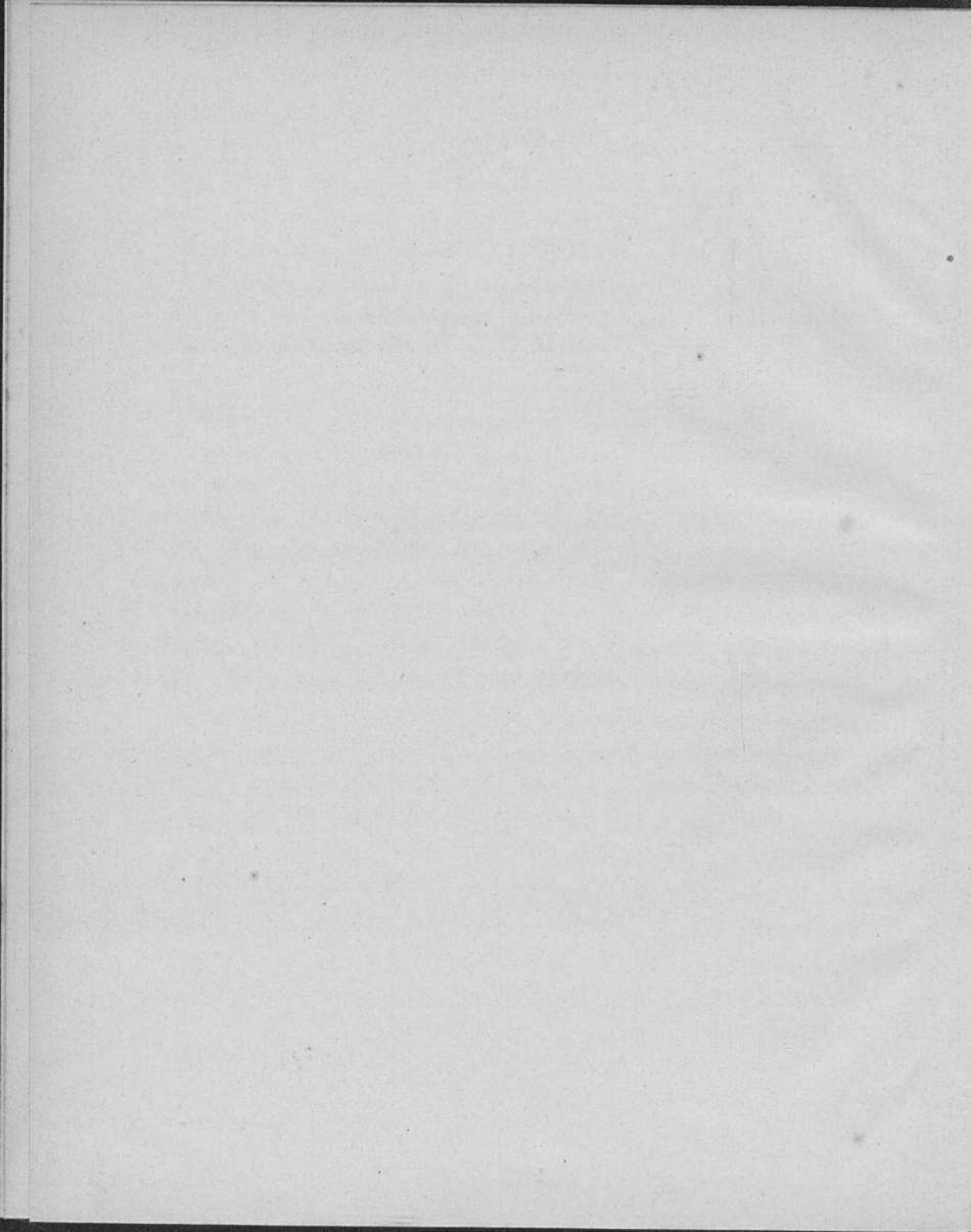
Zoo was het mij, in den betrekkelijk korten tijd, tusschen allerlei diensten in, zeer moeielijk aan eene geregelde grammatische beoefening der taal te kunnen denken.

Ik herhaal: deze taal is geschreven zooals zij mij werd medegedeeld, zooals zij gesproken wordt en zooveel doenlijk methodisch — en, zoo ik plagiaat mocht plegen, zou ik, ten slotte, gaarne de woorden van Mr. G. J. GRASHUIS in zijne inleiding (bij het Hollandsch-Maleisch woordenboek) tot de mijne maken.

Een kort overzicht van enkel taalkundige opmerkingen gaat de samenspraken vooraf.

H. A. N. C.

I N H O U D.

	Bladz.
Taalverwantschap.	XI.
Hoofdpunten der spraakkunst.	XIII.
Korte verklaring der teekens in de Maleische en Atjehsche kolommen, en over de uitspraak.	XXXIV.
Zinstorende fouten.	XXXVI.

S A M E N S P R A K E N.

Inlichtingen.	1.
Bij aankomst.	5.
Over den tijd.	10.
Bloedverwantschap.	15.
Telwoorden, enz.	21.
Gesprekken met een Hoofd. Over troepen, het gevecht, verwondingen.	26.
Over ziekten.	35.
Op de markt.	44.
Over het weder, natuurverschijnselen, windstreken, enz.	54.

	Bladz.
Over het menschelijk lichaam. Uiterlijk, aard, karakter en bijzondere uitdrukkingen.	65.
Over kleeding, opschik.	75.
Atjehsche wandeling, ontmoeting, enz.	85.
Scheepvaart, enz.	98.
Over het huis, en huisraad	107.
Over het dierenrijk.	133.
Over het heelal, weerkundige waarnemingen, natuurkundige zaken, enz.	149.
Bijzondere uitdrukkingen en opmerkingen.	175.

Taalverwantschap.

Die meent, dat de *gewone* Maleische spreektaal, of ook het Hoog-Maleisch, voldoende is, om door het gewone Atjehsche kampongvolk (in de Mërassa⁽¹⁾) verstaan te worden, slaat de plank deerlijk mis.

Niet altijd staat ons een Hoofd of een ander ontwikkeld Atjeher ter zijde. Eene ontmoeting op den weg, in het veld, of wàar ook, met een man uit het volk, staat iedereen telkens te wachten. Het Maleisch wordt dan ten halve, of zeer slecht, soms in het geheel niet begrepen.

Hoewel er *verwantschap* tusschen de Maleische en Atjehsche talen bestaat, is er toch zoóveel verschil in uitspraak en in vele woorden, dat er veel van eene Babylonische spraakverwarring zoude plaats hebben, als twee inboorlingen van verschillende landstreken uit onzen Indischen Archipel, of van twee ver van elkaar gelegen eilanden, een gesprek zouden trachten te voeren. Het is daarmede al even gesteld, als wanneer een volbloed Zeeuw of Brabander een echten Groninger of Fries ontmoet, die, hoewel beiden Nederlanders, elkander in hun verschillende dialecten niet of moeilijk zullen verstaan.

(¹) Eene afdeeling onder ons rechtstreeks bestuur, omvattende alle kampongs en gehuchten tusschen den Kraton, de Atjeh-rivier, Oleh-leh, Lamti, Lamdjamoe en Blang.

De aanraking van de Atjehers met de verschillende volkeren uit hunne omgeving, vooral aan gene zijde van de groote Golf van Bengalen, heeft gemaakt, dat vele uitheemsche woorden het burgerrecht in hunne taal hebben verkregen. De betrekkelijk geringe aanraking der *echte* Atjehers met de overige Maleiers op Sumatra, is, behalve bovengenoemde oorzaak, ongetwijfeld de reden, dat zij voor vele zaken en voorwerpen geheel andere namen hebben (b. v. voor *Boom*, Mal.: *pohon*, hebben zij *bak*), of wel, zoo die namen al met de Maleische overeenkomen, die zoodanig uitspreken, dat er, voor ons oor, als het ware, een geheel ander woord ontstaat: (*visch*, Mal.: *ikan*, wordt *engkôt* in het Atjehsch).

Zooals hierachter in de samenspraken zal blijken, zijn er vele woorden, die, evenals in het Maleisch, gesproken en geschreven worden en dezelfde beteekenis behouden. Legio staan daar tegenover, die, zelfs in de verste verte, niet zijn af te leiden van oorspronkelijk Maleische woorden.

De syntaxis is nagenoeg gelijk aan de Maleische, d. i. voor ons, Nederlanders, *vrij gebrekkig*. Soms wordt met weinige woorden veel uitgedrukt, dan weder wordt een kort Hollandsch gezegde door een omhaal van woorden in het Maleisch en in het Atjehsch vertaald.

Overigens zal de practijk in deze, zooals altijd, de beste leermeesteres zijn.

Hoofdpunten der spraakkunst.

ZELFSTANDIGE NAAMWOORDEN.

Evenals in het Maleisch, zijn deze onveranderlijk in den uitgang, onverschillig in welken naamval het zelfstandig naamwoord staat; de betrekkingen, die in onze taal door de naamvallen worden bepaald, geschiedt zoowel in het Maleisch als in het Atjehsch door een voorzetsel vóór het naamwoord te plaatsen, terwijl de tweede naamval aangeduid wordt door het voorwerp der bezitting onmiddellijk vóór den bezitter te plaatsen.

Enkelvoud.

Een kind.	(Mal.:) anaq.	(Atj.:) aněq.
Van het kind.	}	(Atj.:) aněq.
Van een kind.		
Het hoofd van een kind.	(Mal.:) kapala anaq.	(Atj.:) Oelée aněq.
Aan een kind.	(Mal.:) sama anaq, <i>of</i>	(Atj.:) kě aněq, <i>of</i>
Aan het kind.	(Mal.:) pada anaq.	(Atj.:) bak aněq.
Door den wind,	(Mal.:) Oléh angin,	(Atj.:) Lé angěn.

Evenals de samengestelde woorden, die een doeleinde, dan wel die eene betrekking aanduiden tusschen bezitter en bezitting, waarbij (in het Nederl.) de bezitter vóóraan komt, treft men in het Maleisch, zoowel als in het Atjehsch, dezelfde samengestelde woorden aan, alleen met dit onderscheid, dat, zooals hiervoor reeds werd aangemerkt, het voorwerp der bezitting vóóraan, de bezitter onmiddellijk daarna komt.

kippenhok: — kip = (Mal.:) ajam (A. manòq) hok = (M.) kandang (A.) ěmpoeng.
 (*hok* ^{voor} _{van} de kippen). (Mal.:) kandang-ajam. (Atj.:) ěmpoeng-manòq.
slaapplaats: — slaap = (Mal.:) tidor (A. és) plaats = (M.) tampat (A.) tẽmpat.
slaapplaats. (Mal.:) tampat-tidor. (Atj.:) tẽmpat-és.

De Maleiers en Atjehers zouden dus in onze taal zeggen: hokkippen, plaatsslaap.
 Zeewater. (Mal.:) ajer laoet. (Atj.:) ijër laõt (water-
 enz. zee).

Meervoud.

Het meervoud in het Atjehsch onderscheidt zich niet van het meervoud in het Maleisch. Het naamwoord heeft, gewoon geschreven, eene meervoudige of eene enkelvoudige beteekenis, hetgeen dan uit den zin moet worden opge maakt en begrepen. Aněq kan dus *kind*, maar ook *kinderen* beteekenen.

De meervoudsvorm *menschen* wordt vertaald door (Mal.:) *orang* of *orang-orang*, (Atj.:) *orěng* of *orěng-orěng*. *Menschen* in de beteekenis van *men* (het onbepaald voornaamwoord), in 't Maleisch evenzoo aangeduid door *orang*, wordt in het Atjehsch door *Gõb* vertaald B. v.: Men zegt, (Mal.:) Orang bilang, (Atj.:) Gõb pẽgah.

Het meervoud ondergaat geen verdubbeling van het naamwoord, als dit voorafgegaan wordt door een bijvoeglijk naamwoord van hoeveelheid of door bepaalde telwoorden, al wordt in onze taal het meervoud gebruikt.

Veel menschen.	(Mal.:) Banjaq orang.	(Atj.:) Lě orěng.
Weinig vogels.	(Mal.:) Sedikit boeroeng.	(Atj.:) Batjoet tjitjēm.
Veel geld.	(Mal.:) Banjaq oewang.	(Atj.:) Lě arta.
Vier boomen.	(Mal.:) Ampat pohon.	(Atj.:) Pět bak.

Overigens wordt de verdubbeling, zooals die in het Maleisch plaats heeft, gelijkelijk in het Atjesch gevolgd.

Kanonnen.	(Mal.:) marijem marijem.	(Atj.:) mēriam-mēriam.
-----------	--------------------------	------------------------

LIDWOORDEN.

Bij de Atjehers mist men, evenals in de Maleische taal, dit rededeel. Het wordt dus *niet* vertaald, maar *weggelaten*.

Het paard.	(Mal.:) Koeda.	(Atj.:) Goeda.
------------	----------------	----------------

Bij eenige omschrijving van het voorwerp, wordt *het* of *de* in het Maleisch en Atjesch door het aanwijzend voornaamwoord (M.) *itoe*, (A.) *njoĩ* vervangen.

B. v.: Het (de) . . . , dat (die) . . .	(Mal.:) itoe . . . jang.	(Atj.:) njoĩ . . . jang.
--	--------------------------	--------------------------

Het kind, dat ik zie.	(Mal.:) itoe anaq, jang saja lihat.	(Atj.:) njoĩ aněq, iang loen kalõn.
-----------------------	--	--

BIJVOEGLIJKE NAAMWOORDEN.

De bijvoeglijke naamwoorden van hoedanigheid worden *achter* het zelfstandig naamwoord geplaatst. B. v.:

Eene kleine rivier.	(Mal. :) Kali ketjil.	(Atj. :) Kroeng tjoet.
Een groote oorring.	(Mal. :) Kraboe besar.	(Atj. :) Soebang raja.

De bijvoeglijke naamwoorden van hoeveelheid worden *vóór* en (of) *achter* de zelfstandige naamwoorden geplaatst, evenals in het Maleisch. B. v.:

Veel steenen.	(Mal. :) Batoe-batoe ban- jaq.	(Atj. :) Batée-batée lě.
Vele kinderen.	(Mal. :) Banjaq anaq.	(Atj. :) Lě aněq.
Weinig menschen.	(Mal. :) Sedikit orang of orang sedikit.	(Atj. :) Batjoet orěng of orěng batjoet.

Slecht en *leelijk*, in tegenstelling van *goed* en *mooi*, worden vertaald door *niet* (Atj. :) *han* of *hana* en het omschrijvende bijvoeglijk naamwoord *goed* of *mooi* (Atj. :) *gědj* (*).

Slecht, leelijk.	(Mal. :) djabat, djelěk.	(Atj. :) hanagědj.
------------------	--------------------------	--------------------

Door oefening moet men de juiste toepassing van den ontkennenden vorm (*han* of *hana*) leeren onderscheiden. Zie verder over *hana* hierachter, bij de werkwoorden.

<i>Alle, velerlei, allerlei</i>	(Mal. :) <i>Segalla</i>	(Atj. :) <i>Sěgala</i> of <i>sigala</i>
staat als bijv. naamwoord altijd <i>vóór</i> het zelfstandig naamwoord. B. v.:		
<i>Alle gereedschappen.</i>	(Mal. :) <i>Segalla bekákas.</i>	(Atj. :) <i>Sěgala pěkakas.</i>
<i>Alle</i> (collectief).	(Mal. :) <i>Samoewa.</i>	(Atj. :) <i>Bandoem.</i>

(*) Zie over de uitspraak.

Dit bijv. naamwoord kan zoowel *vóór* als *achter* het zelfstandig naamwoord staan. B. v.:

Alle menschen.	(Mal. :) Samoewa orang	(Atj. :) Bandoem orěng
	of orang samoewa.	of orěng bandoem.

De vergelijkende trap.

Hiertoe wordt in het Maleisch 't woordje *lebéh*, in het Atjehsch *lēbēh* vóór het bijvoeglijk naamwoord geplaatst.

Grooter is:	(Mal. :) <i>lebéh besar.</i>	(Atj. :) <i>lēbēh rajěk.</i>
Grooter dan.	(Mal. :) <i>lehéh besar dari.</i>	(Atj. :) <i>lēbēh rajěk bak.</i>
Grooter dan dat huis.	(Mal. :) <i>lebéh besar dari</i> <i>itoe roemah.</i>	(Atj. :) <i>lēbēh rajěk bak</i> <i>njoī roemōh.</i>
Dichter bij.	(Mal. :) <i>lebéh dekat.</i>	(Atj. :) <i>lēbēh toī.</i>
Niet meer.	(Mal. :) <i>Tida lebéh of</i> <i>tida lagi.</i>	(Atj. :) <i>hana lé (of lě; (lě</i> <i>beteekent veel)).</i>

Veel is in 't Atjehsch *lě*, maar dit woord verandert aan het einde van een zin, (vermoedelijk voor het gehoor?) in *lé*. B. v.:

Ik wil niet meer koopen.	(Mal. :) Saija tra maoe	(Atj. :) Loen han kěměng
	bli lagi.	bloī lé.

De overtreffende trap.

In het Maleisch geschiedt dit, door *vóór* het bijvoeglijk naamwoord het woordje *pāling* te plaatsen, wat ongeveer overeenkomt in beteekenis met ons voorvoegsel *aller*. B. v.:

Het allergrootste, (Mal.:) jang pāling besar.

In het Atjehsch wordt de overtreffende trap aangeduid door *tēhat* (lees: taat), in het Nederlandsch te vertalen door *zeer*, (Mal.:) *sekali*. B. v.:

Zeër (heel) ver. (Mal.:) djaoeh sekali. (Atj.:) djěoh tēhat.

Of wel wordt de overtreffende trap door eene kleine omschrijving, overeenkomende met eene Nederlandsche vertaling: »het hoogste klimmen,” of vrij vertaald: »de bovenste plank.” B. v.:

Het allerbeste. (Mal.:) jang pāling baaik. (Atj.:) jang gèdj silagoi
ék of jang gèdj tēhat.

Het bijwoord *zeer*, vóór een bijvoeglijk naamwoord geplaatst, en in het Maleisch aangeduid door *sekali*, *ámat*, *terlāloe*, wordt in het Atjehsch vertaald door *silagoína* en ook al wederom door *tēhat*. B. v.:

Het is zeer hoog. (Mal.:) tinggi sekali. (Atj.:) manjang tēhat.

Te ver of zeer ver. (Mal.:) terlāloe djaoeh. (Atj.:) djěoh silagoína.

De grond is zeer (of *te*) droog. (Mal.:) tanah-nja terlāloe kring. (Atj.:) tanôh-dji tēho silagoína.

VOORNAAMWOORDEN.

Persoonlijke.

EERSTE PERSOON.

De eerste persoon enkelvoud (verg. blz. 25) wordt, gewoon onder elkander sprekende, door *loen* aangeduid. (De uitspraak is tussehen *lon* en *loon* in.)

In onderdanigen vorm wordt *ik*, in het Maleisch door *saja* of *hamba*, in het Atjehsch door *peloon* vertaald. B. v.:

Ik ben uw onderdanige (Mal.: *Saija* hamba jang (Atj.: *Oeloen* toewan
dienaar. renda. namit jang hinadina.

Meervoud.

Wij, (Mal.: *goewa orang* of *kami orang*, wordt in het Atjehsch door *kamoï* vertaald. B. v.:

Zeg, man, wij hebben (Mal.: *Hé*, man, *kami* (Atj.: *Haï*, rakan, *kamoï*
honger. lapar. dëk.

Soms wordt *wij* door *gëtanjoï* vertaald. B. v.:

Laten wij gaan slapen, (Mal.: *Kita* pergi tidur. (Atj.: *Gëtanjoï* djak ès.
of slapen wij!

Uit deze zinnen blijkt dat *kamoï* wordt gebruikt, als de aangesproken persoon niet tot de verzameling behoort en uitgesloten wordt, en *gëtanjoï*, als men den persoon, tot wien men spreekt, mede insluit, evenals het in 't Maleisch geschiedt met *kita* en *kami*; *kita* met insluiting, *kami* met uitsluiting van den aangesproken persoon.

De naamvallen worden gevormd als die van de zelfstandige naamwoorden, n.l. door het gebruik van voorzetsels vóór het persoonlijk voornaamwoord. De persoonlijke voornaamwoorden blijven dan onveranderd.

TWEDE PERSOON.

Gij, (Mal.: *loe* (gewone spreektaal *kowé*)) is *gata* in het Atjehsch.

Dikwijls wordt *gata*, al naar het spraakgebruik, verkort tot *ta*, vooral in de gebiedende wijs, waarbij dan *ta* onmiddellijk vóór het werkwoord staat.

Vrees niet!

(Mal.:) Djangan takot! (Atj.:) Bèk tatakòt.

In de fatsoenlijke Atjehsche taal wordt in plaats van *gata* ook de titulatuur gebruikt, zooals 't woord *Mijnheer* in het Nederlandsch, en *Toewan* in het Maleisch. B. v.:

Als U (of *Mijnheer*) wilt (Mal.:) Kaloe Toewan (Atj.:) Kalée Tèkoe galak.
(wil). soeka.

Omtrent het gebruik en de verschillende wijzen van titulatuur is, voor zoover nog bekend, het volgende in Atjeh in zwang.

Het woord *Mijnheer*, (Mal.:) *toewan*, wordt al naar gelang van den persoon, van rang of stand in 't Atjehsch gewijzigd. Tot vorstelijke personen *Toeankoe*, tot hooge Atjehers, waarschijnlijk adellijken, *Toekoe*, is men zeer beleefd, tot voorname mannen, dan heet het *Tèkoe*, terwijl de priesters (zij die van de priesterscholen van Lambada kwamen) de titulatuur *Tèngkoe* bezitten. Onze tegenstander *Tèngkoe-di-Tiroe* schijnt dus met vrucht te hebben gestudeerd en zal wel zijn praedicaat door een diploma kunnen steunen.

Tot vrouwelijke personen wordt, b. v. op de Atjehsche passar (markt) *njonja*, ook wel *potjoet* gezegd — evengoed als tot soldatenvrouwen 't woordje *njei* of *njahi* wordt gebruikt. Door de bestendiging van ons gezag in Atjeh, door de steeds grooter wordende passar (markt), waar allengs allerlei permanente gebouwen zijn verrezen, zoowel van Chineesche als Maleische en Padangsche kooplieden, door de aanmoediging en het streven van het Nederlandsch opperbestuur, om de groote Atjehsche markt, nabij Kampong Gedah, zoo druk en aanzienlijk mogelijk te doen worden, is ook van den kant van het Atjehsche volk, dat zich steeds goed en *contant*, liefst in klinkende munt, betaald ziet, bijzonder veel toenadering betoond; al dat volk, mannen, vrouwen en kinderen, elken

dag op hunne zelfde plaatsen zittende, waar, in de groote overdekte marktloods, aan ieder eene vaste plaats is aangewezen, heeft van lieverlede de eigenaardige inlandsche en zelfs militaire spreekwijzen en uitdrukkingen uit het kazerne-leven opgevangen en overgenomen, zoodat *njei* en *njahi* ook uit hannen mond wordt gehoord, als zij tot inlandsche soldatenvrouwen spreken.

Meervoud.

In het Atjehsch ook *Gata* en tegen hooger en in rang *droine* of wel soms verkort *ně*. Ook de praedicaten *toeankoe*, *toekoe*, *těkoe* worden gebezigd. In den aanhef van redevoeringen, evenals in het Maleisch, wordt het praedicaat of de titulatuur verdubbeld: *Těkoe-těkoe* of *toeankoe-toeankoe*.

DERDE PERSOON.

Enkelvoud *hij* of *zij* — in het Maleisch *ija* of *dija* — is in het Atjehsch *djih*. *Hij* (of *zij*) is dood. (Mal. :) *dija mati*. (Atj. :) *djih maté*.

Uit den zin en afhange van welke persoon gesproken wordt, moet dus blijken of er over een mannelijken of vrouwelijken persoon wordt gesproken.

Meervoud.

In het meervoud wordt hetzelfde woord gebruikt, dikwijls met achtervoeging van 't woord »orěng,» (menschen), evenals zulks in het Maleisch geschiedt. B. v.: *Zij zijn kreupel*, of die (Mal. :) *Dija of dija orang* (Atj. :) *Djih of djih orěng*
menschen zijn kreupel. *pintjang.* *djak tjapik.*

Wederkeerige.

Het woordje *zich of zelf* (ik zelf) in het Maleisch door *sendiri* aangeduid, wordt in het Atjehsch door *droi* of *kědroi*, *sidroi* (grondwoord *droi*) uitgedruid. B. v.: Omdat hij zelf geen geld (Mal.:) Sebab dija tida (Atj.:) Sabab hana ata heeft. ada oewang sendiri. droi-dji.

Alleen spelen (in de beteekenis van: voor zich-zelf, zonder anderen, spelen, zich-zelf bezighouden), (Mal.:) *mañ sendiri*, wordt in 't Atj.: *mě-én sidroi*.

Eigen kinderen. (Mal.:) *anaq sendiri*. (Atj.:) *aněq droi*.

Ik zelf. (Mal.:) *saija sendiri*. (Atj.:) *loen kědroi*.

Het hangt geheel van den zin af, welke verandering, beter gezegd welk voorvoegsel aan *droi* moet voorafgaan, omdat de grondvorm weinig alleen voorkomt.

Bezittelijke.

De 1ste persoon: *mijn, mijne*, in het Maleisch door het aanhechtsel *koe* uitgedrukt, wordt in het Atjehsch vertaald door het persoonlijk voornaamwoord *loen* (Holl. *ik*), evenzoo is het met den 2den persoon gesteld. *Uw, uwe*, in het Maleisch vertaald door het woord *moe* als aanhechtsel achter 't zelfstandig naamwoord te plaatsen, wordt in 't Atjehsch door het persoonlijk voornaamwoord van den 2den persoon *gata*, onmiddellijk achter het zelfstandig naamwoord te plaatsen, dat de bezitsbetrekking ondergaat. B. v.:

Uwe vrouw. (Mal.:) *bini-moe*. (Atj.:) *binoi gata*.

Mijn kind. (Mal.:) *anaq-koe*. (Atj.:) *aněq loen*.

Het bezittelijk voornaamwoord van den 3den persoon (*zijn, zijne, hare, hunne*),

in 't Maleisch vertolkt door het aanhechtsel *nja* achter 't zelfstandig naamwoord te plaatsen, wordt in het Atjehsch door *dji* vertaald en eveneens onmiddellijk achter het woord, als aanhechtsel, geplaatst, ten opzichte waarvan de betrekking wordt aangeduid. B. v.:

Zijne oogen.	(Mal.:) mata-nja.	(Atj.:) mata-dji.
Hare haren.	(Mal.:) ramboet-nja.	(Atj.:) ôk-dji.
Hunne huizen.	(Mal.:) roemah-nja.	(Atj.:) roemôh-dji.

Vragende.

Wie voor personen, in het Maleisch *sijapa*, of verkort *sâpa*, is in het Atjehsch *soi* (lees *sooi*).

Welke, of *wat* voor zaken, in het Maleisch door *apa* vertaald, is in het Atjehsch *poeë*. Dit woordje *poeë*, uit te spreken tusschen *pěwě* en *pěgwě* in, waarbij de *g* en *w* in elkander smelten. Alle vragende vormen, die in het Maleisch met *apa* beginnen, worden in de Atjehsche taal met 't woord *poeë* begonnen. (M.) Apa en (A.) Poeë kunnen 't beste vergeleken worden met de vragende uitdrukking *est-ce-que*, die de Franschen zoo vaak gebruiken. B. v.:

Duurt het lang?	(Mal.:) Apa lama?	(Atj.:) Poeë trib?
Hoort gij niets?	(Mal.:) Apa kamoe tida	(Atj.:) Poeë gata hana
	dengar apa-apa?	děngôr poeë-poeë?

Aanwijzende.

Deze, *dit*, in het Maleisch *ini*, is in het Atjehsch *njoi*. B. v.:

Dit is mijn kind.	(Mal.:) Ini saija poenja	(Atj.:) Njoi loen po aněq.
	anaq.	

Die, dat, in het Maleisch *itoe*, is in het Atjehsch *djéh*, of *njan*. B. v. :

Die kerel ziet er on- (Mal. :) Itoe orang moeka- (Atj. :) Djéh orěng moeka-
gunstig uit. nja tida baaik. dji hanagèdj (*).

Beide aanwijzende voornaamwoorden staan, evenals in 't Nederlandsch en in het Maleisch, in de Atjehsche taal onmiddellijk vóór het zelfstandig naamwoord.

De aanwijzende vorm kan ook door nadere omschrijving van het zelfstandig naamwoord geschieden b. v. *de witte*, *de andere*. De beide lidwoorden *de* worden, in dit geval, in het Maleisch en in het Atjehsch door *jang* vertaald.

De witte. (Mal. :) Jang poetih. (Atj. :) Jang poetéh.

De andere. (Mal. :) Jang laín. (Atj. :) Jang laèn.

Wat wij Nederlanders zouden vertalen: *degene*, *die wit is*; *die de andere is*.

Betrekkelijke.

Welke, dewelke, hetwelk, die, dat, in het Maleisch door *jang* of *njang* vertaald, wordt in het Atjehsch ook door *jang* of *njang* aangeduid. B. v. :

Het kind, *dat* ziek is. (Mal. :) Anaq, *jang* sakit. (Atj. :) Aněq *jang* sakět.

Degene, *die* het eten (Mal. :) Orang *jang* masak (Mal. :) Orěng, *jang* ma-
kookt. makanan. goën pėnadjoh.

(*) Zie de vorming van dit woord, blz. XVI.

WERKWOORDEN.

Moge de vervoeging der werkwoorden „hoogst eenvoudig” heeten, omdat zij weinig of niets veranderen, in dit rededeel ligt juist het voornaamste, het zwaartepunt der geheele taal, opgesloten. De verdeeling in onzijdige, bedrijvende, enz., zooals de taalkunde der beschaafde volkeren die vastgesteld heeft, bestaat eveneens bij den Atjeher, waarschijnlijk bij den gewonen, eenvoudigen inboorling, *geheel onbewust*, doch de man maakt er toch gebruik van, door voorvoegsels of door aanhechtsels, om zijne gedachten uit te drukken, om te kennen te geven wát hij meent, wát hij bedoelt, en ... hij wordt door den aangesprokene behoorlijk verstaan.

Het werkwoord en de vorm, waarin dat woord voorkomt, speelt ook bij hem eene voorname rol, en geeft, al naar de wijziging, waarin het grondwoord voorkomt, te kennen of het een eenvoudig, een transitief, causatief of ander werkwoord is, of de vorm passief, objectief of voluntatief is.

Eene ernstige en nauwkeurige bestudeering van de verzamelde gegevens der Atjehsche taal, gaven mij aanleiding tot de volgende opmerkingen en aantekeningen. Zij zijn in 't kort saamgevat, en waarschijnlijk zelfs zeer onvolledig; doch men bedenke: ik schreef geen grammatica, wél een samensprakenboek, voorafgegaan door enkele grammaticale beschouwingen, opdat degene, die zich verder in deze taal wil bekwamen, in *betere* en meer uitgebreide taalkundige Atjehsche werken, *alles* kan lezen en vinden, wat van belang kan worden geacht voor zijne grondige kennis en heldere opvatting van het Atjehsche taaleigen.

Het hulpwerkwoord *na*.

Dit woord speelt in de dagelijksche taal eene groote rol. Onze werkwoorden

hebben en *zijn* worden bij de Atjehers alléén door 't woordje *na* aangeduid.

Dit is betrekkelijk wel een bewijs van taalarmoede. B. v.:

Maar ik *heb* een vriend. (Mal.:) Tetapi *ada* sobat (Atj.:) Tětapi *na* tsahbat
satoe. sidroï.

Er *zijn* ook lieden, die ... (Mal.:) Ada djoega orang, (Atj.:) Na tjit orěng,
jang... jang...

Niet hebben en *niet zijn* worden vertaald door *hana*. Het begrip van ontkenning wordt ook door *hana* (of verkort *han*) aangeduid. (Zie de aantekeningen bij de Bijvoeglijke naamwoorden: *slecht* in tegenstelling van *goed*.)

Onzijdige werkwoorden, zooals *slapen* (Mal.:) *tidor* (Atj.:) *és*; *denken*, *meenen* (Mal.:) *kira* (Atj.:) *pěnjēm*, komen in den zin gewoonlijk in hun grondvorm voor.

Door geoeftendheid kan de spreker het best beoordeelen, of de grondvorm eenvoudig dan wel samengesteld moet voorkomen.

Bedrijvende werkwoorden hebben in de meeste gevallen de voorvoegsels *mě*, *gě* of *pě*. Evenwel wijzigt zich dit al naar het spraakgebruik en naar de plaats, die het woord inneemt, alsmede naar den persoon tot of van wien gesproken wordt. De voorvoeging van het persoonlijk voornaamwoord (*gata*, verkort tot *ta*) komt in de Atjehsche taal menigvuldig voor.

Gebruiken, *benutten* (Mal.:) *pakěj*, is (Atj.:) *bōh* (bedrijvende vorm *gebōh*). In eenigen volzin wordt den aangesproken persoon gevraagd:

Wat zult gij anders (Mal.:) *Pakěj* apa laĩn? (Atj.:) *Tabōh* poeě laèn?
gebruiken?

(De *gě* vervalt dus als voorvoegsel en wordt door den 2den persoon enkelvoud *ta* vervangen.)

Doen, maken. (Mal.:) *békin*. (Atj.:) *pěgědj*.

Maar in het bedrijvende werkwoord *pěgědj*, waarbij aan eenig bedrijf wordt gedacht, te verrichten door den aangesproken persoon, wordt *pěgědj* voorafgegaan door *ta* en tevens *achter* het werkwoord de omschrijving van het te verrichten bedrijf gevoegd. Voorbeelden :

Fijn maken.	(Mal. :) békin aloes.	(Atj. :) tapěgědj aloes.
Vuur maken.	(Mal. :) békin api.	(Atj. :) tapěgědj apoei.
Eene kooi maken.	(Mal. :) békin kandang.	(Atj. :) tapěgědj ěmpoeng.

De lijdende vorm wordt in de Atjehsche taal verschillend gevormd — of door de voorvoegsels *gě-pě*, of ook alleen door *gě* — soms ook door het voorvoegsel *dji*.

Gewikkeld worden.	(Mal. :) di goeloeng.	(Atj. :) gě-pě-kavan.
Het wordt zwart ge- maakt.	(Mal. :) di békin itam.	(Atj. :) gě-pě-itam.
Het is reeds verkocht.	(Mal. :) soedah di djoe- wal.	(Atj. :) ka gě-poebloi.
Dit moet doorstoken worden.	(Mal. :) iui misti di toe- soek.	(Atj. :) njoĩ měhat gě- tjoelók.
Het wordt goedkooper gegeven.	(Mal. :) di kasi lebéh moerah.	(Atj. :) dji bri lěbéh moe- rah.

Ook hierin wordt geoeffendheid vereischt, om den juisten vorm te vatten. Tal van voorbeelden, in de samenspraken hierachter, wijzen genoegzaam aan, wanneer de eene of andere wijze moet worden gebezigd. Mij komt het voor, dat de voormelde passieve vormen sterk geregeerd worden door het zelfstandig naamwoord, waarover in den zin gesproken wordt, n.l. of het zelfstandig naamwoord een beziel of een onbeziel voorwerp is.

De gebiedende wijs (impératief) wordt gevormd door het werkwoord te doen voorafgaan door het persoonlijk voornaamwoord van den 2den naamval.

Vrees niet! (Mal.:) *Djangan takot!* (Atj.:) *Bèk ta takòt!*

Om nadruk te kennen te geven, zooals door het aanhechtsel *lah* in het Maleisch geschiedt, wordt het aanhechtsel *kě* in het Atjehsch gebruikt. (Ook bij wijze van impératief, enkelvoud.)

Hoor! (Mal.:) *Dengar-lah!* (Atj.:) *Děngòr-kě!*

Komt *kě* als voorvoegsel in eenigen zin voor, dan heeft het de beteekenis van »om te» (Mal.:) *boewat*.

Deze mand dient *om* er (Mal.:) *Ini krandjang* (Atj.:) *Njoï raga* (kran-
visch in *te* doen. *boewat taroh ikan.* *tjang) kě troh èngkòt.*

Waarvoor? (Mal.:) *Boewat apa?* (Atj.:) *Kě-poeě?*

BIJWOORDEN.

Bijwoorden bij bijvoeglijke naamwoorden geplaatst, staan *achter* deze in het Atjehsch, in tegenstelling van de plaats der bijwoorden in het Nederlandsch en in het Maleisch.

Zeer groot. (Mal.:) *amat besar.* (Atj.:) *raja tēhat.*

Erg ziek. (Mal.:) *sangat sakit.* (Atj.:) *sakět tēhat.*

Te veel. (Mal.:) *terlaloë banjaq.* (Atj.:) *lě silagoïna.*

Het bijwoord *sekali* in het Maleisch (beteekenende: zeer, bij uitstek) staat

altijd achter het bijvoeglijk naamwoord. In 't Atjehsch behoudt dit bijwoord zijne zelfde plaats, n.l. *achter* het bijvoeglijk naamwoord. B. v.:

Bij uitstek lang. (Mal.:) pandjang sekali. (Atj.:) pandjang tēhat.

Bijwoorden bij werkwoorden geplaatst, staan, in het Maleisch zoowel als in het Atjehsch, *achter* deze. B. v.:

Hoog vliegen. (Mal.:) terbang *tinggi*. (Atj.:) pōr *manjang*.

Snel loopen. (Mal.:) djalan *lekas*. (Atj.:) djak *rēdjang*.

Weér ontmoeten. (Mal.:) bertemoe *lagi*. (Atj.:) mētēmēng *lōm*.

Bijwoorden van ontkenning worden door de uitdrukkingen *hana* of *han* (vóór het bijvoeglijk naamwoord of werkwoord geplaatst) vertaald.

Evenzoo is het gesteld met de ontkennende bijwoorden *geenszins* (Mal.:) *boekan* (Atj.:) *kōn*, en *geenszins*, in de beteekenis van *doe toch niet* (Mal.:) *djangan* (Atj.:) *bēk*. Voorbeelden :

Hij kan niet zien. (Mal.:) Dija tra bisa lihat. (Atj.:) Djih han-djed kalōn.

Vergeet 't geenszins! (Mal.:) Djangan loepa. (Atj.:) Bēk toewōr of bēk ta toewōr.

Zou het niet beter zijn, (Mal.:) Boekan lebēh (Atj.:) Kōn lēbēh gēdj, als baaik, kaloe kalée

Bijwoorden van tijd *verleden*, *voorheen* (Mal.:) *dhoeloe* (Atj.:) *dilée*; *nog niet* (Mal.:) *belom* (Atj.:) *gōh*, enz. komen, in den zin, vóór of achter eenig rededeel voor, naarmate het spraakgebruik zulks toelaat; in den regel geschiedt dit op dezelfde wijze als met dezelfde bijwoorden in de Maleische taal. B. v.:

Voorheen, tien jaren (Mal.:) *Dhoeloe*, ada (Atj.:) *Dilée* of *joh dilée*, geleden. sapoeloh taoen. na siploh tēhōn.

Hij komt nog niet. (Mal.:) Dija belom datang. (Atj.:) Djih gōh tēka.

De bijwoorden *vervolgens*, *daarna* (in het Maleisch *habis*) worden in de Atjehsche taal, al naar de bedoeling van den spreker en naar den inhoud van het gesprek, vertaald door: *oh njan*, *lēhēs*, *oh lēhēs*, *tēmar* (*r* niet hoorbaar), — *misschien* (Mal.:) *barang kali* — wordt in 't Atjehsch door *olēh*, *kadang alēh* vertaald, óók al afhangende van den zin, waarin het woord voorkomt. B. v.:

Vervolgens krijgt men (Mal.:) *Habis* dapat kergrint. (Atj.:) *Lēhēs* mētēmēng batée tjoet.

Daarna wordt het papier (Mal.:) *Habis* itoe kertas di rendēm. (Atj.:) *Oh njan* kērthas njōi ta-rēndam.

Toen raakte alles in (Mal.:) *Habis* samoewa menjala. (Atj.:) *Tēmar* bandoem hoer (*r* niet hoorbaar).

Misschien iets anders? (Mal.:) *Barangkali* apa-apa laīn? (Atj.:) *Kadang* poeč-počē laèn?

Misschien honderd gulden. (Mal.:) *Barangkali* sa-ratoes roepiah. (Atj.:) *Alēh* si rētoes roepia.

Nu hier de bijwoorden van tijd ter sprake zijn gebracht, is het niet van belang ontbloot er op te wijzen, dat de Atjehers geen data kennen.

Zij tellen bij den dag van de maan; b. v.: den 14den dag, den 15den dag. Onze vraag; den hoeveelsten hebben wij? of welken datum is het? — die in het Maleisch kan vertaald worden door: *Tanggal brapa ini hari?* wordt in het Atjehsch vertaald: den hoeveelsten dag van de maan hebben wij? = *Padoem oeroi boelēn?*

VOORZETSELS.

Het voorzetsel staat in het Atjehsch vóór het naamwoord, evenals in het Maleisch.

<i>Met</i> hem.	(Mal. :) <i>Sama</i> dija.	(Atj. :) <i>ngôn</i> dijh.
<i>Voor</i> het huis.	(Mal. :) <i>di moeka</i> roemah.	(Atj. :) <i>di lèn</i> roemôh.
<i>Achter</i> het huis.	(Mal. :) <i>di blakang</i> roe- mah.	(Atj. :) <i>di likôt</i> roemôh.
Hij ging naar <i>achteren</i> .	(Mal. :) dija <i>pergi ka-</i> <i>blakang</i> .	(At. :) dijh djak <i>kě-likôt</i> .
De kogel kwam <i>achterin</i> .	(Mal. :) <i>pellor masok be-</i> <i>lakang-nja</i> .	(Atj. :) <i>aněq bėdih dji</i> <i>tamong oe-likôt dji</i> .
<i>Op</i> den berg.	(Mal. :) <i>di atas-nja</i> goe- noeng.	(Atj. :) <i>di atės-dji</i> goe- noeng.
<i>Beneden</i> (aan den voet).	(Mal. :) <i>di bawah-nja</i> .	(Atj. :) <i>di baroh-dji</i> .

Omtrent de uitdrukking *om te* (Mal. :) *boewat* (Atj. :) *kě*, wordt verwezen naar de werkwoorden, waarbij *kě* als voorvoegsel werd besproken.

De uitdrukkingen *tot*, *totdat*, *tot aan*, (Mal. :) *sampėj*, wordt in het Atjehsch, al naardat zij in een zin voorkomen, vertaald door *tők*, *sėb* of *sėb*, *ók*. B. v.:

Nu zijn wij er (tot de plaats n. l.).	(Mal. :) <i>Sekarang</i> soedah <i>sampėj</i> .	(Atj. :) <i>Djinoĩ ka tők</i> .
Ik wacht, <i>tot</i>	(Mal. :) <i>Saija</i> toenggoe, <i>sampėj</i>	(Atj. :) <i>Loen prėh, óh</i>
Acht is voldoende (<i>tot</i> acht stuks).	(Mal. :) <i>delapan sampėj</i> .	(Atj. :) <i>Lapan sėb</i> .

VOEGWOORDEN.

Zoowel in het Maleisch als in het Atjehsch bekleedt het voegwoord de gewone plaats, evenals in het Hollandsch. B. v.:

Goud <i>en</i> zilver.	(Mal.:) Maas <i>dan</i> pérak.	(Atj.:) Mēs <i>dan</i> pirak.
Groot <i>of</i> klein.	(Mal.:) Besar <i>atawa</i> ke- tjil.	(Atj.:) Rajek <i>atawa</i> tjoet.
Omdat het niet goed is.	(Mal.:) <i>Sebab</i> tida baaik.	(Atj.:) <i>Sabab</i> hanagèdj.
Niet ik, <i>maar</i> hij.	(Mal.:) Boekan <i>saija</i> , <i>tetapi</i> dija.	(Atj.:) Kōn loen, <i>tètapi</i> djih.

TUSSENWERPSELS.

De tusschenwerpsels worden in het Atjehsch op dezelfde wijze gebruikt als in het Hollandsch en in het Maleisch.

Voor onzen uitroep *O!* heeft de Maleier *ja* of *hej*, en de Atjeher *aj* of *hai*; de eerste uitdrukking wordt meer tegen hoogereren, bij wijze van fatsoenlijke verwelkoming of verwondering of aanroep, de tweede tegen minderen in rang en alle ondergeschikten (ook in jaren) gebezigd.

Alle uitroepen van smart, ontsteltenis, opwekking of afschuw komen gewoonlijk het eerst in eenigen zin voor. B. v.:

Kom, laat ons gaan!	(Mal.:) Ajo-lah! kita djalan.	(Atj.:) Oedéh-kě! gěta- njoï, djak.
---------------------	----------------------------------	--

Ajo! zet een gulden op. (Mal.:) Ajo! betaroh (Atj.:) Bóh! mētaroh
 satoe roepiah. saboh roepia.
 Kom aan! wij willen (Mal.:) Tjoba, kami (Atj.:) Tjoeba, kamoī
 maoe kēmēng

De uitdrukkingen (tusschenwerpsels) *kasihan* en *adoe* komen in het Hollandsch niet voor in de uitgestrekte beteekenis en het ruime gebruik die de Maleische taal aan beide woorden geeft. De meeste Nederlanders weten echter, door de vele in Europa verblijvende indisch-gasten, het gebruik en de strekking der beide gezegden. Om leedwezen en deelneming te betuigen wordt *kasihan*, om smart, pijnlijk gevoel te kennen te geven *adoe* gebruikt.

(Mal.:) Kasihan! (Atj.:) Sajang!

(Mal.:) Adoe! (Atj.:) Allah!

Uitroepen van verwondering, schrik.

O, jé! (Mal.:) Amboī! (Atj.:) Oo! Omi! Oni!
 Odi! Haaī! Oalaah!
 Oma! enz.

Men ziet, de Atjeher is rijk aan dergelijke uitroepen van verrassing, schrik. Denkelyk zal de toestand in de laatste jaren, waarin zij zoo vaak door de troepen werden verrast, veel hebben medegewerkt tot onwillekeurige slakingen en uitroepen.

Korte verklaring der teekens in de Maleische en Atjehsche kolommen, en over de uitspraak.

Maleisch.

De e wordt gewoon toonloos uitgesproken.

De ě, die hier en daar voorkomt, evenzoo.

Overigens volgens de teekens er boven geplaatst: é of è.

De â eenigszins kort, de ô evenzoo.

Atjehsch.

Eene ě wordt toonloos uitgesproken, zooals in 't Hollandsche *de*.

De teekens è en é hebben dezelfde uitspraak als in het Fransch.

De o wordt gewoon, de ỏ korter uitgesproken.

De g wordt zoowel in het Maleisch als in het Atjehsch uitgesproken als de g in het Fransche woord *gant* (handschoen).

De j wordt aan het einde van een Atjehsch woord *niet* uitgesproken, als zij reeds door een medeklinker wordt voorafgegaan. *Gêdj* (goed) luidt dus *gêd*.

De *r* wordt dikwijls aan het einde van een Atjehsch woord niet gehoord; b. v. *hooren* is *děngôr*, men spreekt 't uit *děngò*; water is *ijër*, spreek *ijě*.

De *h* wordt, in Atjehsche woorden met *ph*, zacht uitgesproken. (Mal.:) *paha* (Atj.:) *pha* wordt de *h* zacht gehoord, alsof er *pěha* stond.

De *ng* wordt in het Maleisch zoowel als in het Atjehsch uitgesproken als de *ng* in 't woord *jongen*. De *ng*, die de Maleische letter ŋ (*nga*) representeert, is dus niet scheidbaar. Koud, *dingin*, bestaat dus in het Maleisch eigenlijk uit vijf letters en wordt aldus in twee lettergrepen verdeeld: *di-ngin*; ook zóó aan het einde van een regel af te breken.

Hooren (Mal.:) *děngar* (Atj.:) *děngôr*

wordt op deze wijze afgebroken en in twee lettergrepen verdeeld: *dě-ngar* en *dě-ngôr*; nooit *děn-gar* of *děn-gôr*.

Zinstorende fouten.

(H. beteekent Hollandsche, M. Maleische en A. Atjehsche kolom.)

Regels in blanco worden medegeteld.

Bladz.	3	M.	regel	10	v. b.	staat:	Tjobah		moet zijn	tjoba.
»	4	»	»	1	v. b.	»	Imi	»	»	Ini.
»	4	»	»	6	v. b.	»	tinggie	»	»	tinggi.
»	8	»	»	5	v. o.	»	se perti	»	»	seperti.
»	8	A.	»	3	v. o.	»	(of meroempag)	»	»	(of mēroempag).
»	14	M.	»	6	v. o.	»	satengah	»	»	satenga.
»	30	»	»	5	v. b.	»	mau	»	»	maoe.
»	30	»	»	10	v. b.	»	roerat	»	»	soerat.
»	31	»	»	4	v. b.	»	boen-ji	»	»	boe-nji.
»	32	»	»	12	v. b.	»	Tjoemah	»	»	Tjoema.
»	75	»	»	6	v. o.	»	tinggie	»	»	tinggi.
»	81	»	»	8	v. o.	»	tjobah	»	»	tjoba.
»	88	A.	»	4	v. o.	»	Pooë	»	»	Poeë.
»	135	M.	»	14	v. b.	»	Tjobah	»	»	Tjoba.
»	137	A.	»	9	v. o.	»	Atawa-dji padjoh	»	»	Atawa dji-padjoh.
»	142	H.	de	12de	volzin	staat:	En ook pauwen?			

moet zijn: En (zijn er) ook pauwen?

Inlichtingen.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Wie zijt gij?	Siapa kowé?	Soĩ gata?
Wie is dat?	Siapa itoe?	Soĩ njan?
Wat is dat?	Apa itoe?	Poeě njan?
Waar komt gij vandaan?	Dari mana datang?	Paně tēka?
Ik kom van Padang.	Datang dari Padang.	Tēka di Padang.
Ik kom uit de bovenlanden (uit het gebergte).	Datang dari oediq.	Tēka di toenōng.
Hebt gij vooruit niets gezien?	Apa kamoe tida lihat apa-apa di moeka?	Poeě gata hana kalōn poeě-poeě di lēn?
Ik weet het niet.	Korang pariksa.	Hana pēhirēn loen ^(*) .
Moeten wij lang op deze wijze loopen?	Apa misti djalan lama bagini?	Poeě mēhat djak trib mēnoĩ?
Ik kan u niets verklaren, — of	Saija tida tahoe apa-apa.	Loen ^(*) han toepoeě sa-poeě.
Ik weet niets.		

^(*) Loen wordt uitgesproken als lon of loon.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Ik ken deze plaats.	Ini tempat saija kenal.	Njoi tēmpat loen toeri (of toesoi).
Wat voor geluid is dat?	Apa boenji-nja itoe?	Poeë soc-dji njan? of Poeë mēsoenjan?
Waar zijn de hoge bergen?	Di mana goenoeng-goe-noeng?	Di pat glé-glé?
Zijn hier ook tijgers?	Apa di sini ada djoega matjan?	Poeë di sinoi na tjit rimoeng?
Zijn er visschen in dit water?	Apa ada ikan di dalam ajer ini?	Poeë di dalam ijer njoī na èngkōt?
Hebt gij een brief?	Apa kamoe ada soerat?	Poeë gata na soerat?
Hoe breed is het?	Brapa lébar-nja?	Padoem bidēng-dji?
Is het eetbaar? Kan men dat eten?	Apa boléh di makan?	Poeë djèd padjoh?
Goeden dag; zijt gij de gemachtigde?	Tabé; apa kamoe wakil?	Měáf; poeëgata genantoī?
Wat zegt hij? Wat vertelt hij?	Kata-nja apa?	Kēhēn dji poeë? Ook Poeë djih kēhēn?
Hoe loopt gij?	Bagimana kamoe djalan?	Pakrih gata djak?
Is het ver van hier?	Apa djaoeh dari sini?	Poeë djēoh nibak sinoi?
Is het werkelijk hier? (Eene plaats aanduidend.)	Apa betoel di sini?	Poeë bit di sinoi?
Wat is dat, dat schittert?	Apa itoe jang gilap?	Poeë njan jang mēgērlap?

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Van waar hebt gij dien steen?	Dari mana dapat batoe itoe?	Pat mëtëmëng batéenjan?
Kent gij dat land (die streek)?	Apa kamoe kenal negri itoe?	Poeë gata toepat nang- groï njan?
Waarom?	Kenapa?	Pakôn?
Wat zeidet ge zoo even?	Tadi kamoe bilang apa?	Boenoï ta ⁽¹⁾ pëgah poeë, of Boenoï poeë ta pëgah?
Hoeveel hebt ge?	Ada brapa banjaq?	Na padoem lë?
Eilieve, help mij zoeken!	Tjobah, kamoe toeloong tjari!	Tjoeba, ta toeloeng mita!
Hoe laat is het?	Poekeol brapa ini?	Padoem poh njoï?
Loop gauw!	Djalan lekas!	Djak rëdjang!
Ik wil het beproeven.	Saija maoe tjoba.	Loen këmëng tji.
Hoe lang is het geleden, dat hij vertrok?	Soedah brapa lama dija pergi?	Ka padoem trib djih djak?
Zijn er geen slimme (geslepen) priesters?	Apa tida ada hadji, jang pienter?	Poeë hana hadji, jang tjêdas?
Is hij naar de boven- landen verhuisd?	Apa dija mëngalëh ka- oeloe?	Poeë dji wëh oe-toenông?
Ik ben zeer dorstig.	Saija aoes sekali.	Loen grah tēhāt (lees taat).
Uit welk land zijt gij?	Kowé dari negri mana?	Gata di nanggroï tōh tē?

(1) Gata = gij, wordt dikwerf verkort in ta.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Waar leidt deze weg heen?	Imi djalan ka-mana?	Njoï rëdj hỏ? (<i>lees rëd</i>).
Is het ver?	Apa djaoeh?	Poeë djěoh?
Is het dicht bij?	Apa dekat?	Poeë toï? <i>of</i> Poeë rab?
Hoe ver is het loopen?	Brapa lama djalan?	Padoem trib djak?
Het is hoog water.	Ajer tinggie.	Ijěr pasěng <i>of</i> ijěr rajěh.
Zeg, man, wacht een oogenblik!	Hé man, brenti sabentar.	Hai, rakan, piỏh siat.
Tot waar toe?	Sampėj di mana?	Tỏk hỏ? <i>of</i> Hỏ tỏk?
Hoeveel geld hebt gij?	Ada brapa oewang?	Padoem na atra? (<i>of</i> arta).
Hoe heet dit? Hoe wordt dit genoemd?	Apa nama-nja ini?	Poeë nandji njoï?
Ik wil iets drinken.	Saija maoe minoem apa- apa.	Loen kěměng djib barang apoeě.
Wat verkoopt gij, man?	Kamoe djoewal apa, man?	Gata poebloï poeë, rakan?
Is het reeds van langen duur?	Apa soedah lama?	Poeë ka trib?
Hoe lang reeds?	Soedah brapa lama?	Ka padoem trib?
Waar? Waar zoo?	Di mana?	Di pat?
Klein of groot?	Ketjil atawa besar?	Tjoet atawa rajěk?

Bij aankomst.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Hebt gij een boot te huur?	Kamoe ada praoe séwa?	Gata na prahoe tapəsiwa?
Hoeveel kost het om naar wal te gaan?	Brapa harga-nja boewat pergi ka-darat?	Padoem siwa, loen kě- měng tēngoh oedarat?
Gij vraagt te veel.	Kamoe minta terlaloe banjaq.	Gata lakée lě tēhat (<i>lees</i> taat).
Goed!	Baaik!	Gèdj! (<i>lees</i> Gèd).
Accoord! (Ik neem het aan.)	Saija tarima.	Loen tērimong.
Wat is dit voor een schuit?	Praoe apa ini?	Prahoe poeě njoĩ?
Hoe heet deze soort?	Matjam ini apa nama-nja?	Matjam njoĩ, poeě nandji?
Daar ligt (is) een groot schip.	Di sana ada kapal besar.	Di sidéh na kapaĩl raja.
Hoeveel betaling vraagt hij?	Brapa bajar-an dija minta?	Padoem bēnajerdjilakée?

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Hoeveel kost alles te zamen?	Brapa harga-nja semoe- wa?	Padoem joem-dji ban- doem?
Dat staat aan uwe be- leefdheid, (of <i>vrij ver- taald</i>) Zooals Mijnheer slechts wil.	Toewan poenja soeka sadja.	Tëkoe po galak mantong.
Gij zijt zeer behoorlijk (wellevend).	Kamoe orang patoet sekali.	Gata orëng patót tēhat.
Vergeet het niet!	Djangan loepa.	Bèk toewor!
Hier kan u zitten.	Di sini toewan boléh doedoeq.	Di sinoi tēkoe doeq.
Neem het mij niet kwa- lijk, Mijnheer!	Djangan toewan ambil goesar.	Bèk tēkoe toeng sakët hati.
Waar is het roer?	Mana kamoedi?	Toh kēmoedoh?
Zeer groote golven.	Ombaq ombaq besar se- kali.	Bakat bakat raja tēhat.
Die man vraagt om hem te helpen (om hulp).	Itoe orang minta toe- loong.	Njan oreng lakée toe- loong (of lakée bantoe).
Ten anker komen.	Laboehken saoh.	Djangkar of Saoeh.
Er waait een storm.	Ada angin riboet.	Na angën badai.
Het land is vooruit.	Di moeka ada darat.	Di lèn na darat.
Er is geen wind.	Tida ada angin.	Hana angën.
Wij zijn reeds dicht bij land, de wind gaat liggen.	Soedah dekat darat, angin hilang.	Ka toi darat, angën gadòh.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Hij wil gaan brassen.	Dija maoe tarik tali kĕlat.	Dji kĕmĕng tariek taloi kĕlat.
Deze schuit is lek.	Ini praoe bôtjor.	Njoĭ prahoe tiris.
Er zijn veel gaten in.	Banjaq bĕlobang.	Lĕ bĕsoet.
Zij moet gebreeuwd worden.	Misti di madjoemin.	Handjĕd han gĕpakaĭl.
Hoe lang duurt het om aan wal te gaan?	Brapa lama boewat pergi ka-darat?	Pana ôh djarak nibak darat?
Hoe ver is het van den wal?	Brapa djaoeh dari darat?	Padoem na trib adat tadjĕmĕrang?
Dat is een Siameesch zeilschip.	Itoelah kapal lajar dari negri Siam.	Njankĕ kapail lajĕr ⁽¹⁾ di nanggroĭ Siam.
Zijn zeilen zijn reeds voor de helft opgeborgen.	Lajar-nja, separoe soe-dah di-ikat.	Lajĕr-dji sitĕngĕh ka gĕ-ikat.
Het mankeert een mast.	Tihang-nja korang satoe.	Na tihang koerĕng saboh.
Zijn groote mast, in het midden, ontbreekt.	Korang tihang besar, di tengah-tengah.	Koerĕng tihang raja di tengôh.
Ik denk, dat die in stormweer weg is geraakt.	Saija rasa hilang di angin kras.	Loen pĕnjĕ gadôh bak angĕn badaĭ.
Misschien heeft het eene aanvaring gehad?	Barangkali di lĕnggar kapal lain?	Kadang mĕtoem ngon kapail lain.
Het komt van Malakka.	Dija datang dari Malakka.	Djih tĕka di Mĕlaka.

(¹) r mag niet gehoord worden.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Aldus Mijnheer.	Baginilah toewan.	Měnoĩ-kě toewan (<i>of</i> těkoe).
Ik heb die schepen reeds in volle zee gezien.	Saija soedah kětēmoe kapal itoe di laoet bēsar.	Loen ka mětēměng ngon kapail djéh di laut raja.
Dat schip komt langzaam vooruit (<i>of</i> is lui).	Itoe kapal malas ladjoe.	Kapail njan bėo tēhat.
Ik ben reeds moede.	Saija soedah tjapėj.	Loen ka hěk.
Hij heeft 't bijna verloren (bij een wedstrijd).	Dija ampir kalah.	Dji rab talor (de <i>r</i> niet hoorbaar).
Wij zijn er, houd op!	Soedah sampėj, brhenti- lah.	Ka tok; piōh kě!
Bind haar goed vast.	Ikat-lah baaik.	Ikět kě gėdj (<i>lees</i> gėd).
Eén man blijft hier.	Satoe orang tinggal di sini.	Sa-orěng tinggah di sinoĩ.
Mogen wij kiezen, wie?	Apa orang boléh piléh siapa?	Poeě djėd gėpiléh soĩ- njan?
Neen, gij blijft.	Tida, kowé tinggal.	Boekon, gata tinggal.
Een schip op zee, zonder kompas, is gelijk een blinde.	Kapal di laoet tiada poe- nja padoman, se perti orang boeta.	Kapail di laut mēhana pěnoeman, lagée orěng boeta.
Het heeft dan moeite zijn weg te vinden.	Soesah, dapat djalan-nja.	Soesah mětēměng (<i>of</i> me- roempa) rėdj-dji (<i>lees</i> rėd-dji).

Hollandsch.

Het kompas wijst de
windstreken aan.

Het is gemakkelijk, als
men dicht bij de kust
vaart.

Het is aangenaam als
de zee kalm is.

Door den wind weg-
gerukt.

Een matroos werd door
den wind weggerukt.

Hier te Atjeh waaien
harde westenwinden.

Maleisch.

Padoman jang oendjoek
tēpas angin.

Gampang, kaloe belajar
dekat darat.

Sēnang kaloe laoet djam.

Di ambil oléh angin.

Satoe matroos di ambil
oléh angin.

Di sini, di Atjeh, ada an-
gin kras dari koelon.

Atjehsch.

Pēnoeman jang pētoenjōk
angēn.

Moedah, kalée mēlajēr
(r niet hoorbaar) toī
darat.

Sēnang meng njō laut
tēdoh.

Dji-bapōt lé angēn.

Sidroī kēlasi dji-bapōt lé
angēn.

Di sinoī, di Atjéh, na
angēn badai di Barat.

Over den tijd.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Over den tijd.	Dari tempo, dari waktoe.	Joh masa ; nibak waktee.
Het begint te dagen.	Bermoela hari.	Pëhoon oeroi.
Het begint licht te worden.	Bermoela trang.	Pëhoon pëngës.
's Avonds te zeven uren.	Malam poekoel toedjoe.	Malam poh toedjoh.
Het is vandaag een feestdag.	Ini hari besar.	Njoï oeroi raja.
Eene maand (een maan).	Satoe boelan.	Si boelën.
Daar even, zoo even.	Tadi.	Boenoï.
Nu.	Sekarang.	Djinoï.
Straks, aanstonds (in de bet. van wacht even).	Nanti (in de bet. van toenggoo).	Prèh.
Gisteren.	Këmarèn.	Baroï.
Heden of vandaag.	Ini hari.	Oeroï njoï.
Eene week.	Satoe minggoe.	Si sèn minggo of si go minggo.

Hollandsch.

Des avonds.
Nu is de dag ten einde.
Vandaag is het Maandag.
Gisteren was het Zondag.
Eergisteren.
Vooreergisteren.

Morgen is het Dinsdag.
Een halfjaar.
Eventjes maar.

Van tijd tot tijd. Nu
en dan.

Hoe laat is het?
Hoe lang duurt het?
Ik denk een halfjaar.

Overmorgen.
Deze maand heet Augustus.
Den hoeveelsten hebben
wij?

Maleisch.

Waktoe malam.
Ini pengabisan hari.
Ini hari Sënèn.
Këmarèn hari Minggoe.
Këmarèn dhoeloe.
Këmarèn dhoeloe-dhoe-
loe.

Bèsok hari Selassa.
Satengah taoen.
Sabentar sadja.

Tempo-tempo.

Poekoel brapa?
Brapa lama-nja?
Sajja rasa satënga taoen.

Hari loessa.
Ini boelan nama-nja Augustus.
Tanggal brapa ini hari?

Atjehsch.

Waktée malam.
Njoï habësdji oeroï.
Oeroï njoï sënanjan.
Baroï oeroï alahat.
Baroï sa.
Oeroï djéh.

Singoh oeroï Selassa.
Si têngôh tēhon.
Siat tèk *of* si kedjak
tèk *of* siat sagaï.
Mëdjan-djan.

Padoem poh?
Padoem trib dji?
Loen pikér (*r* niet hoor-
baar) sitengôh (*of*
sikhan) tēhon.

Oeroï loessa.
Boelën njoï nan-dji Augustus.
Padoem oeroï boelën ⁽¹⁾.

(1) Zie de aantekeningen vóór in 't boek.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Des morgens.	Pagi hari.	Běngoh oeroi.
Des morgens is het aangenaam; niet warm.	Pagi hari sěnanġ; tida panas.	Běngoh oeroi sěnanġ, hana sěoem.
Als het avond is, is het ook koel.	Kaloe malam dingin djoega.	Kalée malam sidjoek tjit.
De namen der dagen zijn aldus: Zondag, Maandag, Dinsdag, Woensdag, Donderdag, Vrijdag, Zaterdag.	Nama-nama dari hari-hari bagini: Minggoe, Sěnen, Selassa, Rebo, Kemis, Djoemahat, Sabtoe.	Nandji nibak oeroi mēnoi: Alhat, Sěnanġan, Sělassa, Raboe, Chamēs, Djēmēat, Sabtoe.
Als de zon onder is, heet het avond.	Kaloe matahari toeroen, nama-nja soréh.	Kalée mata-oeroi tēroon, nandji asa oeroi.
Nieuwjaar.	Taoen baroe.	Oeroi raja hadji.
Hoe ver gaans is het?	Brapa lama djalan?	Padoem trib djak?
Vier uren.	Ampat djam.	Pět djēm.
Het is nieuwe maan.	Boelan baroe.	Boelēn baro (of ban).
Eens per week.	Satoe kali sa-minggoe.	Si go siminggo (si-alhat).
Die man krijgt een rijksdaalder per week.	Itoe orang dapat sa-ringgit sa-minggoe.	Orěng djéh dji tēměng si-ringgit si-alhat.
Hoeveel uren duurt het?	Brapa djam lamanja?	Padoem djēm trib-dji?
Het is zeer donker.	Glap sekali.	Sěpot tēhat (lees taat).
Het schemert.	Setengah malam; setengah trang.	Sitěngoh malam; sitěngoh pěngēs.
Nu begint de nieuwe dag.	Ini bermoela hari baroe.	Njoi pěhoon oeroi baro.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Altijd.	Selama-nja.	Soentok.
Het duurt twee weken loopens, naar het andere land.	Ada doewa minggoe dja- lan, ka negri lain.	Na doewa sèn minggo djak, di nanggroi laèn.
De dageraad.	Padjar.	Padja <i>of</i> soebòh.
Het avondrood.	Sëndja.	Siendja <i>of</i> moehërib (<i>lees</i> moëërib).
De Atjeher verdeelt den dag op eigen wijze en heeft voor die bijzondere gedeelten verschillende namen, b. v.:		
Na 12 uur 's middags.	Liwat poekoel doewa blas sijang.	Dlëho (<i>lees</i> lëho).
Om 3 à 4 uur 's na- middags (als de zon al goed aan 't nijgen is).	Poekoel tiga atawa am- pat.	Asa.
Om 6 tot 7 uur 's avonds.	Poekoel anam-toedjoe malam.	Bëngòh.
Om 7½ uur 's avonds.	Setengah dlapan.	Dloha (<i>lees</i> loha).
Om 8 uur 's avonds.	Poekoel dlapan, malam.	Tëngòh oeroi ék.
Te middernacht, 12 uur.	Poekoel doewa blas, malam.	Tëngòh malam.
Van 1 tot 2 uur 's nachts.	Poekoel satoe-doewa, malam.	Soeloh awal (<i>lees</i> soelo awai).
Van 3 tot 4 uur 's nachts.	Poekoel tiga-ampat, ma- lam.	Soeloh achée (<i>lees</i> soelo agée).

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Twaalf uur 's middags.	Poekeol doewa-blas si- jang.	Tjot oeroi.
Het is bij twaalfven.	Ampir poekeol doewa- blas.	Rab tjot oeroi.
Is het reeds twaalf uur?	Apa soedah poekeol doewa blas?	Ka tjot oeroi?
Ik weet het niet.	Saija korang pariksa.	Hana loen toeih.
Toen ik nog jong was.	Waktœ saija masih moeda.	Johmasa loen moeda.
Als het volle maan is.	Kaloe boelan besar.	Kalée boelën rajëk.
Een halfuur.	Satengah djam.	Sitëngoh djëm.
Als het avond is, is het zeer donker.	Kaloe malam, glapsekali.	Adak malam, sěpot tē- hat (<i>lees</i> taat).
Van avond.	Nanti malam.	Těřëk malam.
Er is maneschijn — of de maan schijnt.	Ada trang boelan.	Na pëngës boelën.

Bloedverwantschap.

Hollandsch.

Dit is mijn kind.
Mijn broeder.
Hij heeft veel kinderen.
Er zijn jongens en
 meisjes.
Zijne ouders.
Zijn vader.
Haar moeder.
Zijne zuster.

Dit is mijne vrouw.
Deze man is de brui-
 degom.

Mijn kind huwt met het
 kind van mijn vriend.

Maleisch.

Ini saija poenja anaq.
Saia poenja soedara.
Dija ada banjaq anaq.
Ada anaq lelaki, ada
 anaq perampoewan.
Dija poenja orang toewa.
Bapa-nja.
Mama-nja.
Soedaranja perampoe-
 wan.

Ini saija poenja bini.
Ini orang, pëngantèn.

Saia poenja anaq kawin
 sama anaq-nja sobat-
 koe.

Atjehsch.

Njoï loen po anëq.
Loen po sjeedara.
Djih na lê anëq.
Na anëq agam, na anëq
 inong.
Djih po orëng toeha.
Mbah-dji.
Nang-dji.
Sjeedara-dji inong.

Njoï loen po binoï.
Njoï orëng, lintoe.

Loen po anëq mëkawin
 ngon anëq dji thsabab
 loen.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Een jong mensch.	Orang moeda.	Orëng moeda.
Mijn grootpapa.	Saija poenja bapa tjang.	Loen po koetjèhik (<i>lees</i> koetjik).
Eene maagd.	Anaq prawan.	Anëq darah.
Mijn oom is oud.	Saija poenja paman toe- wa.	Loen po patjoet toeha.
Is dat uwe vrouw?	Apa itoe kowé poenja bini?	Poeë djih gata po binoi?
Hebt gij achterneven?	Apa kowé ada soedara misanan?	Poeë gata na këmoing?
Mijn schoonzoon.	Saija poenja mantoe.	Loen po mëntoe.
Haar voedstermoeder.	Dija poenja ma-inang.	Djih po pëngasoe.
Deze vrouw is mijne pleegmoeder.	Ini orang saija poenja ma-angkat.	Inong dji loen po ma sëboet.
Het mannetje (bij dieren).	Djanten.	Agam.
Het wijfje (idem).	Betina, perampoewan.	Inong.
Ik zal haar ten huwelijk geven.	Saija kassih kawin dija.	Loen bri kawin djih.
Tweelingen.	Anaq kambar.	Anëq kémoeih.
Eene bijzit, onwettige vrouw.	Kandaq.	Bidoewën.
Oud-overgrootvader.	Dadong.	In datoeh.
Zij is zwanger.	Dija boenting.	Djih boenting.
Mijn schoonvader.	Saija poenja bisan laki- laki.	Loen po bisan orëng lakoï.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Onze schoonmoeder.	Kami poenja bisan per- ampoewan.	Kamoih po bisan inong.
Zij zijn zwagers.	Dija biras.	Djih paroei.
De vroedvrouw komt.	Doekoen datang.	Bidan tēka.
Zij is mijn moeders zusje.	Dija bibi.	Djih wāli.
Zij zijn gehuwd.	Dija beristri.	Djih mēproemoh.
Zij gaat trouwen.	Dija berlaki.	Djih mēlakoh.
Hier is mijn oom.	Di sini bapa moeda-koe.	Di sinoi loen po ajah moeda.
Haar stiefvader.	Dija poenja bapa tieri.	Djih po koe patjoeēn.
Zij is reeds huwbaar.	Dija soeda-balig.	Djih ka balēh.
Hij heeft vele klein- kinderen.	Dija ada banjaq anaq tjoetjoe.	Djih na lē anēq tjoetjoh.
Zij is een hoerekind.	Dija anaq soendel.	Djih anēq badjing.
Hier is mijn neef.	Inilah saija poenja anaq soedara.	Njoī loen po anēq sjee- dara.
Een pleegkind.	Anaq piara.	Anēq toewong.
Een meisje.	Anaq perampoewan.	Anēq inong.
Een zoogkind.	Anaq jang menèttèh of anaq bahji.	Anēq manjaq.
Een vondeling.	Anaq poengoet of anaq angkat.	Anēq rēboet.
Een misgeboorte (ontijdig geboren kind).	Anaq goegoer.	Anēq saoei.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Mijn jongere broeder.	Saija poenja adik.	Loen po adé.
Mijne jongere zuster.	Saija poenja adik peram- poewan.	Loen po adé inong.
Dat zijn echtgenooten.	Itoelah laki bini.	Njoï lakoh binoh.
Ze is een slecht wijf.	Dija perampoewan dja- hat.	Djih inong hanagèdj.
Eene kraamvrouw.	Perampoewan jang baroe beranaq.	Inong jang baroeë na anëq.
Een stokoud mensch.	Orang toewa sekali.	Orëng toeha tëhat (taat).
Mijn schoonbroeder.	Saija poenja ipar laki- laki.	Loen po sibang (of të- moeda).
Toen ik nog jong was.	Waktœ saija masih moeda.	Johmasa loen moeda.
Ik herinner mij dat er vier kinderen waren.	Saija poenja inget-an, ada ampat anaq.	Loen po pikër na pët anëq.
Het eene was zeer mooi.	Jang satoe bagoes sekali.	Jang sidroï gèdj tëhat (lees gèd taat).
Het tweede leelijk.	Jang kadoewa djëlèk.	Jang bëdoewa brook (of hanagèdj).
Er was een lief kind.	Ada anaq manies betoel.	Na anëq manës bit.
Mijne oude man, mijne oude vrouw.	Saija poenja kakèh, nènèh.	Loen po nèk (gelijk: oudelui).
Nu zijn die kinderen al groot.	Sekarang itoe anaq-anaq soedah besar.	Djinoï djéh anëq-anëq ka rajèk.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Zij zijn reeds getrouwd, en hebben reeds zelf kinderen.	Soedah kawin, dan ada anaq sendiri.	Ka mēkawin, dan na anēq droi.
Eene weduwe.	Djanda perampoewan.	Inong balēa (<i>lees balēw</i>).
Stiefkinderen.	Anaq tieri.	Anēq mò.
Elkanders stiefbroers.	Soedara laki tieri.	Sjéedara si-andjing.
Weduwnaar.	Djanda lelaki.	Agam boedjang <i>of</i> agam balēa.
Mijn vader is veertig jaren oud.	Bapakoe oemoernja am- pat poeloh taoen.	Loen po mbak oemoer- dji pēt ploh tēhon.
Mijne grootmoeder is zeer oud.	Saija poenja mama tjang toewa sekali.	Loen po nèk toeha tēhat.
Hare haren zijn wit.	Ramboet-nja poetih.	Okdji poetéh.
Zij kan niet meer zien.	Mata-nja tra bisa lihat lagi.	Mata dji han lēmah dji kēmalon lé.
Ze heeft geen tanden meer.	Tida ada gigi lagi.	Hana gigoī lé.
Tandeloos.	Ompong.	Roempang
Toen ik voor het eerst hier kwam.	Waktōe saija bermoela datang di sini.	Johmasa loen pēhoon tēka kēnoī.
Zag alles er anders uit.	Semoewa roepanja lain.	Bandoemdji roepadji laèn.
Toen waren er nog geen huizen.	Belom ada roemah-roe- mah.	Goh na roemōh-roemōh.

Hollandsch.

Er waren ook geen
wegen.

Er waren geen bruggen.
Nu ben ik reeds oud.

Haar kind heeft een
ongeluk gekregen.

Het loopt mank.

Oude menschen hebben
rimpelig vel.

Aldus moet gij uwe
vrouw leeren.

Maleisch.

Djalanan djoega tida ada.

Djambatan tida ada.

Sekarang saija soedah
toewa.

Anaq-nja dapat tjelaka.

Dija djalan pientjang.

Orang toewa koelit-nja
tida litjin.

Bagitoe kasi adjar bini-
moe.

Atjehsch.

Rèdj pitjit hana (*lees rèd*).

Titi pi hana.

Djinoi loen ka toeha.

Anëq dji mëtëmëng tji-
lakoh.

Djih djak tjapik.

Orëng toeha koelit dji
hana aloes.

Mënan tapëroenoï binoï
gata.

Telwoorden, enz.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Kunt gij tellen?	Apa kowé bisa itoeng?	Poeë gata djèd béloeëng?
Jawel.	Sajja.	Njòh.
Luister, opdat gij het onthoudt.	Dengerlah, sopaija inget.	Děngör-kě sopaja ingat.
Een.	Satoe.	Sa.
Twee.	Doewa.	Doewa.
Drie.	Tiga.	Lěhée.
Vier.	Ampat.	Pět.
Vijf.	Lima.	Limong.
Zes.	Anam.	Nam.
Zeven.	Toedjoeh.	Toedjoh.
Acht.	Delapan.	Lapan.
Negen.	Sembilan.	Sikoerěng.
Tien.	Sapoeloch.	Siploh (<i>ook sipěloeh</i>).
Elf.	Sablas.	Siblas.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Twaalf.	Doewa blas.	Doewablas.
Dertien.	Tiga blas.	Lěhéebblas.
Veertien.	Ampat blas.	Pětblas.
Vijftien.	Lima blas.	Limoengblas.
Zestien.	Anam blas.	Namblas.
Zeventien.	Toedjoeh blas.	Toedjohblas.
Achttien.	Delapan blas.	Lapanblas.
Negentien.	Sembilan blas.	Sikoerěngblas.
Twintig.	Doewa poeloeh.	Doewaploh (<i>ook</i> Doewa pěloeh).
Een en twintig.	Doewa poeloeh satoe.	Doewaploh sa.
Twee en twintig.	Doewa poeloeh doewa.	Doewa ploh doewa.
Drie en twintig.	Doewa poeloeh tiga.	Doewa ploh lěhée.
Vier en twintig.	Doewa poeloeh ampat.	Doewa ploh pět.
Vijf en twintig.	Doewa poeloeh lima.	Tengǒh lěhée ploh.
Zes en twintig.	Doewa poeloeh anam.	Doewa ploh nam.
Zeven en twintig.	Doewa poeloeh toedjoeh.	Doewa ploh toedjoh.
Acht en twintig.	Doewa poeloeh delapan.	Doewa ploh lapan.
Negen en twintig.	Doewa poeloeh sembilan.	Doewa ploh sikoerěng.
Dertig.	Tiga poeloeh.	Lěhéeploh.
Een en dertig.	Tiga poeloeh satoe.	Lěhée ploh sa.
Drie en dertig.	Tiga poeloeh tiga.	Lěhée ploh lěhée.
Vijf en dertig.	Tiga poeloeh lima.	Tengǒh pět ploh.
Acht en dertig.	Tiga poeloeh delapan.	Lěhée ploh lapan.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Veertig.	Ampat poeloeh.	Pët ploh.
Vijftig.	Lima poeloeh.	Limong ploh.
Zestig.	Anam poeloeh.	Namploh.
Zeventig.	Toedjoeh poeloeh.	Toedjoh ploh.
Tachtig.	Delapan poeloeh.	Lapan ploh.
Negentig.	Sembilan poeloeh.	Sikoerëng ploh.
Honderd.	Saratoes.	Si rëtoes, ook sratèh.
Honderd en tien.	Saratoes sapoeloeh.	Si rëtoes siploh.
Honderd vier en twintig.	Saratoes doewa poeloeh ampat.	Si rëtoes doewa ploh pët.
Honderd vijf en dertig.	Saratoes tiga poeloeh lima.	Si rëtoes léhee ploh limong.
Honderd en veertig.	Saratoes ampat poeloeh.	Sī rëtoes pët ploh.
Honderd zes en veertig.	Saratoes ampat poeloeh anam.	Si rëtoes pët ploh nam.
Honderd negen en veer- tig.	Saratoes ampat poeloeh sembilan.	Si rëtoes pët ploh si- koerëng.
Honderd vijftig.	Saratoes lima poeloeh.	Si rëtoes limong ploh.
Honderd zestig.	Saratoes anam poeloeh.	Si rëtoes nam ploh.
Honderd zeventig.	Saratoes toedjoeh poe- loeh.	Si rëtoes toedjoh ploh.
Honderd tachtig.	Saratoes delapan poeloeh.	Si rëtoes lapan ploh.
Twee honderd.	Doewa ratoes.	Doewa rëtoes.
Drie honderd.	Tiga ratoes.	Léhée rëtoes.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Vijf honderd.	Lima ratoes.	Limong rětoes.
Acht honderd.	Delapan ratoes.	Lapan rětoes.
Negen honderd.	Sembilan ratoes.	Sikoerěng rětoes
Duizend.	Sariboe.	Si ribée.
Twee duizend.	Doewa riboe.	Doewa ribée.
Vijftien duizend.	Lima blas riboe.	Limong blas ribée.
Duizenden.	Sariboe-riboe.	Měribée-ribée.
Dertig duizend.	Tiga poeloeh riboe.	Lěhée ploh ribée
Vijftig duizend.	Lima poeloeh riboe.	Limong ploh ribée.
Honderd duizend.	Saratoes riboe.	Si rětoes ribée.
Twee honderd duizend.	Doewa ratoes riboe.	Doewa rětoes ribée.
Negen honderd duizend.	Sembilan ratoes riboe.	Sikoerěng rětoes ribée
Een millioen.	Saratoes laksa.	Si-rětoes laksa
Een gulden.	Satoe roepiah.	Saboh roepia.
Een uur.	Satoe djam.	Si djēm.
Een brief.	Satoe soerat.	Si-on soerat.
Een kopje gemberthee.	Satoe mangkok sorbat.	Saboh tjawan sěrbat.
Een (stuks).	Sapotong.	Saboh.
Een stuk gember.	Satoe potong djahé.	Sikrak halia.
Een mensch.	Satoe orang.	Sidroī orěng.
Een stuk hout.	Sa potong kajoe.	Sikrak kajée.
Een paard.	Satoe koeda of (H) sa- éjkor koeda.	Saboh goeda.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
De tweede.	Jang ka-doewa.	Njang kadoewa.
De derde.	Jang ka-tiga.	Njang kě lěhée (<i>lees</i> kě lée).
De vierde.	Jang ka-ampat.	Njang kě pět.
De vijfde.	Jang ka-lima.	Njang kě limong.
De tiende.	Jang ka-sapoeloeh.	Njang kě siploh.
De veertigste.	Jang ka-ampat poeloeh.	Njang kě-pět ploh.
De honderdste.	Jang ka-saratoes.	Njang kě si-rětoes.
Ik.	Saija, akoe, hamba.	Oeloen <i>of</i> loen (<i>lees</i> loon).
Gij.	Kowé, Angkaw.	Gata (<i>soms verkort</i> ta).
Hij <i>of</i> Zij.	Dija.	Djih.
Wij.	Kami.	Kamoih.
Gij.	Kamoe.	Droïne (<i>of</i> Ne). Ook tegen meerderen <i>of</i> hoogereren in rang.
Zij.	Dija.	Djih.
Mijn, uw, zijn, ons.	Saija poenja, kowé poenja, dija, poenja, kami poenja.	Loen po, Gata po, Djih po, Kamoih po.

Gesprekken met een Hoofd Over troepen, het gevecht en verwondingen

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Zijt gij het hoofd (de aanvoerder n. l.)?	Apa kamoe kapala prang?	Poeë gata Oelèh prang?
Waar zijn uwe volge- lingen?	Di mana kamoe poenja kawan?	Poeë gata Panglima? Gata po ngon ⁽¹⁾ di pat?
Wijs mij den weg.	Oendjoeq-lah djalan.	Pëtoenjok-kě rëdj.
Zijn er vele kampons?	Apa ada banjaq kam- pong?	Poeë lë kampoeng?
Waarheen leidt deze weg?	Ini djalan, ka-mana?	Njoë rëdj hò?
Goeden dag; wil mij helpen.	Tabé; saija minta toe- loong.	Nëpë izin; loen lakée bantoe.
Men kan niet zien, zoo donker is het.	Orang tra-bisa lihat, bagitoe glap.	Orëng han lëmah, mēnan sëpot.

⁽¹⁾ Kawan = ngon of orëng sëtth.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Is het ver van hier?	Apa djaoeh dari sini?	Poeë djëoh nibak sinoi?
Is er veel volk?	Apa ada banjaq orang di sitoe?	Poeë lë orëng di sidéh?
Wie hebt gij er ontmoet?	Ketemoe sama sijapa di sana?	Soi ngon mëtëmëng di sidéh?
Zijn daar vele vrouwen?	Apa ada banjaq peram- poewan di sana?	Poeë lë inong di sidéh?
Zijn zij rijk?	Apa dija kaya?	Poeë djih kaya?
Hebben zij wapenen?	Apa dija pakéj sindjata?	Na djih ngoi sinjata?
Zijn zij arm?	Apa dija miskien?	Poeë djih gasiën?
Zijn er kanonnen?	Apa ada marijem mar- ijem?	Poeë na mëriam mëriam?
Hoeveel man is daar, denkt ge?	Ada brapa orang, kamoe kira?	Na padoem orëng, gata pënjëm?
Ik heb nog nooit zulke dappere mannen ge- zien.	Saija belom përnah lihat orang bagitoe brani.	Loen goh biasa kalon orëng mënän tjëbës (of bëhër).
Die anderen zijn laf- hartig.	Itoe orang lain, hâti ketjil.	Njang orëng lain haté bèk wës.
Wij hebben reeds lang gelopen.	Kami soedah djalan lama.	Kamoih ka djak trib.
Ik geloof dat wij den verkeerden weg heb- ben genomen.	Saija kira ambil djalanan salah.	Loen pënjëm tjok rëdj salah.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Wie kent den goeden weg?	Siapa jang taoe djalanan baaik?	Soi njang toepat rèdj gèdj (<i>lees rèd gèd</i>).
Er zijn vele menschen, die dezesreek kennen.	Soedah banjaq orang- orang jang kenal negri ini.	Na lě orěng-orěng jang toeri nanggroĩ njoĩ.
Zijn er wachtlieden voor- uit?	Apa ada orang djaga di moeka?	Poeě na orěng djaga di lěn?
Zaagt ge niets beweegen?	Kamoe tida lihat bego- jang apa-apa?	Gata hana kalon lěngõ?
Hoe is 't mogelijk!	Mana boleh!	Pané djěd!
Deze landstreek is mij bekend.	Saija kenal ini negri.	Loen toeri (<i>of toesoĩ</i>) njoĩ nanggroĩ.
Hier heb ik verleden ook halt gehouden.	Di sini tempo hari saija djoega brhènti.	Di sinoĩ, oeroĩ djěh loen tjit ploh.
Hier dichtbij is water.	Ada ajer, děkat.	Na ijěr, toĩ.
En een houten brug.	Dan djambatan kajoe.	Dan titi kajée.
Waar is 't water?	Di mana ajer-nja?	Pat ijěr dji?
Ik zie het niet.	Saija tra lihat.	Loen hana kalon.
Het ligt Oostwaarts (in 't O.).	Ada di sěblah Wétan.	Na di sěblas Timoer (<i>r</i> niet uitspreken).
Hoe weet ge dat?	Bagimana kowé taoe?	Pakri gata toepoeě?
Moeten wij zoo nog ver loopen?	Apa misti djalan djaoeh bagini?	Poeě měhat djak djěoh měnoĩ?
Dat weet ik niet. (Weet ik het?)	S'tau!	Hóm!

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Nu zijn wij op de plaats.	Sekarang soeda sampéj di tampat-nja.	Djinoi ka tok oe-těmpat -dji.
Maar hier zijn drie wegen!	Tetapi di sini ada tiga djalanan!	Tětapi di sinoi na lěhée rědj.
Die wegen komen hier samen.	Itoe djalanan koempoel di sini.	Njang rědj mėsapat ngon njoĩ.
't Zou goed zijn, als wij in of bij dat huisje gingen zitten.	Baaiklah kita doedoeq di roemah itoe.	Gědj-kě gětangoĩ doěq di roemoh njan.
Dit huis is ledig (ver- laten).	Ini roemah kossong.	Njoĩ roemoh soh (Roe- moh njoĩ soh).
Zijn bewoners zijn weg- gegaan, denk ik.	Orang-nja pergi, saija rasa.	Orěng dji kawěh, loen pěnjěm.
Is er eene bank, om op te zitten?	Apa ada bankoe, boewat doedoeq?	Poeě na gěgoeda těmpat doeq?
Er is eene breede plank om op te zitten.	Ada papan lébar boewat doedoeq.	Na papěn raja těmpat doeq.
Ik zie iemand, die aan- komt.	Saija lihat ada orang jang datang.	Loen kalon na orěng jang těka.
Waarom of waarvoor komt hij?	Boewat apa dja datang?	Kě poeě boet djih těka?
Hoe nu?	Bagimana sekarang?	Pakri djinoi?
Wacht even; laat mij denken.	Toenggoe sabentar; saija pikir.	Prěh sěkědjab; loen piekir.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
't (Hij) is net een boven- lander.	Sěpěrti orang oeloe.	Lagée orěng toenong.
Wat nieuws is er vriend?	Kabar apa, man?	Poeč chabar, rakan?
Van allerlei.	Ada sěgalla roepa.	Na sěgalla roepa.
Ik wil hier even uit- rusten.	Saija mau doedoeq sa- bentar di sini.	Loen kēměng doěq sě- kědjab di sinoi.
Goed; wacht een half uur.	Baaiklah, bėjar toenggoe stenga djam.	Gėdj-kě, balé pioh sitě- ngoh djēm.
Hebt gij den pas (ge- leidebrief)?	Apa kamoe ada itoe pas (roerat djalan)?	Poeč gata na njan soerat idzin? (of soerat djak).
Laat ons onder de boomen schuilen.	(H) Bernaoenglah kami di bawah pohon.	Mělindong kě kamoĩ di joeb baq.
Ge licht mij uit.	(H) Kamoe menertawa- ken saija.	Gata pěkěhém loen.
Ik denk en ik glimlach er bij.	(H) Saija pikir dan djoega saija senjoem.	Loen piekir, dan tjit loen tersinjom.
Ginds zie ik menschen aankomen.	Di sana saija lihat orang madjoe.	Di sidéh loen kalon orěng tadjo.
Het ziju soldaten.	Orang kompanie (of sol- dadoe).	Orěng kompěni (orěng sědadoe).
Hoeveel zijn er?	Ada brapa banjaq?	Na padoem lě?
Zeker wel vijfthonderd.	Temtoe ada lima ratoes.	Těnté na limong rětoes.
Ginds, zeer ver ver- wijderd, houden zij halt.	Di sana, djaoeh sekali, dija brhěnti.	Di sidéh, djěoh těhat, djih pioh.

Hollandsch.

Maleisch.

Atjehsch.

Hoort gij niets?

Apa kamoe tida dëngër
apa-apa?

Poeë gata hana dëngor
poeë-poeë?

Wat zou ik hooren?

Apa saija dëngër?

Poeë loen dëngor?

Hoort gij geen schoten?
(Alsof er geschoten
wordt?)

Kamoe tida dëngër boen-
ji-nja seperti pasang?

Gata hana dëngor boen-
joi⁽¹⁾ lagée soebédil?

Ik hoor niets.

Saija tida dëngër apa-
apa.

Loen hana dëngor sapoeë.

Ik hoor 't, maar heel ver.

Saija dëngër, tetapi
djaoeh sekali.

Loen dëngor, tetapi
djéoh téhat.

Misschien is het een uur
hier van daan.

Barangkali ada satoe
djam dari sini.

Baq-agaq na si djëm
nibak sinoi.

Nu hoor ik kanonge-
bulder.

Sekarang saija denger
mërijam berboenji.

Djinoi loen dëngor më-
riam mësoe.

Die man is gewond.

Itoe orang këna loeka.

Djéh orëng kënong loeka.

Hij bloedt erg. (Er komt
veel bloed uit.)

Banjaq darah-nja kaloe-
war.

Lë darah-dji tèbit.

Is het eene kleine of eene
grootte wond?

Apa loeka ketjil atawa
loeka besar?

Poeë loeka tjoet atawa
loeka rajëk?

Eene zeer grootte wond.

Loeka besar sekali.

Loeka raja téhat.

Zijn hoofd is geraakt.

Kapala-nja di këna.

Oelée-dji dji toeri.

Zijn hand is gehouwen.

Tangan-nja di pòtong.

Djaroi-dji dji koh.

Zijn voet is door een
kogel verwond.

Kaki-nja di këna pellor.

Gakid-ji kënong anëq
bëdil.

(1) boenjoi of soe = geluid.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
De kogel is in zijn rug gekomen.	Pellor masok bĕlakang- nja.	Anĕq bĕdil dji tamong oelikot dji.
Ik heb een vinger ver- loren.	Saija poenja djarie hilang satoe.	Loen po anĕq djaroi gadoh si nĕq.
Zijn been is gebroken.	Kaki-nja patah.	Gaki-dji patah.
Hij loopt mank (hin- kende).	Dija djalan pientjang.	Djih djak tjapik.
Hij heeft maar één been, het anderè is afgezet.	Kaki-nja ada satoe sadja, di pôtong jang satoe.	Gaki-dji na siblas tjit, gĕ-koh jang siblas.
Hij loopt met een houten been.	Dija djalan sama kaki kajoe.	Djih djak ngon gaki kajée.
Het vleesch alleen is door den kogel geraakt.	Tjoemah daging-nja di kĕna pellor.	Tjit mĕng asoi dji kĕ- nong anĕq bĕdil.
Hij heeft geen been ge- raakt.	Tida kĕna toelang.	Hana kĕnong toelĕng.
De overledene.	Orang jang mĕninggal.	Orĕng jang pĕtinggal.
Die wond ettert reeds.	Itoe loeka soedah kaloe- war nana.	Djĕh loeka ka tĕbit nanoh.
Die wond zal zichtbaar blijven.	Itoe loeka tinggal tanda- nja.	Djĕh loeka tinggal ĕn- tjit-dji.
Ik kan geen bloed zien.	Saija tra bisa lihat darah.	Loen handjĕd loen kalon darah.
O wee! 't doet mij pijn, als het gesneden wordt.	Adoe! saija sakit, kaloe di pôtong.	Allah! loen sakĕt, kalée gĕ-koh.

Hollandsch.

Deze wond zal leelijk
worden.
Er moet omheen ge-
seden worden.
Hij kan handen noch
voeten gebruiken.

Waar is dat scherpe
mes?
Ik verzoek om grofgaren!
Waar is de hechtnaald?
Waar is mijn sonde?

Deze wond moet ge-
sondeerd worden.
Opdat het vuil er uit
komt.
Zijn been moet afgezet
worden.
Het oog moet gelicht (er
uitgenomen) worden.
Hij kan niet meer zien.

Maleisch.

Ini loeka mau djadi
boesoek.
Misti di pô tong koeli-
ling-nja.
Dija tra bisa pakéj tan-
gan-nja atawa kaki-
nja.
Mana itoe piso tadjem?

Minta bĕnang kasar.
Mana djaroem?
Mana saija poenja toe-
soek-an?
Ini loeka misti di toesoek.

Bĕjar kôtor-an-nja ka-
loewar.
Kaki-nja misti di pô tong.

Mata-nja misti di kaloe-
warkan.
Dija tra bisa lihat lagi.

Atjehsch.

Njoï loeka kĕmĕng djĕd
brook.
Handjĕd han gĕ kôh
lingka-dji.
Djih handjĕd ngoeï dja-
roi-dji atawa kaki-dji.

Toh djĕh sikin tadjam?

Lakée bĕnĕng gasar.
Toh djarom?
Pat loen po tjoelôk?

Njoï loeka mĕhat gĕ
tjoelôk.
Bĕtĕhat (of balaï) nadjis
dji tĕbit) (¹).
Gaki dji handjĕd han
gĕ kôh.
Mata dji handjĕd han
gĕ-pĕtĕbit.
Djih hana lĕmah lé.

(¹) Bĕtĕhat, eigenlijk Baq tĕhat. Balaï of Balé.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Dat witte moet er uit.	Itoe jang poetih misti di angkat.	Djéh jang poetéh han- djéd han gě-pinah.
Dat vel is dun.	Itoe koelit-nja tipis.	Djéh koelët-dji lipës.
Zie maar recht uit.	Libat troes sadja.	Kalon tēpat mantong.
Ge moet niet bang zijn om medicijnen te ge- bruiken	Kamoe djangan takoet minoem obat.	Gata bèk tatakot djib oebat.
Mijn voet doet van on- deren pijn.	Kaki-koe sakit bawah- nja.	Tapaq gaki loen sakët.
Ziek van het loopen.	Sakit djalan.	Sakët djak.
Ik heb mijn elleboog aan een doorn gestoken.	Saija poenja sikoe kěna doeri.	Loen po singkée kěnong doeroi.
Hij doet niets dan schop- pen met zijne beenen.	Dija tendang sadja sama kaki-nja.	Djih gloeng dēngon gaki- dji.
Hij heeft vele teekens in de hand.	Dalam-nja tangan ada banjaq tanda.	Dalam dji djaroï na lě tanda.

Over ziekten.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Dag vriend, wat scheelt U?	Tabé man, ada sakit apa?	Assalamoe aloikom tēkoe, na sakēt poe?
Ik ben erg ziek.	Saija sakit kras.	Loen sakēt krēs (of tēhat).
Waar hebt gij pijn?	Sakit di mana?	Sakēt di pat?
Over mijn geheele lichaam.	Saija poenja badan antéro.	Loen po badan antara.
Ik heb de koorts.	Saija sakit demom.	Loen sakēt dēmam.
Geef mij den pols.	Kasi-lah tangan-moe.	Djok djaroi gata.
Stellig hebt gij heete koorts.	Temtoe, kamoe sakit panas.	Tentée gata sakēt panēs (of sidjoek sēoem).
Gij hebt zware koorts.	Sakit demom kras.	Sakēt dēmam krēs.
Gij moet de medicijn gebruiken, die ik u zal voorschrijven.	Misti pakéj obat, jang saija menoelis.	Handjēd han ta ngoei oebat, jang loen soerat.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
De medicijn moet gehaald worden.	Obat-nja di soeroh ambil.	Oebat-dji dji joër djak tjòk.
Er zijn hier in huis geneesmiddelen.	Ada obat di roemah.	Na oebat di roemòh.
Ik breng zelf de medicijnen.	Saija bawa obat sendiri.	Loen mē oebat kědroi.
Mijnheer, er is nog iemand ziek.	Toewan, ada lagi orang sakit.	Těkoe, na lom orěng sakět.
Waar zoo?	Di mana?	Di pat?
In het huis hiernaast.	Di roemah sablah.	Di roemòh bēladéh.
Hoe zoo?	Bagimana?	Pakri?
Hoe is 't mogelijk! Daar ginds.	Mana boléh! Di sitoe!	Pané djěd, di sidéh!
Dat huis is geheel en al gesloten.	Itoe roemah di toetoepep sama sekali.	Djéh roemòh gětop bandoem.
Juist; omdat de bewoner ziek is.	Ija; sebab orang-nja sakit.	Djih; sabab orěng-dji sakět.
Wat scheelt hem?	Sakit apa dija?	Sakět poeě djih?
Hij heeft buikpijn.	Dija sakit proet.	Djih sakět proeět.
En zijn kind heeft de pokken.	Dan anaq-nja sakit tjatjar.	Dan aněq-dji sakět pělawa.
Die man is erg mager.	Itoe orang koeroes sekali.	Djéh orěng pidjoeět tēhat.
Zijne tong is geheel wit.	Dija poenja lidah sampěj poetih.	Djih po lidah rab poetéh.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Zijn gezicht is bleek.	Dija poenja moeka poetjat.	Djih po moeka poetjat.
Hoe lang is hij reeds ziek?	Soedah brapa lama dija sakit?	Na padoem trib dijah sakët?
Al sedert drie weken en vier dagen.	Soedah tiga minggu ampat hari.	Ka lëhëe alhat pët oeroï.
Zijn broeder lijdt aan benauwdheden.	Soedara-nja sakit napas.	Sjëedara-dji sakët sënak.
De koorts heeft opgehouden.	Sakit-an demom soedah brhënti.	Pënjakët dëmam ka poelëh.
Blind; de oogen kunnen niet zien.	Sakit boeta; mata tra bisa lihat.	Sakët boeta; mata han lëmah këmalon.
Puisten.	Sakit bisoel.	Sakët tjoemoeët.
Ingewandsziekte.	Sakit oesoës.	Sakët koera (soeab).
Een krankzinnige.	Orang gila.	Orëng poengö.
Iemand, die door een dollen hond is gebeten.	Orang di gigit oléh an-djing gila.	Orëng dji kap lé asée poengö.
Hij is goed en wel dood.	Dija soedah mätì sama sekali.	Djih ka maté lëhës.
Een beschonkene.	Orang maboq.	Orëng maboek.
Ik ben werkelijk duizelig.	Saija poesing betoel.	Loen moemang bit.
Een geelzuchtige.	Orang sakit koening.	Orëng sakët koenëng.
De steen.	Sakit batoe.	Sakët batoe.
Hartziekte.	Sakit hâti.	Sakët haté.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Verkoudheid; slijmziekte.	Sakit batoq, sakit ingoes.	Sakët batoeq; sakët hindoeng.
Hoofdpijn.	Sakit kapala.	Sakët oelée.
Zijn de kinderen reeds ingeënt?	Apa anaq anaq soedah di tjatjar?	Poeë anëq-anëq ka gëboh pëlawa?
Nog niet alle, Mijnheer.	Belom semoewa, toewan.	Goh bandoem, tēkoe.
Zijn de pokken goed opgekomen?	Apa tjatjar-nja tiemboel baaik?	Poeë pëlawa dji timoei gëdj?
Alle niet even goed.	Tida semoewa sama baaik.	Hana bandoem sa tjit djëroh.
Er is een kind, dat keelziekte heeft.	Ada anaq jang sakit lèhër.	Na anëq jang sakët takoei.
Hij is weër ingestort.	Dija lagi kamboe.	Djih lom kamboe.
Hij is verkouden.	Dija sakit pilaq.	Djih sakët mon-mon.
Inwendig gezwollen.	Bëngkah di dalam-nja.	Këmong di dalam-dji.
Gele koorts.	Sakit demom koening.	Sakët dëmam koenëng.
De hand verbrand.	Sakit tebakar tangan.	Sakët toetong djaroi.
De voet verbrand.	Tebakar kaki.	Toetong gaki.
Is uwe ziekte van ergen aard?	Kamoe poenja penjakitan apa kras?	Gata po penjakët poeë krës?
Is het reeds van langen duur?	Apa soedah lama?	Poeë ka trib?
Ik kan niet slikken.	Saija tra bisa tëlën.	Loen han djid oeat of han tē oeat.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Ik ben misselijk, brakerig.	Saija sakit moentah.	Loen sakët moentah.
Ik ben zeeziek.	Saija maboq laoet.	Loen maboek laôt.
Vergun mij te braken.	Minta permissie moentah.	Lakée izin moentah.
Menschen, die de pokken hebben, moeten het lichaam warm houden.	Orang jang sakit tjatjar, misti tinggal panas bada-nja.	Orëng jang sakët pëlawa, mēbat tinggal panēs badan-dji.
Omdat het niet goed is, als het lichaam koud is.	Sebab kaloe badan dingin, tida baaik.	Sabab kalée badan sidjoeëk, hana gèdj.
Omdat als het lichaam koud is, de koorts komt.	Sebab kaloe badan dingin, demom masoq.	Sabab badan sidjoeëk, dēmam tamong.
De tanden doen pijn.	Gigi sakit.	Gigoï sakët.
Pijn in de dij.	Sakit paha.	Sakët pha.
Een stotteraar.	Orang gagap.	Orëng gëgap.
Hij is altijd ziek.	Dija selamanja sakit.	Djih sabé sakët.
Pijn binnen in het oor.	Sakit dalamnja koeping.	Sakët dalam gëloenjoeng.
Zijn lichaam is zeer warm.	Badanja panas kras.	Badan dji toetong tēhat.
Breng vlug warm water.	Bawa lekas ajer panas.	Ba rëdjang ijer sēoem.
Kleine kinderen schrikken zich dikwijls ziek.	Anaq ketjil banjaq sakit gagët.	Anëq tjoet lé sakët tēkëdjoet.
Als hunne tandjes uitkomen.	Kaloe gigi-nja bermoeला tiemboel.	Kalée gigoï dji pēhoon timoei.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Zij krijgen koorts en, die vijf uren kunnen duren.	Dija dapat demam, lama- nja lima djam.	Djih mětēměng dēmam, jang djēd prēh li- mong djēm.
Men moet hen dadelijk helpen.	Lantas orang misti toe- loong.	Tjhap orěng ôh gětōe- long.
Hunne kleederen moeten uitgetrokken worden.	Pakéjan-nja di boeka.	Pékajan dji gě soeēt.
Het lichaam wordt van alles ontdaan.	Badan-nja di bikin te- landjang.	Badan-dji gě pě lhoon.
Geheel naakt.	Telandjang antéro.	Tělhoon antara.
Laat hen vervolgens baden.	Habis di kasi mandi.	Oh njan gěpoemanoĩ.
In warm water.	Di dalam ajer panas.	Di dalam ijēr sěoem.
En in koud water.	Dan di dalam ajer dingin.	Dan di dalam ijēr sidjoěk.
Dat moet aldus worden afgewisseld.	Bagitoe misti berganti- ganti.	Měnan kě gěgantoĩ gan- toĩ.
Als dit een kwartier geduurd heeft, schei er dan mede uit.	Soedah saperampat djam bagitoe, brhěnti.	Ka sisoekekė djēm mėnan, pioh.
Haal dan 't kind uit het bad.	Habis anaq di kaloewar mandi.	Oh lělēs aněq gěpoe- manoĩ.
Dek het toe en geef het een weinig wijn te drinken.	Di sělimoet dan di kasi minoem sedikit ang- goer.	Tapělimbot dan ta pědjib katjoet anggoor.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Leg het vervolgens in bed.	Habis taroh di tempat tidur.	Oh lëlës njan ta pëdoëk bak tëmpat ës.
Leg zijn hoofd goed en dat het kind goed toegedeckt worde.	Taroh baaik kapala-nja, dan anaq di sëlmoet baaik.	Tapëdoëk bak gëdj oelée dji, dan anëq tapëlimbot bak gëdj.
Straks, als het wakker wordt, is het hersteld.	Nanti, kaloe bangon, dija soedah baaik.	Préh kalée djaga, djih ka poeléh.
Leer dit aldus aan uwe vrouw.	Bagitoe kasi adjar bini-moe.	Mënan tapëroenoï binoï gata.
In de kampongs sterven vele kinderen.	Di kampong-kampong banjaq anaq meninggal.	Di kampong-kampong lë anëq tēpanggël kërhamatolloh.
Omdat er geen dokter is.	Sëbab tida ada dokter.	Sabab hana tabib.
Omdat de menschen geen geneesmiddelen hebben.	Sëbab orang-orang tida ada obat.	Sabab orëng-orëng hana oebat.
Omdat de menschen van niets weten.	Sëbab orang tida taoe apa-apa.	Sabab orëng hana tehée poeë-poeë.
Omdat de menschen dom zijn.	Sëbab orang bodo.	Sabab orëng boedo (binggông of ngët).
Ik ben bang voor bittere drankjes.	Saija takot obat paït.	Loen takôt oebat phèt.
Hij is bang voor zure dranken.	Dija takot obat ketjoet.	Djih takôt oebat masam.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Mijnheer, ik kan niet.	Toewan, saija tra bisa.	Tëkoe, loen handjêd
Mijn buik is hard (opgezet).	Saija poenja proet kras.	Proeët loen krës.
Gij moet olie gebruiken.	Misti pakéj minjaq obat.	Mëhat ta-ngoei minjêq oebat.
Gij moet melk drinken.	Misti minoem soesoe.	Mëhat ta djib ijer abin.
Daarom zijt gij ziek.	Dari itoe kamoe sakit.	Nibak njan gata sakët.
Houd uw lijf niet naakt.	Badan djangan telan- djang.	Badan bèk tëlhoon.
Later vat gij koude.	Nanti dapat ka-dingin- an.	Mëhat mëtëmëng si- djoeëk.
Eet niet sterk gekruid.	Djangan makan pëdës.	Bèk ta padjoh pëdas.
Eet ook geen garnalen.	Djoega djangan makan oedang.	Tjit bèk ta padjoh oedëng.
Of zeevisch, wijl gij dan koorts krijgt.	Atawa ikan laoet, sebab dapat demom.	Atawa èngkot laot, sabab mëtëmée dëmam.
Vele menschen hebben er zelf schuld aan, dat zij ziek zijn.	Banjaq orang salah-nja sendiri, dija sakit.	Lë orëng salah-dji kë- droi, djih sakët.
Eet niet te veel.	Djangan makan terlaloe banjaq.	Bèk ta padjoh lë sila- goïna.
Eet of drink niet gulzig.	Djangan makan atawa minoem rakoës.	Bèk ta padjoh atawa ta djib rampoes (of waba, of roetjêq).

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Ik heb honger.	Saija lapar.	Loen dĕk.
Ik heb dorst, ik voel mij alsof ik de koorts heb.	Saija aōs, rasa seperti demom.	Loen grah; njĕm lakĕe dĕmam.
Laat mij uwe tong zien.	Kasi lihat lidah-moe.	Bri kalon gata po lidah.
Ik ben wezenlijk nog moe.	Saija betoel masih tjapĕ.	Loon hĕk tĕhat.
Zij zweeten sterk.	Dija banjaq kringet.	Djih lĕ rĕoh (hoegob).
Vandaar dat zij zoo zwak worden.	Dari itoe, dija bagitoe lemah.	Nibak njan, djih mĕnan hĕk.
Nu zijt ge weĕr beter (gezond).	Sekarang kamoe baaik lagi.	Djinoi gata gĕdj lĕ.
Ik dank u zeer.	Tarima kasi.	Nĕpĕ idzin.

Op de markt.

Hollandsch	Maleisch.	Atjehsch.
Zeg eens man, wat kost dit?	Hé man, brapa harga-nja ini?	Hai orěng, padoem joem-dji njoĩ?
Wat wil Mevrouw koo- pen?	Apa njonja soeka bli?	Poeč potjoet kěměng bloĩ?
Van allerlei, maar het moet goedkoop zijn.	Roepa-roepa, tetapi misti moerah.	Matjem-matjem, tětapi měhat moerah.
Hebt gij eieren?	Apa kowé ada telor?	Poeč gata na bõh manõq?
Ik heb kippen-eieren, ik heb ook eendeneieren.	Ada telor ajam, ada djoega telor bėbėk.	Na bõh manõq, na tjit bõh itėk.
Hebt gij ook gezouten eieren?	Apa kamoe djoega ada telor asin?	Poeč gata tjit na bõh djročk?
Neen Mevrouw, die heb ik t'huis gelaten.	Tida njonja, saija ting- galkan di roemah.	Hana potjoet, loen ting- gal di roemoh.
Haal ze even.	Ambil-lah sabentar.	Tjok-kě sikėdjab.
Het is te ver om ze te halen.	Terlaloe djaoeh boewat ambil.	Djěoh silagoĩna, bak djak tjok.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Hoeveel kost deze kip?	Brapa harga-nja ayam ini?	Padoem joemdji njoï manôq?
Hoeveel biedt u?	Brapa toewan tawar?	Padoem tēkoe taba?
Zij is al zeer oud.	Dija soedah toewa betbel.	Djih ka toeha bit.
Hare nagels zijn reeds veel te lang.	Koekoe-nja soedah ter- laloë pandjang.	Goekée-dji ka silagoïna panjang.
Deze kip is erg mager.	Ini ayam koeroes betoel.	Njoï manôq pidjoët bit.
Ik heb ook vette.	Ada jang gemok djoega.	Na jang tēmboon tjit.
Er zijn ook mooie een- den (te koop).	Ada bèbèk jang bagoes.	Na iték jang gèdj (<i>of</i> djroh).
Hoeveel vraagt gij er voor?	Brapa kamoe minta har- ga-nja?	Padoem gata lakée joem- dji?
Als u er zes koopt, een rijksdaalder.	Kaloe bli anam, satoe ringgit.	Kalée bloï nam, si ringët.
En als ik er één koop?	Dan kaloe saija bli satoe?	Dan kalée loen bloï sa boh?
Eéne, dan vraag ik een halven gulden.	Satoe, saija minta stēnga roepia.	Saboh, loen lakée si tēngôh roepia.
Hebt gij ook kruiden?	Apa ada boembœ-boem- boe?	Poeë na awës-awës?
Van allerlei soort, Mijn- heer.	Ada roepa-roepa, toe- wan.	Na matjam-matjam, tē- koe.
Die gember daar, hoe- veel (kost 't) per stuk?	Itoe djahé, brapa satoe pôtong?	Djéh halia, padoem si- krak?

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Verkoopt gij ook rijst?	Apa kamoe djoega djoe- wal bras?	Poeë gata tjit poebloi brës?
Hé man, is hier de markt?	Hé man, apa passar di sini?	Haï, orëng (rakan) poeë pëkan di sinoï?
Waar is de hal? (het slachthuis).	Di mana ada roemah pòtong?	Pat na roemòh sëmësië?
Vier huizen verder rechts.	Lagi ampat roemah di sablak kanan.	Lom pët roemòh di siblas oenën.
Wat voor vleesch wordt er verkocht?	Orang djoewal daging apa?	Orëng poebloi sië poeë?
Rundvleesch, buffel- vleesch, geitenvleesch.	Ada daging sampie, da- ging kerbo, daging kambing.	Na sië lëmo, sië këbëa, sië kamèng.
Hoe weegt men hier?	Bagimano orang timbang di sini?	Pakri gëtimang di sinoï?
Met een unster (weeg ik).	Sama datjin (sajja tim- bang).	Ngon datjin ⁽¹⁾ (loen ti- mang).
Hoeveel vraagt men er voor?	Brapa orang minta ba- jaran-nja?	Padoem orëng lakée bënajër-dji?
Per pond een seekoe. ⁽²⁾	Satoe pond satoe seekoe.	Si poend ⁽¹⁾ si seekoe.
Zijn hier ook lieden, die gebak verkoopen?	Apa ada orang, jang djoewal kwé-kwé?	Poeë na orëng, jang poebloi pënadjoh?

⁽¹⁾ Is eigenlijk onbekend bij den werkelijken Atjeher. Hij heeft 't echter op de markt geleerd.

⁽²⁾ Gelijksstaande met ongeveer f 0,50.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Die zijn er ook, maar op eene andere markt.	Ada djoega, tetapi di passar laïn.	Na tjit, tětapi di pėkan laën.
Wat verkoopt gij, man?	Kamoe djoewal apa, man?	Gata poebloï poeě, rakan?
Ik verkoop confituren.	Saija djoewal manisan.	Loen poebloï mėlisan.
Hebt ge dadels?	Ada boewah korma?	Na boh kėrma?
Hebt ge geen andere vruchten?	Apa tida ada boewah- boewah laïn?	Poeě na boh-boh laën?
Die heb ik ook.	Ada djoega.	Na tjit.
Als u van citroenen houdt?	Kaloe toewan soeka dje- roek.	Kalée tėkoe kėmėng assam.
Verkoopt gij geen pi- sang?	Tida djoewal pisang?	Hana poebloï pisang?
Hoeveel kost die doerian?	Itoe doerian brapa harg- nja?	Djėh děrėjan padoem joem-dji?
Veertig cent het stuk.	Ampat poeloeh cent satoe.	Pėt ploh cent saboh.
Zij ziet er niet rijp uit.	Roepa-nja tida matang.	Roepa-dji hana masaq.
Ze is wel degelijk rijp.	Matang betoel.	Masaq bit.
U moogt ze proeven.	Bolėh tjobah.	Djėd tji.
Hoe kunt gij zeggen, dat ze rijp is?	Bagimana kamoe bisa bilang matang betoel?	Pakri gata djėd kėhėn masaq bit?
Ik wacht tot ze van den boom valt.	Saija toenggoe sampėj djatoh dari pahon.	Loen prėh oh srodj di baq (<i>lees</i> sroot).

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Is dat een bewijs dat ze rijp is?	Apa itoe tanda-nja ma- tang?	Poeë njan tanda-dji masaq?
Als ze van zelf neêrvalt?	Kaloe djatoh diri?	Kalée srodj kědroi?
Zeker, Mijnheer.	Temtoe bagitoe, toewan.	Těntée mēnan, tēkoe.
Zijn er komkommers?	Apa ada ketimoen?	Poeë na timon?
Zijn er ook lieden die schapen slachten?	Apa ada orang jang pôtong domba?	Poeë na orěng jang siě doemba?
Hier wordt stellig geen varkensvleesch ver- kocht?	Ikan babi temtoe tida di djoewal di sini?	Siě boei těntée han poe- bloi di sinoi?
Ook dat, maar door Chineezzen.	Ada djoega, tetapi oléh orang tjina.	Na tjit, tětapi lé orěng tjina.
Waar kan men zeevisch krijgen?	Di mana orang boléh dapat ikan laoet?	Pat orěng djěd tēměng ěngkôť laot?
Zijn er lieden die rivier- visch verkoopen?	Apa ada orang jang djoe- wal ikan kali?	Poeë na orěng jang poe- bloi ěngkôť kroeng?
Hoe heet deze vischsoort?	Apa nama-nja ikan ini?	Poeë nan-dji ěngkôť njoĩ?
Hoeveel vraagt gij voor dien grooten visch?	Brapa kamoe minta, ikan besar itoe?	Padoem gata lakée ěnkôť raja djěh?
Drie rijksdaalders.	Tiga ringgit.	Lěhée ringġt.
't Is te duur, dankje.	Terlaloe mahal, tarima kasi.	Silagoĩna mēhal, něpě izin (of idzin).
Hé, man, geef mij pens (ik vraag pens).	Hé man, saĩja minta babat.	Hai rakan, loen lakée babat.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Verkoop dien koeiekop.	Djoewal-lah itoe kapala sampie.	Poebloi-kě djéh oelée lěmo.
Met de hersens.	Sama dija poenja oetěq.	Děngon oetaq dji.
Waar is de tong?	Mana lidah-nja?	Toh lidah-dji?
Die is al afgesneden.	Soedah di pôtong.	Ka gě-koh.
Die is reeds verkocht.	Soedah di djoewal.	Ka gě-poebloi.
Hoeveel vraagt ge voor de hersens alleen?	Brapa kamoe minta, oetěq sadja?	Poeě gata lakée, oetaq mantong?
Ik wil iets drinken.	Saija soeka minoem apa-apa.	Loen kěměng djib baranggapoeě.
Is hier geen dranken-verkooper?	Apa tida ada orang djoewal minoeman?	Poeě hana orěng poebloĩ minoman?
Hier is er een.	Ada di sini.	Na di sinoĩ.
Wat wilt gij drinken?	Soeka minoem apa?	Kěměng djib poeě?
Geef mij koffie te drinken.	Kasi minoem koppi.	Bri djib kahwa.
Wat kost een kopje gemberthee?	Brapa harga-nja satoe mangkok sěrbat?	Padoem joem-dji saboh tjawan sěrbat?
Deze citroen is nog groen.	Ini djeroek-nipis masih idjoe.	Njoi boh koejoen mantong idjo.
Ze is nog niet goed rijp.	Belom matang betoel.	Goh masaq bit.
Het sap komt er niet uit.	Tida kaloewar ajer-nja.	Han těbit ijěr-dji.
Deze vruchten zijn reeds verrot.	Ini boewah soedah boe-soek.	Njoi boh ka brook.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Ze zijn dan ook zeer goedkoop.	Djoega moerah sekali harga-nja.	Tjit moerah tēhat joem-dji.
Verkoopt men ook mangga's? ⁽¹⁾	Apa orang djoewal djoega mangga?	Poeë orēng tjit poebloī mamplam?
Daar kunt (kan Mevrouw) u mangga, pisang ⁽¹⁾ krijgen.	Di sana njonja boléh dapat mangga, pisang.	Di sidéh potjoet djēd tēmēng mamplam, pisang.
Manggies, doekoe, djeroek, sawo, ananas, doerian ⁽¹⁾ en andere soorten.	Manggies, doekoe, djēroek, sawo, nanas, doerian, dan laīn roepa.	Mangosta, lansat, assam, boh kēpoela, anēs, dērējan, dan laèn matjam.
Ik wil niet meer koopen.	Saija tra maoe bli lagi.	Loen han kēmeng bloī lé.
Hebt ge rijst die nog warm is?	Apa ada nasi jang masih panas?	Poeë na boer ⁽²⁾ jang sēoem?
Met sajor, ⁽³⁾ die lekker is?	Dengan sajor, jang èn-nak?	Dēngon goeli jang nangat?
Hier kunt u zitten, als u eten wilt.	Di sini toewan boléh doedoeq, kaloe soeka makan.	Di sinoī tēkoe doeq, kalée kēmēng poe-madjoh.
Wat kost alles bij elkaar?	Brapa harga-nja samoewa?	Padoem joem-dji bandoem?

⁽¹⁾ Verschillende Indische vruchtensoorten.

⁽²⁾ De r niet hoorbaar

⁽³⁾ Toespijs bij de rijst, bij wijze van soep.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Zooals Mijnheer belieft.	Toewan poenja soeka sadja.	Těkoe po galak mantong.
Neen, ik wil de waarde betalen.	Tida; saija maoe bajar harganja.	Han; loen kěměng bajěr joemdji.
Neem (mij) niet kwalijk, Mijnheer, ik vraag niet om betaling.	Djangan toewan ambil goesar, saija tida minta bajaran.	Běk těkoe toeng sakět haté, loen hana lakée bėnajěr.
Iemand, die weet, de eer te geven.	Orang jang taoe membri hormat.	Orěng jang toepoeě bri hormat.
Kom eens bij mij aan.	Nanti datang-lah roe-mah-koe.	Prėh tēka roemoh loen.
Ge kunt ook komen, als ge vermoeid zijt.	Bolėh djoega datang, kaloe tjaépj.	Djėd tjit tēka, kalée hėk.
Ik beloof u, dat ik kom.	Saija djandji, saija datang.	Loen djandi, loen tēka.
Vergeet het niet; kom gewis!	Djangan loepa; datang betoel!	Běk toewōr; tēka bit!
Ik hoop dat ik U weer zal ontmoeten.	Saija harėp bolėh kětė-moe lagi.	Loen harab mětēměng lom.
Eilieve, zoek eens iemand, die dit zal dragen.	Tjobah, tjari orang jang pikoel ini.	Tjoba; mita orěng jang goelam njoĩ.
Hoeveel vraagt hij er voor?	Brapa bajaran dija minta?	Padoem bėnajěr djih lakée?
Het is te zwaar.	Terlaloe brat.	Silagoĩna brat.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Twee man moeten dit dragen.	Misti doewa orang bawa ini.	Handjêd han doewa orëng mè njoï.
Waarom komt hij er bij?	Boewat apa dija datang?	Kě poeě boet djih tēka?
Weet ik het? Misschien (is hij) een dief.	S'taoe! Barangkali orang maling.	Hom! kadang orëng pantjoeri.
Maar wat zou hij willen kapen?	Tetapi dija maoe men-tjoeri apa?	Tětapi djih mē tjoě poeě?
Onze kleeding.	Kamie poenja pakéjan.	Pěkajan kamoï.
Misschien iets anders?	Barangkali apa-apa lain?	Kadang poeě-poeě laèn?
Zijn er ook lieden die juweelen (edelgesteenten) verkoopen?	Apa ada orang jang djoewal permata? (intěn).	Poeě na orëng jang poe-bloï pěmata? (intěn).
Mag men uitzoeken?	Apa orang boléh piléh?	Poeě djêd gěpiléh?
Ik weet iemand die juweelen verkoopt.	Saija kenal satoe orang, jang djoewal permata.	Loen toeri sidroï orëng, jang poebloï pěmata.
Heeft hij ze in soorten?	Apadijaada roepa-roepa?	Poeě djih na matjam-matjam?
Klapperolie en katjangolie.	Minjaq klappa dan minjaq katjang.	Minjěq oer ⁽¹⁾ dan minjěq rětěq.
De bovenlanders verkoopen olie.	Orang oeloe djoewal minjaq.	Orëng toenong poebloï minjěq.
Zij hebben geen flesschen.	Dija tida ada bottol.	Djih hana katja.
Zij hebben nog nooit flesschen gezien.	Dija belom pernah dapat lihat bottol.	Djih gōh lom biasa tēměng katja.

(¹) De r niet of weinig hoorbaar.

Hollandsch.

Misschien betalen zij
gaarne een rijksdaal-
der voor een flesch.

Die oude man, van den
passer(markt), is reeds
overleden.

Maleisch.

Satoe bottol dija barang-
kali soeka bajar satoe
ringgit.

Itoe orang toewa di pas-
sar, soedah mening-
gal.

Atjehsch.

Saboh katja djih kadang
djitém bajër si ringët.

Njan orëng toeha di
pëkan, ka maté.

Over het weder, natuurverschijnselen, windstreken, enz

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Er is maneschijn.	Ada trang boelan.	Na pëngës boelën.
Van avond is er maansverduistering.	Nanti malam ada grahanan.	Tërëk malam na goerahna.
Van tijd tot tijd regent het hier erg.	Tempo-tempo ada hoedjan kras di sini.	Mëdjan-djan na hoedjën tëhat di sinoi.
Het waait dikwijls hard te Atjeh.	Banjaq angin kras di Atjeh.	Lë angën badaï di Atjeh.
De wind komt uit het Noorden.	Angin datang dari Lor.	Angën tëka di Oetara.
Des avonds is het zeer donker.	Kaloe malam, glap sekali.	Adak malam, sëpot tëhat.
Zoo duister, dat men niet kan zien.	Bagitoe glap, oreng tra bisa lihat.	Mënan sëpot, orëng han lëmah.
De sterren staan niet helder.	Bintang koerang trang.	Bintang koerëng pëngës.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Er zijn geen groote sterren (te zien n. l.).	Tida ada bintang jang besar.	Hana bintang jang rajëk.
Het regent en onweërt hard.	Ada hoedjan kras sama goentoer.	Na hoedjën tēhat ngon gēlantēr.
Onweër en bliksem.	Goentoer sama kilap.	Gēlanter ngon kilat.
Hoog water (Overstrooming).	Ajer besar (Bandjir).	Ijër pasëng (ijër rajëk).
Laag water.	Ajer ketjil; ajer tjètèk.	Ijër tjoet (ijër soeròt).
Met nieuwe maan.	Kaloe boelan baroe.	Kalée boelën baro.
Het water zakt.	Ajer toeroen.	Ijër soeròt.
De zon is groot.	Matahari besar.	Mata-oeroi rajëk.
Men kan niet in haar licht zien.	Orang tra bisa lihat tērang-nja.	Orëng han lēmah pēngēs-dji.
Het is zeer warm.	Panas sekali.	Toetong (of sēoem) tēhat.
Als ge in de zon (zonneschijn) loopt, is het degelijk warm.	Kaloe djalan di dalam matahari, panas be-toel.	Djakalée tadjak lam oeroi, toetong bit.
Wij transpireeren sterk.	Kita banjaq kringet.	Kamoï lē rēoh.
We zijn moe ('t lichaam n. l.).	Badan tjapëj.	Badan hëk.
De voeten zijn moe.	Kaki tjapëj.	Gaki lēmoh.
Ik verzoek even te wachten, stil te houden.	Minta brhënti sabentar.	Lakée pioh siat.
Wacht op mij, gij lieden.	Kamoe orang-orang, toenggoe sama saija.	Gata njoï, tapërēh oelon.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Stil! gij allen!	Dijam! kamoe orang samoe- moewa.	Ijm, gata orëng bandoem (of bësëngab).
Het deugt niet, als allen spreken.	Tida baaik, kaloe samoe- wa bitjara.	Hana gëdj, djakalée ban- doem marit.
Laat één het woord voeren.	Béjar satoe berkata.	Bhalé sidroï marit.
Luistert, gij allen.	Dengar, kamoe orang- orang samoe- moewa.	Dëngor gata orëng-orëng bandoem.
Als het volle maan is.	Kaloe boelan besar.	Kalée boelën rajëk.
Dan verzamelen zich allen.	Orang samoe- moewa koem- poel.	Orëng doem pësapat (of mësapat).
Bij de kleine rivier (kreek).	Di mana kali ketjil.	Di pat kroeng tjoet.
Bij den hoogen berg.	Di mana goenoeng tinggi.	Di pat goenoeng (glé) manjang.
Boven op den berg.	Di atas-nja goenoeng.	Di atës-dji goenoeng.
Niet aan den voet (be- neden).	Djangan di bawah-nja.	Bèk di baroh-dji.
Maar het is moeielijk (dien) te beklimmen.	Tetapi soesah naik.	Tëtapi soesah ék.
Men beklimme (hem) dan langzaam.	Orang naik plan-plan sadja.	Orëng ék pëlëhën-pëlë- hën mantong.
Hoe lang (veel uren) duurt het?	Brapa djam lama-nja?	Padoem djëm trib-dji?

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Vermoedelijk tien uren.	Barangkali sapoeloeh djam.	Kadang-kadang siploh djëm.
Die man praat te veel.	Itoe orang omong ter- laloë banjaq.	Djéh orëng narit ⁽¹⁾ lë lagoïna.
Hij weet zijne tong niet te beteugelen (<i>letterlijk</i> : zijne tong is te lang).	Lidah-nja terlaloë pan- djang.	Lidah-dji pandjang si- lagoïna.
Hij houdt zijn mond niet (<i>letterlijk</i> : zijn mond is niet stil).	Moeloet-nja tida dijam.	Babbah-dji hana djih ijm (ijëm).
Hij praat steeds door.	Bitjara sadja.	Marit sabé.
Zoo is het.	Ija itoe.	Njoï mēnan of njō njan.
Misschien is het zes uur hier vandaan.	Barangkali ada anam djam dari sini.	Bak-agak na nam djëm nibak sinoï.
In de bovenlanden, ver van hier.	Di oeloe, djaoeh dari sini.	Di toenong, djëoh nibak sinoï.
Waar de bergen zijn.	Di mana goenoeng-goe- noeng.	Di pat glé-glé.
Bergen zijn het, als zij zeer hoog zijn.	Goenoeng, kaloe tinggi sekali.	Goenoeng (glé) kalée manjang tēhat.
Nu zijn wij er.	Sekarang soedah sampéj.	Djinoï ka tok.
Is het wel hier?	Apa betoel di sini?	Poeë bit di sinoï?
Ja; maar ik zie niemand (niet één mensch).	Ija; tetapi saija tida lihat satoe orang.	Njō; tětapi loen hana loen ër (kalôn) mēng sidroï.

(1) Van marit, spreken, praten.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Hij zou een gemachtigde zenden.	Dija maoe kirim wakil- nja.	Djih këmëng pë-ét gë- nantoï.
Wie is zijn gemachtigde, kent gij hem?	Siapa wakil-nja, apa kamoe kenal?	Soï gënnantoï dji, poeë ta toeri?
Een uiterst mager man. Zijn naam is mij on- bekend.	Orang koeroes sekali. Nama-nja saija tida taoe.	Orëng pidjoët tēhat. Nan dji hana loen toesoï.
Die man is weggegaan, denk ik.	Orang-nja pergi, saija rasa.	Orëng-dji kawèh, loen pënjëm.
Waartoe dienen die dijkjes?	Boewat apa orang békin itoe galangan?	Njan atëng kě-poeë gě- pě-gèdj?
Om het water tegen te houden.	Boewat tahan ajer.	Ngon tēhën ijër of kě tēhën ijër.
Het rivierwater komt dan hierheen, als het afstroomt.	Ajer-nja dari kali djalan di sini, kaloe toeroen.	Ijër dji di kroeng tamông kěnoï, kalée tēroon.
Dan gaat het water in de velden.	Habis itoe ajer masoq sawah.	Oh-njan ijër tamông oe-bläng.
En wordt de grond nat en week.	Dan tanah-nja djadi basah dan lembèk.	Dan tanoh-dji djëd basah dan lëmiq.
Geschikt om padi te planten.	Baaiik boewat tanam padi.	Gèdj kě gěpoela padé.
Hier staan weinig boomen.	Ada sedikit pohon di sini.	Na batjoet bak di sinoï.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Eene ijzeren brug; hare stijlen zijn van hout.	Djambatan besi, tihang- nja darie kajoe.	Titi bĕsoĩ, tamĕh-dji nibak kajĕe.
Is die brug lang?	Apa itoe djambatan pandjang?	Poeĕ njan titi panjang?
Hoe breed is zij?	Brapa lébar-nja?	Padoem bidĕng-dji?
Dit riviértje is door mensen gemaakt.	Ini slokkan (kali ketjil) di békin oléh orang.	Njoi kroeng tjoet gĕ- pĕ-gĕdj lé orĕng.
Waarvoor is het hier gemaakt?	Boewat apa di békin di sini?	Ngon poeĕ gĕ-pĕ-gĕdj di sinoĩ?
Opdat 't water daarheen vloeit.	Sopaja ajer-nja di kassi toeroen ka-sana.	Sopaja ijĕr-dji gĕ-pĕ -tĕroon kĕdĕh.
Er zijn groote wolken.	Ada méga besar.	Na awan rajĕk.
Regenwolken. (Bewolkte lucht.)	Mendoeng hoedjan.	Rĕdok hoedjĕn.
Veérwolken.	Méga angin.	Awan angĕn.
Zeer harde wind.	Angin kras sekali.	Angĕn badaĩ tĕhat.
Er is eene groote over- strooming.	Ada bandjir besar.	Na ijĕr raja (rajĕk).
Het water wil niet zakken.	Ajĕr tida maoe toeroen.	Ijer han djitĕm ilĕr (djitĕm soerót).
De lucht ziet er blauw uit.	Langit roepa-nja biroe.	Langit roepa-dji biro.
De lucht (hemel) is zeer hoog.	Langit tinggi sekali.	Langit manjang tĕhat.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Als het motregent.	Kaloe hoedjan griemies, hoedjan aloes.	Kalée hoedjën rinték, hoedjën soetra.
En de zon er is (schijnt).	Dan matahari ada djoega.	Dan mata-oeroi na tjit.
Is er een regenboog.	Ada bijanglala.	Na bënëng-radjah-timoh.
Diens kleuren zijn mooi.	Warna-nja bagoes.	Warna-dji gèdj.
Ze zijn: rood, blauw, groen, geel.	Ada mérah, biroe, hi- djoe, koening.	Na mirah, biro, hidjo, koenëng.
Maar hij duurt niet lang.	Tětapi itoe bijanglala tida lama.	Tětapi njan bënëng-radja -timoh hana trib.
Omdat de zon daalt.	Sebab matahari toeroen.	Sabab mata-oeroi tēroon.
Van tijd tot tijd zijn er aardbevingen op Atjeh.	Tempo-tempo ada lindo di negri Atjeh.	Médjan-djan na gěmpa di nanggroi Atjeh.
Ik heb reeds vijf malen eene aardbeving ge- voeld.	Sajja soedah berasa lima kali lindo.	Loen ka pěnjēm limong sěn gempā.
Het rivierwater was reeds weggevloed.	Ajer dari kali soedah hilang.	Ijēr nibak kroeng ka gadoh.
Daarna kwam het terug.	Habis kombali lagi.	Tēmar-dji woi lom.
De huizen vielen bijna omver.	Roemah-roemah ampir roentooh.	Roemōh-roemōh rab rē- los.
Goed, dat er geen steenen huizen zijn.	Baaiik tida ada roemah batoe.	Gèdj hana roemōh batée.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Steenen huizen waren allen geheel ingestort.	Roemah batoe samoewa roeboeh.	Roemôh batée, bandoem rělos.
Zoo'n sterke aardbeving, dat de vlaggestok heen en weér zwaaide.	Lindo bagitoe kras, sam- pěj tihang-bandéra běgojang.	Gěmpa mēdéh tēhat, tok taměh-alam mēhajak.
Groote takken vielen neér.	Batang besar dari pohon djatoh.	Bak rajěk sěrodj (<i>lees</i> sroot).
Klapperboomen bewogen zich heen en weér.	Pohon klappa běgojang.	Bak oer mēhajak.
Van hier uit kan men drie vulkanen zien.	Dari sini boléh lihat tiga goenoeng api.	Di sinoi lěmah lěhée goenoeng apoī.
Als zij vuur braken (werkzaam zijn), zijn de menschen bang (angstig).	Kaloe dija kaloewar api, orang-orang takot.	Kalée tēbit apoī, gōb-gōb takōt.
Zij werpen zwavel uit.	Dija kaloewar balirang.	Djih tēbit tanōh tjēm- paga.
En steenen.	Dengan batoe-batoe.	Děngon batée-batée.
Tot twee duizend voet hoog.	Sampěj doewa riboe kaki tinggi-nja.	Tok doewa ribée tapaq manjang-dji.
Soms komt er ook mag- neetsteen uit (¹).	Tempo-tempo djoega ka- loewar batoe serani.	Mědjan-djan tjit tēbit batée bėrani of bėsoī bėrani.

(¹) Volgens inlandsch geloof (bijgeloof?).

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Wordt van dien steen de kompasnaald ge- maakt?	Apa dari batoe itoe orang békin djaroem padoman?	Poeë nibak batée njan gě-pě-gědj djarom pě- noeman?
Het kompas wijst de windstreken aan.	Padoman oendjoek tē- pas angin.	Pěnoeman pětoenjōk an- gěn.
Bij avond wordt het kompas geraadpleegd.	Kaloe malam orang pa- riksa padoman.	Měng njō malam orěng pěnjata pěnoeman.
Het noorden.	Oetara (ka-lěr) (Lor).	Oetara.
Het oosten.	Timor (Wétan).	Timoor ⁽¹⁾ of Timoh ook Timoo.
Het zuiden.	Selatan (Kidoel).	Sělatan.
Het westen.	Barat (Koelòn).	Barat.
Noord-oost.	Timor laoet.	Timoo laoet.
Zuid-oost.	Toenggara.	Timoo Padang.
Zuid-west.	Barat daja.	Barat daja.
Noord-west.	Barat oetara.	Barat laoet.
Noord-noord-oost.	Oetara timor.	Oetara timoo laoet.
Oost-noord-oost.	Timor-oetara.	Timoo-timoo laoet.
Oost-zuid-oost.	Timor toenggara.	Timoo mēnoengara.
Zuid-zuid-oost.	Selatan toenggara.	Sělatan toengara.
Zuid-zuid-west.	Selatan daja.	Sělatan daja.
West-zuid-west.	Barat-barat daja.	Barat-barat daja.
West-noord-west.	Barat oetara.	Barat-barat laoet.

(¹) r niet hoorbaar.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Noord-noord-west.	Oetara barat laut.	Oetara barat laot.
Des avonds is het dampig.	Kaloe malam ada banjaq hawap ajer.	Kalée malam na lě sagob ijër
Als het zeer bewolkt is.	Kaloe ada banjaq men- doeng.	Kalée na lě řėdok.
Kunnen maan en sterren niet gezien worden.	Boelan dan bintang-bin- tang tida dapat meli- hat.	Boelěn dan bintang han lěmah.
En als het op Atjeh uit het W. waait.	Maka di negri Atjeh, kaloe angin koelon.	Těma di nanggroi Atjeh, kalée angěn Barat.
Is het zwaar bewolkt en is er veel regen.	Banjaq mendoeng dan banjaq hoedjan.	Lě řėdok dan lě hoedjěn.
Dat duurt dan ongeveer drie maanden.	Lama-nja bagitoe ampir tiga boelan.	Trib-dji mēnan rab lěhée boelěn.
Maar die wind is beter dan de O. wind.	Tetapi angin-nja lebéh baaik dari angin timor.	Tětapi angěn-dji lěbéh gėdj nibak angěn timoo.
Omdat de O. wind zeer droog is.	Sebab angin timor kring sekali.	Sebab angěn timoo tēhoe tēhat.
Vele menschen worden dan ziek.	Dan banjaq orang dapat penjakitan.	Dan lě orěng tēměng pěnjakit.
Ik heb mij hier altijd behaaglijk gevoeld.	Saija salamanja berasa sěněng di sini.	Loen pějěm di sinoi sabé dji sěnang.
Ik blijf hier gaarne lang.	Saija soeka tinggal lama di sini.	Loen galak doe q trib di sinoi.

Hollandsch.

Ik wenschte hier te ster-
ven en in dit land be-
graven te worden.

Ik betreur het, dat ik
niet naar (opwaarts)
de bovenlanden kan
gaan.

Omdat ik gaarne het
hoogland zou willen
zien.

Zijn daar vele menschen?

Waarom heeten zij
Gajoe's?

Leven zij in kampongs
of zwerven zij maar
rond?

Maleisch.

Saija soeka mâti di sini,
dan di tanam di negri
ini.

Saija rasa sajang, tra
-bisa moediq.

Sabab saija soeka sekali
lihat tanah oediq.

Apa ada banjaq orang-
orang di sana?

Kenapa nama-nja orang-
Gajoe?

Apa dija doedoeq di
kampong, apa dija
djalan berkoeliling ⁽¹⁾
sadjja?

Atjehsch.

Loen galak maté di sinoi,
dan gëtanôm di nang-
groi njoï.

Loen piké(r) sajang, han-
djed moediq.

Sabab loen galak tëhat
kalôn tanôh toenông.

Poeë na lë orëng-orëng
di sidéh?

Pakôn nan-dji orëng-
Gajo?

Poeë njan orëng doe
di gampong, poeë djih
djak mëlingka sabé?

(1) lees: berkliling.

Over het menschelijk lichaam. — Uiterlijk, aard, karakter en bijzondere uitdrukkingen.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Hij heeft een goed (goedig) gezicht.	Itoe orang moeka-nja baaik.	Djéh orěng moeka-dji djroh.
Hij heeft een gemeen gezicht.	Itoe orang moeka-nja djělək.	Djéh orěng moeka-dji hana gèdj.
Iemand met een baard.	Orang jang ada brěwok.	Orěng jang moebawok.
Ik heb vijf vingers aan mijne hand.	Saija poenja tangan ada lima djari.	Loen po djaroï na limong aněq-aněq djaroï.
De grootste heet <i>duim</i> .	Jang besar nama-nja djempoel.	Jang raja nan-dji inông djaroï.
De oogten van dien man zijn geel.	Mata-nja orang itoe koe- ning.	Mata-dji orěng djéh koe- něng.
Hij heeft kattenogen.	Dia ada mata koetjing.	Djih na mata minjiě (<i>of</i> <i>mia</i>).

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Mijne dij.	Saija poenja paha.	Loen po pha.
Zijne borst is breed.	Dadah-nja lébar.	Dada-dji loewas biděng.
Zijne ingewanden drongen er uit.	Oesoës-nja sampéj ka-loewar.	Soeab-dji (<i>of</i> limpa-dji) oh tēbit.
Eene vrouw met groote handen.	Parampoewan sama tang-an besar.	Inông ngôn djaroi rajék.
Mijne aderen zijn zichtbaar.	Saija poenja oerat ka-libatan.	Loen po oerat lēmah.
Mijne keel doet pijn.	Saija poenja lèhër sakit.	Loen po takoei sakēt.
Door eene bij gestoken.	Di gigit tawon <i>of</i> di sengat tawon.	Dji tjoe lé gēmēto.
Zijn lichaam is zeer fraai.	Badan-nja bagoes sekali.	Badan-dji gèdj tēhat.
Mijne nagels zijn lang.	Saija poenja koekoe pandjang.	Loen po goekée pandjang.
Ik ben een vinger kwijt.	Saija poenja djari hilang satoe.	Loen po aněq djaroi gadoh si-něq.
Hij is zeer blank. (Zijn vel is zeer wit.)	Koelit-nja poetih sekali.	Koelēt-dji poetēh tēhat.
Die man is zwart (donker gekleurd).	Orang itoe koelit-nja itam.	Orěng djéh koelēt-dji itam.
Hij heeft al zijne tanden.	Gigi-nja ada samoewa.	Gigoï-dji na bandoem.
Hij mist vele tanden.	Gigi-nja hilang banjaq.	Gigoï-dji gadoh lě.
Mijne lippen doen zeer.	Saija poenja bibir sakit.	Loen po bibi sakēt.
Ik denk, omdat eene	Saija rasa, sebab kena	Loen kira, sabab kěnong

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
mier u gebeten (ge- raakt) heeft.	sěmoet.	sidom.
Die menschen dragen allerlei op het hoofd.	Itoe orang gěndong se- galla roepa di atas kapala-nja.	Djéh orěng dji sěom sigala ⁽¹⁾ roepa di atēs oelée-dji.
De haren zijn loshangend.	Ramboet di pakėj tělėpas (di pakėj bergantoeng).	Ok-dji tępėlos (<i>of</i> lěhēs).
Zij kunnen gauw loopen. Alsof zij hard loopen.	Dija bisa djalan lėkas. Roepa-nja djalan seperti lari.	Djih djėd djak rėdjang. Roepa-dji djak lagėe pėloėng.
Mijne pink is scheef (krom).	Saija poenja djari ketjil (kelingking) bėngkok.	Loen po djaroī tjoet kiwing (<i>of</i> tjėkok).
Ik kan niet goed hooren.	Saija tra bisa dengar betoel.	Loen han dēs mėlėngor <i>of</i> loen brat gėlėnjoėng.
Groote ooren (beteekē- nen, dat men) gauw rijk (zal worden).	Koeping besar, lekas kaja.	Gėlėnjoėngraja, rėdjang kaja.
Een kleine neus (be- teekent) moed.	Hidoeng ketjil berani betoel.	Hidong tjoet tjėbēs (<i>of</i> bėhē bit).
Een (mensch) die voor- over (gebukt) loopt.	Orang jang djalan bong- kok.	Orěng jang djak boeng- kōk.
De slagader is voelbaar.	Oerat besar boleh di rasa.	Oerat rajek djėd ta rasa.

(1) Sigala *of* ^v sėgalla.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Schele oogen.	Mata meliendoeng.	Mata djoeling.
Het haar wordt in eene wrong gedragen.	Ramboet di pakéj kondé.	Ok mēkoendé
Nu en dan moet gij het haar knippen.	Tempo-tempo misti po- tong ramboet.	Mēdjan-djan handjēd han kōh ok.
Mannen dragen kort haar.	Orang lelaki pakéj ram- boet pēndèk.	Urēng agam mēboe ok panēk.
Mijn voet doet van on- der pijn.	Kaki-koe sakit di bawa.	Tapak gaki loen sakēt.
De oogappels.	Bidji-nja mata.	Anēq-dji mata.
Als de tanden uitbotten.	Kaloe gigi bermoea kaloewar.	Kalée gigoī pēhoon timōh.
Als de vrouwen huwen, vijlen zij de tanden.	Kaloe orang perampoe- wan kawin, gigi-nja di kikir.	Kalée orēng inōng mē- kawēn, gigoī gē-assah.
En dan worden de tan- den zwart gemaakt.	Dan gigi-nja di békin itam.	Dan gigoī-dji gē-pē-itam.
In andere landen snijden de vrouwen zich het haar af, als de man overlijdt.	Di negri laīn, orang pe- rampoewan, jang laki- nja meninggal, potong ramboet-nja.	Di nanggroī laēn orēng inōng, jang lakoī-dji maté, kōh boe-ok-dji.
Een doode wordt in lijnwaden gewikkeld.	Orang jang meninggal di taroh dalam kaīn poetih.	Orēng maté gēboh lam idja poetēh of orēng maté gē-pē-kavan.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Ik ben reeds duizelig.	Saija soedah poesing.	Loen ka moemang.
Ik heb mijne oogen reeds dicht (gesloten).	Saija soedah toetoeop mata.	Loen ka tōp mata.
De een slaapt, de andere waakt.	Satoe tidor, laïn djaga.	Sidroï és, laèn djaga.
Hij blijft t'huis, omdat hij verlamd is.	Dija tinggal di roemah, sebab dija lasa.	Djih tinggal di roemōh sabab dijh lasa.
Hij is aan alle ledematen verlamd.	Segala anggota-nja tim- pang.	Tëmar djëb angéanta-dji.
Waarom kijkt ge zoo?	Kenapa kamoe lihat bagitoe?	Pakōn ta kalōn mēnan?
Omdat(ik) bijziende(ben).	Sebab boeta ajam.	Sabab sapoe manōq.
Waarnaar (wat) wilt ge zien?	Kamoe mau lihat apa?	Ta-kēmeng kalōn poeë?
Ik zie gaarne als het duister is. (In de schemering.)	Saija soeka lihat kaloe soedah glap.	Loen tém kalōn kalée ka sēpot.
Een tand afbreken.	(H) Merompangken gigi.	Lhōh gigoï.
Mijne onderkaak doet zeer.	Saija poenja toelang ra- hang di bawa sakit.	Toelëng djoengka loen di baroh sakët.
Wat draagt gij onder den arm?	(H) Apa kamoe kilik?	Poeë gata kēmik (of tinghoeë)?
Die man is loensch.	Itoe orang ada mata djoeling.	Njan orëng mata djoe- ling.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Hij is valsch.	Dija djoesta hâti.	Djih soelit haté.
Die vrouw valt in zwijm.	Itoe perampoewan ka- langar.	Njan inông ingkě.
Hebt gij reeds een dwerg gezien?	Apa kamoe soedah lihat orang tjaboel?	Poeë gatanjoï ka kalôn orëng tjabol?
Of een gebochelde?	Atawa orang bongkok?	Atawa orëng boengkôk?
Een blinde tast overal rond.	Orang boeta memeraba- raba.	Orëng boeta mëraba- raba.
Gij zijt zorgeloos.	Kamoe terlaloe laléj.	Gata njoï silagoï ék laléj.
Hij is met den helm geboren.	(H) Dija boedaq kaloewar serkoela.	Aněq mid tēbit di mē- roenoï.
Ik heb het heimwee.	(H) Saija rindoe dendam akan negri-koe.	Loen rindoe dëndam kě nanggroï loen.
Neem mijne woorden ter harte.	(H) Mentjita-lah kata- koe.	Nit kěhěn loen.
Met een wangunstig hart.	(H) Dengan hati děngki.	Ngôn of Dengan haté děnki.
Dat zijn verachtelijke lieden.	(H) Dija orang hina.	Gôb njan hina.
Hij is zeer knap (praat goed) (bij de hand).	(H) Dija tjakap betoel.	Djih marit jang bit.
Gij zijt onwellevend.	(H) Kamoe korang ba- hasa.	Gata koerëng adat.
Hij heeft den geest ge- geven.	(H) Dija soedah poetoës njawa.	Djih ka poetoës njawông.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Mijne wang doet zeer.	Pipi-koe sakit.	Miëng loen sakët.
Die heer heeft een langen neus.	Itoe toewan idoeng-nja pandjang.	Djéh toewan indong-dji pandjang.
Zeer groote ooren.	Koeping besar sekali.	Gëloenjoëng raja tēhat.
Atjehsche vrouwen hebben zeer groote ooren, omdat de oorringgaten groot zijn.	Perampoewan Atjeh ada koeping besar amat, sebab lobang-nja kra-boe besar.	Inōng Atjeh na gëloenjoëng jang raja lagoëna èk, sabab rëhoeng-dji soebang raja.
Zijn been is gebroken.	Kaki-nja patah.	Gaki-dji patah.
Lichtbruin van huidkleur.	Koelit itam-manies.	Koelët itam manës.
Zijn knevel is zeer lang.	Koemis-nja pandjang sekali.	Misë-dji pandjang tēhat.
Hij heeft een goed hart.	Hâti-nja baaik.	Haté-dji gèdj.
Hij is goed geaard.	(H) Dija berperi baaik-baaik.	Djih moeproï gèdj-gèdj.
Het heeft eene ronde gedaante.	Roepa-nja boendar.	Roepa-dji boelat.
Hij bleef onbewogen.	(H) Dija tida di karoe-kan hâti.	Djih hana karoe hâté.
Een zeer mager mensch.	Orang koeroes sekali.	Orëng pidjoët tēhat.
Die man heeft behaarde beenen.	Itoe orang kaki-nja ada banjaq boeloe.	Djéh orëng gaki-dji na lë boelée.
Hij heeft wit haar.	Ramboet-nja poetih.	Ok-dji poetèh.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Zijne haren staan te berge.	(H) Sëram ramboet-nja.	Siboe ok-dji.
Hij heeft kroeshaar.	Dija ada ramboet kriting.	Djih na ok gëpèn.
Hij begint een baard te krijgen.	Djanggot-nja moelaï toemboeh.	Djanggot-dji pëhoon timòh.
Hij hangt den gebraden haan uit.	(H) Dija mengatas-atas diri.	Djih pë-atës-atës droï, of djih pë-gèdj-gèdj droï.
Met luider stemme.	Dengan soewara jang njaring.	Dëngon soewara jang njaring (sring).
Hij liep hals over kop.	(H) Dija lari lintang poekang.	Djih ploeng tjangking mangkëng.
Hij werd op heeterdaad betrapt.	(H) Dija ka-dapat-an berboewat.	Djih mëtëmëng moeboet.
Te goeder uur.	(H) Pada koetika jang baaik.	Bak koetika jang gèdj.
Er is veel werk aan.	Ada banjaq pe-kerdja-an-nja.	Na lë boet-dji.
Van ganscher harte.	(H) Dengan sagenap hâti.	Dengon tentée hâté.
Hij is een eerlijk (getrouw) man.	(H) Dija orang jang satija.	Gôb-njan jang sëtija.
Vier elkander opvolgende geslachten.	(H) Ampat gilir orang.	Pët djëb orëng.
Hij heeft een edel hart. (Hij is edelmoedig.)	(H) Dija himmat jang tinggi.	Djih bangsa jang bakò.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Dit kind is zeer gemaakt.	Itoe anaq banjaq betinka.	Anëq njan djoengkat.
Hij heeft een fieren gang.	Dija djalan melènggang.	Djih djak mèlinggang.
Ik hoor, dat die menschen donker gekleurd zijn.	Saija dengar, orang itoe koelit-nja itam.	Loen dengör, orëng njan itam koelët-dji.
Hunne vrouwen zijn groot en schoon.	Perampoewan-nja tinggi dan bagoes.	Inông-dji manjang dan gèdj.
Gij zijt roekeloos.	Kamoe terlaloe brani.	Gata angkara.
Ik spreek van het schoone geslacht.	(H) Saija bitjara dari bangsa jang éloq.	Loen marit nibak biëk jang djròh.
Hij is zeer bleek.	Moeka-nja poetjat sekali.	Moeka-dji poetjat tèhat.
Hij verdraait zijn oogen (zijne oogen ver- draaien zich).	(H) Mata-nja poelas.	Mata-dji mëgisa.
Zijne ademhaling wordt inderdaad kort.	Napas-nja pèndèk bëtoel.	Nafas-dji panëk bit.
Hij waagt zijn leven.	(H) Dija belandja-ken djiwa.	Djih pasaq njawông.
Gij moet niet veinzen.	(H) Kamoe djangan me- ngitoe hâti.	Gata bèk gëtjoh haté.
Die vrouw lonkt mij toe.	Itoe perampoewan main mata akan saija.	Njan inông mënëèn mata loen.
Zij hebben eene veete.	(H) Ada berdëmdam doewa-doewa.	Na djimëdëmdam doewa- doewa.
Hij is zeer beminnens- waardig.	(H) Dija terlaloe patoet dikisihi.	Djih patot lagoi ék gë- gaséh.

Hollandsch.

Maleisch.

Atjehsch.

Dat bemoedigt mij.

(H) Ija itoe membri hâti.

Jang njan dji bri hâté.

Gij zijt een ware zondaar!

(H) Kamoe orang berdosa
betoel.

Gata-njoï orëng mēdē-
antja bit.

Zijne woorden zijn diep-
zinnig.

(H) Kata-nja bāthin se-
kali.

Kēhēn-dji bathén tēhat.

Veel volk hief een krijgs-
geschreeuw aan.

(H) Banjaq orang-orang
soeraq.

Lě orëng-orëng pēkra.

Vele soldaten hieven ook
een krijgsgeschreeuw
aan.

(H) Banjaq soldadoe
djoega tempiq.

Lě soldado tjit klik dēm-
piq.

Die man is meinedig.

Itoe orang makan soem-
pah.

Njan orëng padjoh soem-
pah.

Tot zijn bestwil.

(H) Akan selamat-nja.

Kě sēlamat-dji.

Over kleeding, opschik.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Ik hebeene nieuwe broek.	Saija ada tjelana baroe.	Loen na sêlwër ⁽¹⁾ baro.
Zij is zwart. (Haar kleur is zwart.)	Warna-nja itam.	Warni-dji itam.
Een zeer lang hemd.	Kamédja jang pandjang sekali.	Kamédja jang pandjang tēhat.
Hij heeft eene korte broek aan.	Dija pakéj tjelana pèn-dèk.	Djih ngoei sêlwër panèk.
Vele menschen dragen schoenen.	Banjaq orang pakéj spatoe.	Lě orěng ngoei sěpatoe.
Schoenen met hooge hakken.	Spatoe sama toengkaq tinggie.	Sěpatoe ngôn toemèt panjang.
Mijn buikband is van goud.	Saija poenja pënding dari maas.	Loen po pënding nibak mēs.
De zijne is van zijde.	Dija poenja dari soetra.	Atra djih nibak soetra.
Engelschen dragen hooge hoeden.	Orang Inggris pakéj topi tinggi.	Orěng Inggris ngoei koepiah manjang.

⁽¹⁾ Sêlwër, of ook sêrwël.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
De Hollanders ook, in hun land.	Orang Blanda djoega, di negri-nja.	Orěng blanda tjit, di nanggroi-dji.
De soldaten (het leger) hebben uniformjassen.	Orang soldado pakéj djas compani.	Orěng sòldado ngoeĩ djas còmpěni.
Met veel knopen.	Dengan banjaq kantjing.	Děngõn lě boh.
De knopen zijn van koper.	Kantjing dari tembaga.	Boh těmbaga.
Dit naaiwerk is grof.	Ini pendjahit-an kasar.	Njoĩ nětjõp gásar.
De menschen gebruiken (bedienen zich van) Chineesche lantaarns.	Orang pakéj lolěng.	Orěng na lolěng.
Kleine kinderen gaan naakt.	Anaq ketjil telandjang.	Āněq tjoet tělhoon.
De mouwen zijn te lang en te nauw.	Tangan-nja terlaloe pan- djang, dan terlaloe sěsěk.	Djaroi-dji panjang sila- goĩna dan arat sila- goĩna.
De hals van het baadje is te nauw.	Lěhěr-nja badjoe terlaloe ketjil.	Takoeĩ badjée tjoet sila- goĩna.
Vrouwen dragen lange baadjies.	Orang perampoewan pakéj badjoe pandjang.	Orěng inõng ngoeĩ badjée panjang.
En zij dragen ook sa- rongs.	Dan lagi pakéj sarong.	Dan lỏm ngoeĩ idja kroong.
Als zij uitgaan, dragen zij een slěndang ⁽¹⁾ .	Kaloe dija pergi djalan, pakéj slěndang.	Kalée djih djak, ngoeĩ slěndang.

(1) Lang stuk gekleurd lijnwaad, dat als shawl over den schouder, los hangende, wordt gedragen.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
De haren zijn in eene wring gebonden.	Ramboet-nja pakéj kon- dé.	Ok-dji mēkoendé.
De vorstin draagt veel gouden opschik.	Istri radja pakéj banjaq prada.	Pěroemoh radja ngoeï lē pěrda.
Voorts is er veel goud aan hare kleeding.	Dan lagi pakéj-an-nja ada banjaq maas.	Dan lom pěkájan-dji-na lē mēs.
Zij heeft ook een zakdoek bij zich.	Dija djoega pakéj sapoe- -tangan.	Djih tijt dji ngoeï sam- poe-tangan.
Europeanen dragen handschoenen.	Orang Blanda pakéj sarong-tangan.	Orěng Blanda ngoeïsalop- djaroi.
Er zijn veel soorten van knoopen.	Kantjing-kantjing ada banjaq roepa.	Boh-boh badjéelēbangōn.
Er zijne groote, kleine, ronde en vierkante.	Ada besar, ketjil, boen- dar dan pesagie.	Na rajěk, tjoet, boelat dan pět-sagoi.
Er zijn er van ijzer, van been en van glas.	Ada dari besi, dari toelang, dari glas.	Na jang běsoi, jang toelěng, jang katja.
Rijken hebben gouden knoopen.	Orang kaja pakéj kan- tjing maas.	Orěng kaja ngoeï boh mēs.
Of zilveren knopen.	Atawa kantjing pèrak.	Atawa boh pirak.
Een generaal's schako heeft eene pluim op.	Toewan djinderal, topi- nja pakéj sajap.	Toewan djindraal koe- piah-dji mēsajěp.
Waaromgebruiken vrou- wen poudre-de-riz?	Kenapa orang peram- poewan pakéj bėdak?	Pakōn orěng inōng ngoeï bėdak?
Als zij huwbaar zijn,	Kaloe boléh kawin, gigi-	Kalée mēkawěn, gigoï

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
worden hare tanden gevijld en zwart ge- maakt.	nja di kikir, dan di békin itam.	gě-assah dan gě-pě- itam.
Vele menschen gebruiken reukwerk.	Banjaq orang pakéj minjaq wangie.	Lě orěng ngoeï minjěq mangat beé.
Mijne kleederen moeten eerst worden afge- borsteld.	Saija poenja pakéj-an misti dhoeloe di-sikat.	Loen po pěkajan bak dilée ta-soegot.
Opdat zij goed schoon worden.	Sopaja brěsih betoel.	Sopaja glis bit.
Ik wil ze niet aanhebben, als zij vuil zijn.	Saija tra-maoe pakéj, kaloe kottor.	Loen han loen tēm ngoeï, kalée těbōs.
Al zijne kleederen zijn van laken.	Pakéjan-nja samoewa laken.	Pěkajan-dji bandoem soe- chālět.
Alleen rijke menschen dragen zijde.	Orang kaja sadja pakéj soetra.	Orěng kaja mantong ngoeï soetra.
Er zijn verschillende soorten van zijde.	Soetra ada roepa-roepa.	Soetra na lě matjam.
De Europeesche zijde is de beste.	Soetra dari negri Blanda jang paling baaik.	Soetra di nanggroi Blan- da jang gědj silagoi'ék.
Daarna de Atjehsche zijde.	Habis soetra dari negri Atjeh.	Těma soetra di nanggroi Atjeh.
Vervolgens de Chi- neesche zijde.	Habis soetra dari negri Tjina.	Těma soetra di nanggroi Tjina.

Hollandsch.

Chineesche zijde is zeer
dun.

Deze soort heet sits (ge-
drukt katoen).

Dit goed verkleurt
eindelijk.

Dit heet ongebleekt
katoen.

Hoe heet dit?

Dit heet band (veter-
band).

Die stoffen zijn zwart,
rood, wit, geel, groen.

Er zijn ook lieden, die
kleedingstukken van
papier dragen.

Als die vuil zijn, worden
ze weggegooid.

Zij behoeven niet in de
wasch te worden
gedaan.

Dat is gemakkelijk en
goedkoop.

Maleisch.

Soetra Tjina terlaloe
tipis.

Ini matjëm nama-nja
kaïn tjita.

Ini kaïn lama-lama obah-
ken warna.

Ini nama-nja kaïn mën-
tah.

Apa nama-nja ini?

Ini nama-nja pita.

Itoe kaïn-kaïn ada jang
itam, mérah, poetih,
koening, idjoe.

Ada djoega orang, jang
pakéj pakéjan kértas.

Kaloe kottor di boewang.

Tra-oessa di kasi sama
menatoe.

Gampang sekali, dan
moerah.

Atjehsch.

Soetra Tjina lipés sila-
goïna.

Njoï matjam nan-dji idja
tëtjap.

Njoï idja kalée trib gadõh
warna.

Njoï nan-dji idja mëntah.

Poeř nan-dji njoï?

Njoï nan-dji biasa.

Djéh idja-idja na jang
itam, mirah, poetéh,
koenëng, idjo.

Na tjit orëng, jang ngoei
pëkajan kërthas.

Kalée tēbos mēligan.

Hana poeř ta-djok bak
doebi.

Mangat tēhat, dan moe-
rah.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Hemdjes van vijftien cents.	Kamédja harga-nja li-mablas cent.	Kamédja harga-dji li-moeng-blas cent.
Die hemdjes bestaan slechts uit een borststuk.	Itoe kamédja tjoema dada-nja sadja.	Djéh kamédja djéd mē-dada mantong.
Dit is flanel, om wollen baadjes te maken.	Ini kaïn panas, boewat békin badjoe panas.	Njoï idja sœoem ta-pě-gědj badjée sœoem.
Het is goed, als kinderen ze dragen.	Baaik sekali, kaloe anaq-anak pakėj.	Gědj tēhat, kalée aněq-aněq ngoeï.
Waar is mijn bril?	Di mana saija poenja katja-mata?	Toh loen po tjěrměn mata?
Vele menschen dragen ringen.	Orang banjaq pakėj tjintjin.	Orěng lě mē intjin.
Hij heeft een ring met juweelen.	Dija ada tjintjin sama inten.	Djih mē intjin mata intan.
Hare armen zijn overladen met armbanden.	Tangan-nja ada banjaq gělang.	Djaroi-dji na lě gěloeing.
Dit is zeer zwaar.	Ini brat sekali.	Njoï brat tēhat.
Gebruik het, als het al droog is.	Kaloe soedah kring, boléh pakėj.	Kalée ka tēho, djéd ngoeï.
Dat papier wordt hierheen verzonden.	Itoe kertas di kirim ka negri sini.	Djéh kěrthas gě-pě-ét kě nanggroi njoï.
Het wordt in rollen verzonden ('t wordt	Di-goeloeng, kaloe di-kirim.	Gěgoelōn, kalée gě-pě-ét.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
opgerold, als 't wordt verzonden).		
Ge kunt het gebruiken, zonder te verwisselen.	Boléh pakéj, tiada di ganti.	Djéd ta-ngoeï, hana poeë gantoï.
Tot hoe hoog (hoeveel) schat gij het?	Sampéj brapa harga-nja?	Tòk padoem djéd harga-dji?
Wasch alles schoon, als gij het gebruikt.	Tjoetji brësih samoewa, kaloe pakéj.	Sërah glis bandoem, kalée ta-ngoeï.
Hoe wordt dit dicht-gemaakt? Hoe sluit men dit?	Bagimana orang toetoep ini?	Pakri gětöp njoï?
Gebruik uwen bril.	Pakéj kamoe poenja katja-mata.	Ngoeï gata po tjërmën-mata.
Dien heb ik vergeten.	Saija loepa.	Loen toewôr.
Ik heb hem thuis gelaten.	Tinggal-kan di roemah.	Tingrah di roemôh.
Help (gij) mij zoeken.	Tjobah, kamoe toeloong tjari.	Tjoeba, ta-toeloeng mita.
Zoek zelf, of gij het vindt.	Priksa sendiri, apa dapat.	Parëksa kédroï, poeë mëtëmëng.
Misschien is het in uw hoofdboek.	Barangkali ada di dalam stangan-kapala.	Saléh na di dalam tang-koelok.
Hebt gij het niet ergens weggestopt?	Apa kamoe tida sem-boeni di mana-mana?	Poeë gata hana sôm pat-pat?

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Vertel mij eens, waarom zendt men altijd een brief in een geelzijden doek?	Bilang-lah, kenapa orang selama-nja kirim soerat di dalam sarong soetra koening?	Pëgah-kě, pakon orëng baranggadjan ⁽¹⁾ pë-ét soerat di dalam salop soetra koenëng?
Omdat het zeer be- hoorlijk is.	Sebab patoet sekali.	Sabab patot (<i>of</i> verlée) tēhat.
Als de brief weg is, zoek hem dan.	Kaloe soerat hilang, tjari-lah.	Kalée soerat gadōh, mita-kě.
Laat zien, wat ge (bij u) hebt.	Kasi lihat, apa kamoe ada!	Pě lēmah, poeë gata-na.
Er zijn zeer dure.	Ada jang mahal sekali.	Na jang mēhail tēhat.
Zijn er lieden die edel- gesteenten verkoopen?	Apa ada orang jang djoewal permata?	Poeë na orëng jang poebloī pērmata?
Mag men uitzoeken?	Apa orang boléh piléh?	Poeë djéd gēpiléh?
Welke soorten heeft hij?	Roepa-roepa apa djia ada?	Matjam-matjam poeë djih na?
Hij heeft smaragd, to- paas, kleine edel- gesteenten.	Ada zoemeroed, poes- paragam, podi.	Na zamēroed, paspara- gam, poedoī.
Dat alles komt uit de bergen.	Samoewa itoe kaloewar dari goenoeng.	Bandoem njan tibit nibak goenōng.
Ja; daar is ook goud, zilver en lood.	Ija; ada maas, dan pé- rak, dan timah djoega.	Njō; na mēs, dan pirak dan timah tjit.

(¹) Baranggadjan *of* sabé = altijd.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Wat is dat, dat schittert?	Apa itoe, jang gilap?	Poečnjan, jangmëğërlap?
Ik draag een juweel.	Saija pakëj intan.	Loen ngoeï intan.
Van waar hebt gij dat?	Dari mana dapat batoe itoe?	Pat mëtëmëng batée njan?
Ik heb het ten geschenke gekregen.	Saija dapat presèn.	Loen mëtëmëng bënëri.
Neen (geenszins).	Boekan.	Kõn.
Dat is ongelijk. (Het hangt er van af.)	Itoe tida sama.	Njan han sa.
Waar zijn uwe sandalen?	Mana kamoe poenja tjerpoe?	Ho kawõs gata?
Wat kan het u schelen?	Apa perdoeli?	Poeč pëdoeli?
Maar dat kan zoo niet blijven.	Tetapi itoe tida boleh tinggal bagitoe.	Tëtapi njan han-djéd tinggai (l) ⁽¹⁾ mēnan.
De naald is afgebroken.	Djaroem soedah patah.	Djaroem ka patah.
Een gesprek afbreken.	(H) Membantoet perkata- an.	Poebantot narit.
Een tand afbreken.	Merompangken gigi.	Llõh gigoï.
Het oor van het kopje is afgebroken.	Telinga mangkoq soedah petjah.	Idong tjawan ka patah.
De onderhandelingen zijn afgebroken.	(H) Brhènti moesjarawat.	Pioh mësjeauwarat.
Eene bloem afbreken.	Kepoes kembang.	Rëlõs boengõng.

(1) Tinggah of tinggail, aldus geschreven, wordt zonder de l uitgesproken.

Hollandsch.

Verwar die woorden niet.
 Onder het gesprek.
 Onder het volk.
 Onder het eten.
 Een kleed met strepen.
 Een doorschijnend kleed.
 Hij kwam in de Atjeh-
 sche kleederdracht.
 Van hoeveel karaat is
 dit goud?
 Beide zijn van gelijke
 grootte.

Maleisch.

Djangan tjampoer kata-
 kata itoe.
 Lagi tengah berkata-
 kata.
 (H) Pada antara rajat.
 Salagi makan.
 Kaïn ragi.
 Kaïn berbajang-bajang.
 Dja datang pakéj-an
 tjara Atjeh.
 Ini maas brapa metoe-
 nja?
 Doewa-doewa sama be-
 sar.

Atjehsch.

Bèk ta-djampoe(r) narit-
 narit njan.
 Lom têngôh marit.
 Bak antara raâjat.
 Têngôh padjoh.
 Ragoi idja.
 Idja 1.10ebajang-bajang.
 Djih tēka pēkajan ragam
 Atjeh.
 Njoi mēs padoem moeto-
 dji?
 Doewa-doewa sabé rajēk.

Atjehsche wandeling, ontmoeting, enz.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Ik geloof, dat wij den verkeerden weg hebben.	Saija kira, ambil djalan-an salah.	Loen pënjëm, tjok rëdj salah.
De goede weg is niet zoo bochtig.	Djalan-an jang baaik, tida bagitoe bèngkok.	Rëdj jang gëdj hana mēnan kiwing.
Er is te veel bosch.	Ada terlaloe banjaq rimboe.	Na silagoïna lě hoetën.
Men kan niet zien.	Tra bisa lihat.	Han djëd kalôn.
Wie weet den juisten weg?	Siapa jang taoe djalan baaik?	Soï jang toepat rëdjgëdj?
Wie is in deze streek bekend?	Siapa jang kenal negri ini?	Soï jang toeri nanggroi njoï?
Reeds veel menschen kennen dit gebied.	Soedah banjaq orang-orang jang kenal negri ini.	Ka lě orëng-orëng jang toeri nanggroi njoï.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Perfect! maar dergelijk land verandert tel- kens (van uitzicht n. l., door allerlei elkander opvolgende gewassen).	Betoel! tetapi negri bagini sabentar-sabën- tar ganti (beralih).	Bëna(r); tètapi nanggroi mënoi sikëdjab-këdjab gantoï.
Hoort gij niets?	Apa kamoe tida dengar apa-apa?	Poeë gata hana dëngor poeë-poeë?
Ziet gij niets bewegen?	Kamoe tida lihat bego- jang apa-apa?	Gata hana kalôn lëngô?
Ik denk, dat het een vleermuis is.	Saija kira boeroeng-ka- long ⁽¹⁾ .	Loen kira tjitjëm lhong.
Hoe kan dat nu? Hoe is dat mogelijk?	Mana boléh?	Pané djëd?
Een vleermuis vliegt altijd zeer hoog (in de lucht).	Boeroeng-kalong selama- nja terbang tinggi.	Tjitjëm lhong soentök dji manjang.
Zij vliegt hoog in de lucht.	Dija terbang tinggi di langit.	Djih pör manjang di langët.
Overdag kan zij niet zien.	Sijang dija tra bisa lihat.	Oeroï djih han djëd kalôn.
Het is genoeg!	Soedah!	Ka!
Houd u maar stil.	Dijam sadja.	Ijëm mantông.
En loop gauw.	Dan djalan-lah lekas.	Dan djak-kë rëdjang.

(1) Vleermuis van de grootste soort. Eigenlijk: vliegende hond.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Ik ben buiten adem. (Kan niet meer ademen.)	Saija tra bisa napas lagi.	Loen han djéd mēnafas lé.
Moeten wij nog lang zoo loopen?	Apa misti djalan lama bagini?	Poeë mēhat djak trib mēnoï?
Ik weet er niets van.	Saija tida tahoe apa-apa.	Loen han toepoeë sapoeë
Deze plaats ken ik.	Ini tempat saija kenal.	Njoï tēmpat loen toeri (of toesoï).
Verleden heb ik hier ook gerust.	Di sini tēmpo-hari saija djoega brhēnti.	Di sinoï, oeroï-djéh, loen tjit pioh.
Dat is zoo. Dat is waar.	Betoel bagitoe.	Bēna(r).
Hier moet een hooge boom staan, zonder bladeren.	Di sini misti ada pohon tinggi, jang tida pakéj daon.	Di sinoï mēhat na bak rajék, jang hana mēoen.
Zoo is het! daar ginds.	Ija itoe! di sana.	Njō njan! di sidéh.
Maar waar is het graf?	Tetapi di mana ada koeboeran?	Tětapi pat, jang na djěrat?
Er zijn er hier zeer vele (graven).	Ada banjaq sekali di sini.	Na lě tēhat di sinoï.
Als ge nog een eindje loopt, zult ge 't vinden.	Kaloe lagi berdjalan sabentar, dapat djoega.	Kalée lom mēdjak si-kēdjab, mētēmēng tjit.
Wat is dat voor een geluid?	Apa boenji-nja itoe?	Poeë soe-dji njan? (Poeë mēsoenjan?)
Het is niemendal.	Tida mengapa.	Hana poeë.
Het is een wild varken (everzwijn).	Itoe-lah tjellèng.	Njan boei.

Hollandsch.

Het komt uit 't gebergte.
 Laat ons in dat ge-
 bouwte uitrusten.
 Dit huis is leeg.
 Ik denk, dat de eigenaar
 uit is.
 En wachten wij tot hij
 komt.
 Waartoe dienen die aard-
 verhoogingen?
 Om het water tegen te
 houden.
 Hier is weinig geboomte.
 Kijk, hier vind ik eene
 roos.
 Hier zijn stellig (onge-
 twijfeld) kinderen.
 Omdat zij zich met
 bloemen vermaken.
 Is er visch in dit water?
 Jawel, maar zij zijn
 klein.

Maleisch.

Dija toeroen dari goe-
 noeng.
 Baaiklah kita doedoeq
 di roemah itoe.
 Ini roemah kòsòng.
 Orang-nja pergi, saija
 rasa.
 Dan toenggoe, sampéj
 dija datang.
 Itoe galang-an boewat
 apa orang békin?
 Boewat tahan ajer.
 Ada sedikit pohon di
 sini.
 Ini, saija dapat kembang
 mawar.
 Temtoe ada anaq-anaq
 di sini.
 Sebab dija main sama
 kembang.
 Apa di dalam ajer ini
 ada ikan?
 Ada, tetapi ketjil roepa-
 nja.

Atjehsch.

Djih troon di goenoeng
 (glé).
 Gèdj-kě gětanjoï doeq
 di roemòh njan.
 Roemòh njoï sòh.
 Orěng-dji kawèh, loen
 pěnjěm.
 Dan prěh òh, tok djih
 těka.
 Njan atěng kěpoeě gě-
 pě-gèdj?
 Ngòn těhěn ijěr.
 Na batjoet bak di sinoï.
 Njoï, loen těměng boe-
 ngòng ijěr mawar.
 Těntée na aněq-aněq di
 sinoï.
 Sabab djih měen ngòn
 boengòng.
 Pooě di dalam ijěr njoï
 na èngkot?
 Na; tětapi tjoet roepa-dji.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Kunnen zij gegeten worden?	Apa boléh di makan?	Poeë djéd padjoh?
Daar zie ik iemand komen.	Saija lihat orang, jang datang.	Loen kalôn na orëng jang tēka.
Ik word door den Grooten Heer (Gouverneur) gezonden.	Saija oetoesan dari Toewan besar.	Loen antosan nibak Tēkoe raja.
Hebt gij eenig schrijven?	Apa kamoe ada soerat?	Poeë gata na soerat?
Wat staat er in?	Kata-nja apa?	Poeë djih kēhēn?
Niet veel; er was geen tijd.	Tida banjaq kata-nja; tida ada tempo.	Hana lē narit-dji; hana djan.
Maar er is genoeg schrifts.	Tetapi menoelis-an ada sampéj.	Tētapi sēmoerat na sēb ⁽¹⁾ .
Hoe kan ik (dat) lezen?	Bagimana saija bisa batja?	Pakri loen djéd bēdj ⁽²⁾ ?
Wacht even, ik zal vuur maken.	Toenggoe sabentar; saija békin api.	Prèh siat; loen pēkap apoei.
Is het licht genoeg?	Apa sampéj trang?	Poeë sēb pēngēs?
Duurt het vuur wel lang genoeg?	Apa api-nja sampéj lama?	Poeë apoei-dji tok trib?
Ik heb ook eene waskaars meêgebracht.	Saija bawa lilin djoega.	Loen mē din tjit.
Dit is Hollandsch schrift.	Ini toelis-an blanda.	Njoī sēmoerat bēlanda.

⁽¹⁾ Sēb (séb) of tōk.

⁽²⁾ Bēdj lees bēt.

Hollandsch.

Dat heb ik niet beoefend
(niet leeren lezen).

Kom hier! laat mij U
helpen.

Gij zijt zeer knap
(schrande).

Ik heb het te Palembang
geleerd.

Gij weet (kent) veel. (Gij
zijt iemand met veel
kennis.)

Volstrekt niet; ik heb
alleen leeren lezen.

Vroeger was ik tolk.

In welke taal?

Kent gij dat land?

Ik ben voorheen al overal
geweest.

Maar dezen brief versta
ik niet.

Waarom?

(¹) Lees moepōm.

Maleisch.

Saija tida adjar batja
itoe.

Mari-lah; saija toeloong.

Kamoe pienter sekali.

Saija dapat adjar di
Palembang.

Kamoe orang dengan
banjaq ilmoe.

Boekan; tjoema adjar
batja.

Dhoeloe saija djoeroe
-bahasa.

Dari bahasa apa?

Apa kamoe kenal negri
itoe?

Di mana-mana saija
soedah ada dhoeloe.

Tetapi ini soerat saija
tida mengarti.

Kenapa?

Atjehsch.

Loen hana mēroenoī bēdj
njan.

Kěnoī; loen bantoe.

Gata tjēdas tēhat.

Loen djēd mēroenoī di
Pēlēmbang.

Gata njoī lē tēhat ilmēe.

Kōn; mēroenoī bēdj
mantōng.

Dilēe loen djoeroe-basa.

Djoeroe-basa nibak ndrīt
poeč?

Poeč gata toepat nang-
groī njan?

Di pat-pat loen ka na
dilēe.

Tētapi njoī soerat loen
hana moephom (¹).

Pakōn?

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
De letters zijn te klein.	Hoeroef-nja terlaloe ketjil.	Haraf-dji silagoïna tjoet.
Hebt gij geld medegebracht?	Apa kamoe bawa oewang?	Poeë gata mè pèng?
Ik heb 't bij mij.	Saija ada.	Loen na.
Omdat het niet goed is, zonder geld te reizen.	Sebab tida baaik, berdjalan tida sama oewang.	Sabab hanagèdj nédjak hana pèng.
Hoeveel hebt gij?	Ada brapa banjaq?	Na padoem lě?
Ik heb vijftien dollars (rijksdaalders).	Ada lima blas ringgit.	Na limông blas ringët.
Ik ben ijselijk dom! Ik heb 't geld vergeten.	Saija bodo sekali; oewang saija loepa.	Loen bẽ tẽhat; pèng loen toewôr.
Zoo even zeidet gij, dat ge 't hadt?	Tadi kamoe bilang ada?	Boenoï ta pẽgah, na?
Ik dacht dat ik had meêgenomen, maar ik vind 't (nu) niet.	Saija kira di bawa, tetapi saija tida dapat.	Loen kira dji-mè, tẽtapi loen han tẽmẽng.
Zoek het, ter dege.	Tjarik-lah betoel.	Ta mita-kẽ bit.
Zoek zelf, of gij het vindt.	Priksa sendiri, apa dapat.	Parẽksa kẽdroï, poeë mẽtẽmẽng.
Zijn er onderwijzers in uw land?	Apa di negri-moe ada goeroe?	Poeë di nanggroï gata na tẽngkoe (goeroe)?
Ja, in allerlei soorten.	Ada segalla roepa.	Na doem poeë.

Hollandsch.

Waarin onderwijzen zij
 U?
 Ze leeren ons schrijven.
 Dat duurt een jaar lang.
 Daarna leeren zij ons de
 letters in de boeken.
 Daarna de verschillende
 teekens.
 Dit papier is zeer fijn.
 Er is grof soort ook.
 Er is ook sterk (papier),
 evenals hout (perka-
 ment).
 Eerst wordt er met
 potlood geschreven.
 Daarna, als dit reeds
 beoefend is, met pen
 en inkt.
 Hoe luidt deze brief?
 Het handelt over de
 landswetten. (Staats-
 bladen.)
 Kunt gij (ons) iets ver-
 tellen?

Maleisch.

Orang mengadjar apa
 kapada kamoe orang?
 Adjar menoelis.
 Lama-nja satoe taoen.
 Habis adjar hoeroef-hoe-
 roef di dalam boekoe.
 Habis itoe, adjar tanda-
 tanda.
 Ini kertas aloes sekali.
 Ada jang kasar djoega.
 Ada jang kras, seperti
 kajoe.
 Dhoeloe toelis sama
 potlood.
 Habis, kaloe soeda adjar,
 sama penna dengan
 tinta.
 Ini soerat boenji-nja apa?
 Kata-nja dari oendang-
 oendang.
 Apa kamoe bisa tjerita
 apa-apa?

Atjehsch.

Gěpoeroenoï poeë kě-
 gata njoï?
 Pěroenoï sěmoerat.
 Trib-dji si tēhōn.
 Oh njan pěroenoï haraf-
 haraf di dalam kitab.
 Lěhēs njan, pěroenoï
 tanda-tanda.
 Njoï kērthas litjén tēhat.
 Na tjit jang gasar.
 Na jang krēs, lagée
 kajée.
 Dilée soerat ngōn pēncè.
 Oh njan, kalée ka mē-
 roenoï, ngōn kalam
 ngōn daāwat.
 Njoï soerat boenjoï-dji
 poeë?
 Kěhēn-dji nibak sjaraāt.
 Poeë gata djēd pēgah
 poeë-poeë?

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Kent gij zangstukjes op rijm? (Pantons.)	Apa kamoe kenal pan- toon?	Poeë ta toekri moepan- ton?
Dat kan ik niet.	Saija tra bisa.	Loen han djëd.
Maar ik heb een vriend, die er vele kent.	Tetapi ada sobat satoe, jang bisa sekali.	Tëtapi na tsahbat (rakan) sidroi, jang djëd tëhat.
Hij is handelaar van beroep.	Dija orang dagang.	Djih orëng mëkat.
Hij is in eene zaak, met andere lieden.	Dija ada di dalam kongsi, sama lain orang.	Djih na mëkoensi, ngôn gôb laën.
Omdat hij van zich-zelfen geen geld heeft.	Sebab tida ada oewang sendiri.	Sabab hana arta droi-dji.
De anderen brengen het geld aan.	Orang lain kasi oewang- nja.	Orëng laën djok arta-dji.
Hij dient hen met zijne kennis. (Hij geeft z. k.)	Dija kasi ilmoe-nja.	Djih bri ilmée-dji.
Hij is zeer gevat, slim.	Pienter betoel.	Tjëdas tëhat.
Heeft hij geene schulden?	Apa dija tida ada oetang?	Poeë djih hana hoetang?
Neen; hij heeft reeds veel geld gewonnen.	Tida; dija soedah ontong banjaq oewang.	Han; djih ka mëlaba lë arta.
Hij werkt uitmuntend.	Pekerdja-an-nja betoel sekali.	Pëkërdja-an-dji bëtol tëhat.
Hij is eerlijk als goud (gelijk eene weeg- schaal).	Betoel seperti timbang- an.	Bit ban tënimang.

Hollandsch.

Alle goederen, die gekocht of verkocht worden, teekent hij in zijne boeken aan.
 Hoeveel wint hij per jaar?
 Naar ik hoor duizend, ik denk evenwel twee duizend gulden.
 Af en toe heeft hij ook verliezen.
 Wanneer heeft hij schade gehad?
 Toen er overstroming was. (Tijdens de o.)
 Tijdens de aardbeving.
 Zijn huis brandde toen af.
 Des avonds; zijne lamp viel om.
 Toen raakte alles in brand.
 Al zijne goederen raakten verloren.
 Zijne stalen werden ook

Maleisch.

Segalla barang-barang, jang di bli atawa di djoewal, dija menoe-lis di dalam boekoe.
 Ontong brapa satoe taoen?
 Saja denger sa-riboe; saja rasa doewa riboe roepiah.
 Tempo-tempo djoega dapaat roegi.
 Kapan dija dapat roegi?
 Waktoe bandjir.
 Waktoe lindo.
 Roemah-nja tebakar.
 Malam; dan lampoe-nja djatoh.
 Habis samoewa menjala.
 Samoewa barang-barang-nja hilang.
 Tjonto-tjonto-nja djoega

Atjehsch.

Sëgala dabës-dabës jang dji bloi atawa dji poebloi, djih soerat di dalan kitab.
 Laba padoem si tēhōn?
 Loen dëngor si ribée, loen pënjëm doewa ribée roepia.
 Mëdjan-djan tjit mëtë-mëng roegoï.
 Padjan djih tēmëng roegoï?
 Waktée ijër raja.
 Waktée gëmpa.
 Roemōh-dji toetong.
 Malam; dan tanglōng-dji sërōdj (*lees* sroot).
 Tëmar bandoem hoer (*lees* hoe).
 Bandoem dabës-dabës-dji gadōh.
 Matjam-matjam-dji dji

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
door het vuur vernield.	di makan api.	padjoh apoei.
Toen begon hij wederom van voren af aan.	Habis dija bermoela lagi.	Tëmar djih poephon lôm.
Gelijk een arm mensch.	Seperti orang miskien.	Lagëe orëng gasiën.
En nu is hij weder rijk (wvgesteld).	Dan sekarang soedah kaya lagi.	Dan djinoi ka kaya lôm.
Ik denk, dat wij hier lang genoeg gezeten hebben.	Saija rasa soedah doe-doeq sampëj lama di sini.	Loen pënjëm ka doe-q òh trib di sinoi.
Ik wil naar huis.	Saija maoe poelang.	Loen këmëng woi.
't is beter, dat we hier blijven slapen.	Lebëh baaik, tinggal tidor di sini.	Lëbëh gëdj, tinggal ès di sinoi.
Ik ben bevreesd.	Saija takoet.	Loen takót.
Misschien is er slecht volk.	Barangkali ada orang djahat.	Bak agak na orëng djëhët.
's Avonds komt hier geen volk.	Kaloe malam tida datang orang di sini.	Kalëe malam hana tëka orëng di sinoi.
Of dieren.	Atawa binatang-binatang.	Atawa binatang-binatang.
Nu zelfs niet meer.	Sekarang tida lagi.	Djinoi hana lé.
Als de dieren komen, is het nog licht.	Kaloe binatang datang, lagi trang.	Kalëe binatang tëka, lôm pëngës.
Kom, laat ons slapen.	Ajo-lah; kami pergi tidor.	Oedëh-kë; gëtanjoi ès.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Slaap lekker!	Selámat tidor!	Sělámat és (<i>of</i> éh)!
Gebruik een deken.	Pakéj sělimoet.	Mělimbót.
Want des morgens is het koud.	Sebab dingin kaloe pagi.	Sabab sidjoëk, kalée pěngòh.
Laat het maar!	Béjar!	Balé!
Ik slaap maar zooals ik ben.	Saija tidor bagitoe sadja.	Loen és měnoĩ mantông.
Ik heb mijne oogen reeds gesloten.	Saija soedah toetoepe mata.	Loen ka tǒp mata.
Zijt gij reeds op?	Apa kamoe soedah ba- ngon?	Poeě ka ta bědòs?
Ik ben nog erg vermoeid.	Saija missi tjaπέj betoel.	Loen hěk těhat.
Ik heb honger.	Saija lapar.	Loen děk.
Ik geloof dat iemand hier is geweest, toen wij sliepen.	Saija kira ada orang datang, waktōe kami tidor.	Loen kira na orěng těka, waktée kamoĩ és.
Zekerlijk; de brief is weg.	O ja, betoel; soerat hilang.	O njǒ, bit; soerat gadòh.
Wij hebben den inhoud nog niet gelezen.	Kami belom priksa boenji-nja.	Kamoĩ gǒh parěksa soe- dji.
Wat nu? (Hoe nu?)	Bagimana sekarang?	Pakri djinoĩ?
Wacht even, ik denk er over na.	Toenggoe sabentar, saija pikir.	Prěh sikědjab, loen pikir.
Luister! Keer terug.	Denger-lah; kamoe balék lagi.	Děngǒr-kě; ta riwang lǒm.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Ik denk, dat 't zeer bezwaarlijk is.	Saija rasa terlaloe soesah.	Loen pějěm silagoïna soesah.
Wat is er aan te doen? Het moet.	Apa boleh boewat? Itoe- lah misti.	Kěpoeě djěd? Njan-kě měhat.
Ik denk niet, dat 't nood- zakelijk is.	Saija tida rasa perloe.	Loen han pějěm měhat.
Maar ik kan niet zonder tjiding terugkeeren.	Tetapi saija tra lisa kombali, tida dengan kabar.	Tětapi loen han djěd riwang, hana chabar.
Goed! ik keer terug.	Baaiklah; saija balěk.	Gědj-kě, loen gisa.
Ik wil het beproeven.	Saija maoe tjobah.	Loen kěměng tji (tjoeba).

Scheepvaart, enz

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Daar is eene zandbank (ondiepte).	Itoe ada poeloe pasir.	Djéh na poelo anoï.
Een eilandje; er zijn vele steenen.	Poeloe ketjil; ada batoe- batoe banjaq.	Poelo tjoet; na batée- batée lě.
De zee is ver hier van- daan.	Laoet djaoeh dari sini.	Laut djěoh di sinoï.
Neen; ze is dicht bij.	Boekan; laoet dekat sekali.	Boekôn; laut toï těhat.
Men kan de golven hooren (klotsen).	Orang bisa dengar om- baq-nja.	Orěng djěd děngôr ba- kat-dji (gěloembang- dji).
Als de wind hard uit het N. waait.	Kaloe ada angin kras, dari Lor.	Kalée na argěn badaï di Oetara.
Of uit het W.	Atawa dari Koelòn.	Atawa di Barat.
Hij komt van het strand.	Dija datang dari pinggir laoet.	Djih těka di biněh laut.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Ik wil gaan varen.	Saija maoe berdjalan praoe.	Loen mǝng djak mǝ- prahoe.
Wil Mijnheer op- of afvaren?	Toewan soeka moediq atawa milir?	Tǝkoe galak moediq atawa oebaróh?
Ge moet mij helpen, als het u belieft.	Kamoe misti toeloong saija, kaloe soeka.	Gata mǝhat toeloeng loen, kalée galak.
Het is moeielijk om den weg te vinden.	Soesah dapat djalan-an- nja.	Soesah mǝtǝmǝng rǝdj- dji.
Dicht onder den wal varen is gemakkelijk.	Kaloe belajar dekat darat, gampang.	Kalée mǝlajǝr toǝ darat, moedah.
Maar bij harden wind.	Tetapi kaloe ada angin riboet.	Tǝtapi kalée angǝn badaǝ.
Moeten de zeilen vlug worden geborgen.	Lekas-lekas misti angkat lajar.	Rǝdjang-rǝdjang gǝ- ǝstinggi lajǝr.
En stevig worden vast- gesjord.	Dan di ikat kras sekali.	Dan gǝ-ikat kǝng tǝhat.
Opdat zij niet door den wind worden meê- gevoerd.	Sopaja dija tida di ambil olǝh angin.	Sopaja han-dji bapǝt lé angǝn.
Wanneer zeilt het schip weêr uit?	Kapan kapal pergi be- lajar lagi?	Padjan kapaǝl boengkar lǝm?
Over zes dagen, opdat 'teerst geladen worde.	Lagi anam hari, sopaja di moewat dhoeloe.	Lǝm nam oeroǝ, sopaja dji poemǝding dilée.
Wat wordt er geladen?	Di moewat apa?	Gǝpǝding poeǝ?

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Peper, kamfer en wieroek.	Maritja, kapoer baros dan istanggi.	Lada, kavo dan stanggi (gahroe).
Ik hoop dat, als het vertrekt, de landwind goed is.	Saija harep, kaloe be- lajar, angin darat baaik.	Loen pënjëm, kalée mëljajër, angën darat gëdj.
Vertrek niet met ver- anderlijken wind.	(H) Djang-an-lah berang- kat kaloe angin pen- tjaroba.	Bëk-kë boengkar kalée angën karë.
Het is aangenaam, bij den wind te zeilen.	Kaloe menjoesoer angin, ënnak.	Mëng-njõ menjoesõr an- gën, mangat.
Maar als de wind ver- andert.	Tetapi kaloe angin beralih.	Tëtapi kalée angën më- kalèh (of dji giler).
Draait het schip rond (verandert het telkens van koers).	Kapal poeter koeliling.	Kapaïl-dji gisar mëling- kar.
Kom hier staan, aan den windkant.	Bediri-lah di sini, sa- blah angin.	Dõng-kë sinoï, atës angën.
Nu is het schip in de windstille.	Sekarang kapal masok di tedoeh-nja angin.	Djinoï kapaïl tamong bak oelak angën.
Het is reeds merkbaar.	Soedah bisa di lihat.	Kadës lëmah.
Nu en dan zijn er storm- vlagen.	Tempo-tempo ada bajoe.	Mëdjan-djan na angën balaï.
Zijn de stagen sterk genoeg?	Apa tambirang-tambi- rang sampéj koewat?	Poeë taloï tëmiring kõng?

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
En de stagzeilen?	Dan itoe lajar-lajar-tam-birang?	Dan njan lajër-lajër tẽ-mirang?
Dat schip helt over.	Itoe kapal singit.	Njan kapail singèt.
Ter reede van Batavia liggen vele schepen ten anker.	Di pelaboehan Betawi ada banjaq kapal jang berlaboeh.	Di lëhok Bëtawi na lë kapail jang mësah.
Ik heb reeds tweemaal schipbreuk geleden.	Saija soedah doewa kali kena karam.	Loen ka doewa sèn karam.
Eens op zand- (banken).	Satoe kali di pasir.	Sigò (sisèn) di pasè.
De andere keer op rotsen.	Laïn kali di karang batoe.	Laèn sèn di karëng batée.
Viermaal heb ik een schip in nood aangetroffen.	Ampat kali saija dapat kapal jang kasoe karan.	Pët sèn loen tẽmëng kapail jang kësoe- karan.
Zijt gij bekend met al de vlaggen?	Apa kamoe kenal ban- déra samoewa?	Poeë tatoeri alam-alam bandoem?
Met vlaggen kan men schepen praaïen.	(H) Dengan bandéra boléh melambéjkan kapal.	Dëngon alam djëd gë- lambé kapail.
Dat wordt door het stuurmanschap ge- leerd.	Di adjar oléh ilmoe pelajaran.	Dji mërœnoï lé ilmée pëlajaran.
Dat touwwerk heet scheepswant.	Itoe tali-tali-an nama-nja tali tambirang.	Njan taloï nan-dji taloï tẽmirang.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Is het cargo van dit schip aanzienlijk?	Moewat-an kapal ini apa mahal?	Pěněding kapail njoĩ poeě mēhail?
Gij vaart naar Singapore, niet waar?	Kamoe belajar ka Singa- poer, boekan?	Gata mēlajěr oe-Singa- poera, kōn?
Vergeet niet rottan voor mij te koopen.	Djangan loepa bli rotan boewat saija.	Běk toewor bloĩ awé kěloen.
Rottan, om er matten van te maken.	Rotan, boewat bėkin tikar.	Awé kě tikar.
En tevens korte stukken, voor wandelstokken.	Dan pōtong-pōtong pěn- dėk, boewat toengkat.	Dan jang patah-patah panėk, kě toengkat.
Een heldere nacht (op zee).	(H) Malam tjoewatja sekali.	Malam djěrlang tēhat.
En wij hoorden het golfgeklots.	(H) Maka kita pon dengar ombaq mengaloen.	Těma(r) kamoĩ pi dēngor rějėk mēalon.
Er zijn twee fokzeilen.	Lajar-toepangada doewa.	Lajěr-těpang na doewa.
Het geheel firmament.	(H) Tjakrawala antéro.	Tjakrawala antara.
Jammer, dat ik niet (stroom)opwaartskan.	Saija rasa sajang, tra bisa moediq.	Loen piké (pikér) sajang, handjėd moediq.
Zijn daar ook rivieren?	Apa di sana ada djoega kali?	Poeě di sidėh na tjit kroeng?
Verre landen.	(H) Benoewa jang djaoeh amat.	Nanggroĩ jang djěoh sibėna(r).
Vier rivieren moeten doorwaad worden.	Misti mengaroeng empat soengėj.	Mėhat djak arong pět bōh kroeng.

Hollandsch.

Zijne andere zeilen hangen slap.
 Ik hoor, dat aan boord vele menschen ziek zijn.
 Ik ben van alle hoop verstoken.
 Wees voorzichtig, loop langzaam.
 Hij laat alles in het riet loopen.
 Iemand aan den degen rijgen.
 De richting van het stuk (kanon) deugt niet. (Het stuk is uit de richting.)
 De richting van de boot (schuit) is uitstekend.
 Den steven naar Atjeh richten.
 Dat schip is overladen.
 Bij harden wind hellen de schepen over.

Maleisch.

Jang lajar-nja laïn gantong kendoer.
 Saija dengar banjaq orang-nja sakit, di kapal.
 (H) Saija soedah tiada berdaja lagi.
 Ati-ati! djalan plan-plan.
 (H) Dija melaléj-ken segala perkara.
 (H) Menikam orang dengan pedang.
 Mitar-nja marijem itoe salah.
 Toedjoe-nja praoe betoel sekali.
 Toedjoeken haloewan ka Atjeh.
 Itoe kapal jang tersarat terlaloe.
 Kaloe angin kras, kapal-kapal miring.

Atjehsch.

Jang lajër laèn tēgan-toeng kēndōŕ(r).
 Loen dēngōr lě orēng jang sakit di dalam kapail njan.
 Loen ka hana daja lé.
 Baq gēdj-gēdj! djak pēlēhēn-pēlēhēn.
 Djih pēlalē (mēlalē) sigala perkara.
 Mānikam orēng dēngōn pēdēng.
 Takat-dji mēriam njan salah.
 Dji toedjoe prahoe bētoī tēhat.
 Tēnoedjoe oelée kē Atjeh.
 Djēh kapail tēsarat sigalōina.
 Kalée angēn krēs kapail-kapail gēng.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Dat schip is moeielijk te besturen.	Itoe kapal brat jang boeritan.	Djéh kapaïl brat (baq) di ikoe.
Een gekoperd schip.	Kapal jang berlapis tam- baga.	Kapaïl jang mëlápéh tēmaga.
In zee zijn vele schild- padden.	Di laoet ada banjaq pinjoe.	Di laut na lě pinjië (<i>of</i> tong-tong).
Dat is onverwacht nieuws.	(H) Itoelah chabar koe- njoeng-koenjoeng.	Njan kě chaba(r) mē- toerot-toerot.
God is mijn schild.	(H) Bahoewa Allah djoe- wa perlindoengan hamba.	Bit-bit pōtě Allah pē- lindoeng oelôn.
Men droeg een gouden schild achter hem aan.	Di blakang-dija orang bawa parisěj amaas.	Di likoet-dji orěng mē pērisē mēs.
Hebben de Atjehers schildknappen?	(H) Apa orang Atjeh ada orang jang pendjawat sindjata?	Poeě orěng Atjeh na orěng jang mat alat?
Laat zien, wat ge brengt.	Kasi lihat, apa kamoe bawa.	Pělēmah (pětoenjōk), poeě ta mē (ta ba).
Ik breng niets hoe- genaamd.	Saija tida bawa apa-apa.	Hana loen mē sapoeě.
Zoo even zag ik dat gij (iets) verborgt.	Tadi saija lihat kamoe semboeni.	Boenōi loen kalôn ta sôm.
Het is mijn geleidebrief.	Saija poenja soerat djalan.	Loen po soerat djak.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Kunt gij Maleisch spreken?	Apa kamoe bisa bitjara Melajoe?	Poeë gata djëd basa Mëljoe?
Kunt gij Atjehsch spreken?	Apa kamoe bisa bitjara Atjeh?	Poeë gata djëd basa Atjéh?
Vrees niet, dat ik het weg zal nemen.	Djangan takot saija ambil.	Bèk ta takòt loen tjòk.
Ik wil het slechts zien.	Maoe lihat sadja.	Këmëng kalòn mantông.
Dit geschrevene versta ik niet.	Toelis-an ini saija tra mengarti.	Sënoerat njoï loen hana moephom.
Schriftuur met Arabische karakters.	Toelis-an dengan hoeroef Arab.	Sënoerat dëngon haraf Arab.
Geef mij tabak. (Ik vraag om tabak.)	Saija minta tambakoe.	Loen lakée bakông.
Ik wil eene sigaar opsteken.	Maoe minoem roko.	Këmëng piëp roekòq.
Hebt gij eene pijp?	Apa ada pipa?	Poeë na pipa?
Ik wil tabak met betel gebruiken.	Saija maoe tambakoe sama sirih.	Loen këmëng bakông ngôn ranoeb.
Op Atjeh kauwen de menschen ook sirih (betel).	Di negri Atjeh orang-orang djoega makan sirih.	Di nanggroi Atjeh orëng-orëng tjit padjoh ranoeb.
Te veel in eens.	Terlaloe banjaq sama sekali.	Lë silagoïna sigò bandoem.
Hoe eerder hoe liever	Makin lekas makin baaik.	Makin rëdjang makin

Hollandsch.

Maleisch.

Atjehsch.

of hoe gauwer hoe
beter.

Opdat de menschen u
met eerbied bejegenen.

En opdat de menschen
u eerbiedig aan-
spreken.

Dat is eene dwaalleer.

De menschen werken
dag en nacht.

Ik ben ten hoogste ver-
baasd.

Sopaja segalla orang
membri hormat.

Dan sopaja kata-nja
orang-orang sôpan.

(H) Itoelah pengadjaran
jang menjesatkan
orang.

Orang-orang kerdja si-
jang malam.

Saja héran sekali.

gèdj.

Sopaja bandoem orëng
moebri hõrmat.

Dan sopaja kěhën-dji
gõb doem dëngën
mëdjëlisan.

Njan-kě pëngadjaran
jang pësisat gõb.

Orëng-orëng poe-boët.
boët oeroi malam.

Loen hirën tēhat.

Over het huis, en huisraad.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Baas, ik wil een huis bouwen.	Baas, saija maoe békin roemah.	Oetôs, loen këmëng pëgëdj roemôh.
Het moet een zeer groot huis worden.	Misti djadi roemah besar sekali.	Handjêd han baq djêd roemôh raja tēhat.
Vóór moet er eene zeer breede stoep zijn.	Di moeka misti ada tangga lébar sekali.	Di lén baq na rēnjēn raja.
En van achteren ook.	Dan di blakang djoega.	Dan di likoet tjit.
Aan den rechter kant wil ik vijf kamers hebben.	Di sablah kanan saija maoe lima kamar.	Siblas oenēn loen ke- mëng limong bilèk.
En vier aan de linker- zijde.	Dan di sablah kiri ampat.	Dan siblas wiē pēt.
De eetzaal aan de achter- zijde.	Tampat makan di bla- kang.	Tēmpat poemadjoh di likoet.
De hoogte van het huis,	Tinggi-nja roemah, di	Manjang-dji roemôh ta

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
binnenwaarts geme- ten, moet vijfellen zijn.	hoekoer di dalam, misti lima ello.	sipat di dalam, baq na limong ello.
Moeten de pilaren van steen of van hout zijn?	Tihang-nja dari batoe atawa kajoe?	Tameh-dji nibak batée atawa kajée?
Er worden geen pilaren gebruikt.	Tida pakéj tihang.	Hana gěboh tameh.
Wat dan, als er geen pilaren komen?	Pakéj apa laïn, kaloe tida pakéj tihang?	Taboh poeë-laïn, kalée hana taboh tameh.
Er wordt ijzer gebruikt dat lang en sterk is.	Pakéj besi, jang pan- djang dan koewat.	Taboh bësoi, jang pan- jang dan kông.
Hoeveel ramen wenscht Mijnheer (er aan)?	Brapa tjendella toewan soeka?	Padoem tingkap tēkoe galak?
Dat huis zal sierappen of dakpannen hebben.	Itoe roemah pakéj sirap atawa gěntèng.	Roemôh boh sirap atawa boeboong.
Het zal Hollandsche pan- nen hebben.	Pakéj gěntèng blanda.	Taboh boeboong blanda.
Er zijn soorten van pannen.	Ada roepa-roepa gěn- tèng.	Na matjēm-matjēm boe- boong.
Er zijn ook Chineesche pannen.	Ada djoega gěntèng tjina.	Na tjit boeboong tjina.
Maar deze zijn zeer zwaar.	Tetapi ini brat sekali.	Tětapi njoï brat tēhat.
Omdat er boven- en onderpannen zijn.	Sebab ada gěntèng di- bawa dan gěntèng di- atas.	Sabab na boeboong di- baroh dan boeboong di-atoeë.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Er zijn ook huizen met bamboezen daken.	Ada djoega roemah sama gëntèng bamboe.	Na tjit roemôh ngôn boeboong tring.
Zij kunnen ook rieten daken hebben.	Dan lagi boléh pakéj atap djoega.	Dan lôm djêd boh boe- boong tjit ⁽¹⁾ .
En ook papier met kiezelzand (als dak).	Dan lagi kertas dengan tanah pasir.	Dan lôm kërthas ngôn tanôh anoï.
Hoe wordt dit ver- vaardigd?	Bagimana ini di békin?	Pakri njoï gëpëgèdj?
Ik zal 't u zeggen, ja?	Sajja bilang, ja?	Loen kěhěn, njô?
Eerst vervaardigt men lange strooken papier, die zoo dik zijn als twee rijksdaalders.	Dhoeloe orang békin kértas-kértas, jang pandjang sekali, dan těbul seperti doewa ringgit.	Dilée orěng pëgèdj kěr- thas jang panjang těhat, dan tēbaï lagée doewa ringět.
Vervolgens wordt dat papier in water ge- weekt.	Habis kertas ini di rěn- dēm di dalam ajer.	Oh njan kěrthas njoï tarěndam dalam ijër.
Dat gedaan zijnde, wordt er lijm op gesmeerd, opdat het goed aan- kleve.	Soedah bagitoe, di taroh lijm, sopaja bisa blěngkět betoel.	Ka-měnan taboh gětah, sopaja djêd měkěmat bit.
Daarna wordt er zwart teer op gestreken.	Habis bagitoe di taroh teer itam.	Oh lěhěs mēnan taboh teer itam.

(¹) Uit de volzinnen blijkt genoeg, dat de Atjehers eigenlijk maar één soort van dakbedekking kennen, n. l. van atap (riet), waaraan zij den naam *boeboong* geven.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Als dat nog nat is, wordt er kiezelzand op gestrooid.	Kaloe itoe misih basah, di taroh pasir.	Kalée lôm basah, taboh anoï.
En uitgehangen tot het droog is.	Dan di djoemoer sampéj kring.	Dan ta adée baq tēho.
Dan wordt het nog eens geteerd.	Habis-nja lagi sekali di -teer.	Oh njan lôm taboh <i>teer</i> .
En kiezelzand en gruis er op gedaan.	Dan di taroh pasir dengan batoe-batoe ketjil.	Dan taboh anoï dēngôn batée-batée tjoet.
Dat gruis mag niet grooter zijn dan rijstkorrels.	Itoe batoe-batoe tra boléh lebéh besar dari bras.	Njan batée-batée handjéd rajék lebéh baq brës.
Dan wordt het weer te drogen gehangen.	Habis itoe di djoemoer lagi.	Oh lēhēs njan ta adée lôm.
Als het dan al goed droog is, wordt het ook aan den achterkant geteerd.	Kaloe soedah kring betoel, di teer di blakang djoega.	Kalée ka tēho bit, tjit taboh <i>teer</i> di likoet.
Maar aan dien kant wordt geen zand gedaan.	Tetapi di sablah itoe, tida di taroh pasir.	Tētapi di siblas djéh, hana gēboh anoï.
Als dit nu droog is, kan het gebruikt worden.	Kaloe soedah kring, boléh pakej.	Kalée ka tēho, djéd ngoeï.

Hollandsch.

In Europa wordt veel
dergelijk papier ver-
vaardigd.

Dat papier wordt her-
waarts verzonden.

Het wordt gerold, als
het verzonden wordt.

De rol is goedkoop (eene
rol is goedkoop).

Hoeveel kost het?

Het kost vijf gulden
per rol.

Hoeveel rollen zijn er
noodig voor een huis?

Dat weet ik niet; zulks
moet eerst berekend
worden.

Ik denk, zeer veel.

En ik verzoek u duidelij-
ker te zijn, Mijnheer.

Hoe lang zijn die rollen,
per stuk?

Maleisch.

Di Europa banjaq kērtas
bagitoe di-békin.

Itoe kērtas di kirim ka-
negri sini.

Di-goeloeng, kaloe di-
kirim.

Satoe goeloengan moe-
rah.

Brapa harga-nja?

Harga-nja lima roepiah
satoe.

Brapa goeloengan misti
di pakéj boewat satoe
roemah?

Saija tida taoe; misti
di-hoekoer dhoeloe.

Saija kira banjaq betoel.

Dan saija minta kētrang-
an lagi, toewan.

Itoe goeloengan brapa
pandjang-nja satoe?

Atjehsch.

Di nanggroi *Europa* lē
kērthas njoī gēpēgēdj.

Djéh kērthas gēpē-ét
kē-nanggroi njoī.

Gē-goelōn kalée gēpē-ét.

Saboh goelong moerah.

Padoem joem-dji?

Joem-dji limōng roepia
saboh.

Padoem gēnoelong baq
roemōh djéd gēboh?

Hana loen toedoem; han-
djéd han gē-oekor
dilée (*).

Loen pēnjēm lē bit.

Dan loen lakée kētē-
rangan lōm, Tēkoe.

Djéh gēnoelong padoem-
na panjang saboh?

(*) Of: Hana loen toedoem; handjéd han sipat dilée.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Er zijn twee soorten; groote en kleine.	Ada doewa roepa; besar, dan ketjil.	Na doewa matjëm; rajëk, dan tjoet.
De groote zijn lang vijftig ellen, de kleine vijf- en-twintig ellen.	Jang besar pandjang lima poeloe ello, jang ketjil doewa poeloe lima ello.	Njang rajëk panjang limong ploh ello, njang tjoet doewa ploh li- mong ello.
Als het aldus is, denk ik, dat Mijnheer veel voor dit huis moet hebben.	Kaloe bagitoe, saija rasa toewan misti pakéj banjaq boewat roemah ini.	Kalée mēnan, loen pē- njēm Tëkoe mēhat ngoei lě, baq roemōh njoī.
Ik denk wel twee honderd stuks.	Saija kira sampéj doewa ratoes goeloengan.	Loen pēnjēm sēb doewa rētoes gēnoelong.
Die stukken worden rol genoemd.	Itoe goeloengan nama- nja <i>rol</i> .	Djéh gēnoelong nan-dji <i>rol</i> .
Dus Mijnheer schat, dat hij twee honderd rollen zal moeten gebruiken?	Djadi toewan réken misti pakéj doewa ratoes rol?	Djéd, Tëkoe kira mēhat gē-ngoei doewa rētoes rol?
Zoo is het, baas.	Betoel bagitoe, toekan.	Bit mēnan, oetōs.
Ik denk, dat dat alléén duizend gulden kost.	Saija rasa, itoe sadja, harga-nja sariboe roe- piah.	Loen pēnjēm, njan, joemdji siribée roepia.
Stellig; maar als men zooveel neemt, wordt het goedkoopert ge- geven.	Temtoe; tetapi kaloe orang ambil bagitoe banjaq, di kasi lebéh moerah.	Těntée; tětapi kalée gōb bloī lě mēnan, dji bri lēbéh moerah.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Misschien voor acht-honderd gulden?	Barangkali delapan ra-toes roepiah?	Aleh lapan rētoes roepia?
O! goedkoop; ik denk voor zeshonderd.	Oh! lebéh moerah; saija kira anam ratoes.	Ah! lēbéh moerah; loen pēnjēm nam rētoes.
Dus kost ééne rol drie gulden?	Djadi satoe rol harga-nja tiga roepiah?	Djēd saboh <i>rol</i> joemdjī lēhée roepia?
Juist; 'is altijd goedkoop, als men veel koopt.	Ija itoe; salamánja moerah, kaloe bli banjaq.	Njoī mēnam; barang-djan moerah, kalée tabloī lē.
Worden er spijkers bij zulke papieren daken gebruikt?	Apa itoe gentēng kertas pakéj pakoe?	Poeē njan boeboong kērthas mē-lābang?
Neen, baas, 't moet slechts vastgebonden worden.	Tida, toekan; misti di-ikat sadja.	Han, oetōs; mēbat ta ikat mantong.
Wordt dat met touw gedaan?	Apa di-ikat sama talie?	Poeē gē-ikat ngōn taloī?
Ja, maar met touw van ijzer, ijzerdraad genaamd.	Ija; tetapi sama talie bēsi, nama-nja <i>kawat</i> .	Njō; tētapī ngōn taloī bēsoī, nan-dji <i>kōng</i> .
Dun ijzerdraad, bijna als garen (zoo dun).	Kawat jang aloes, ampir sēpērti bēnang.	Kōng jang alōs, rabsa ngōn bēnēng.
Maar dat ijzerdraad maakt gaten.	Tetapi itoe kawat békin lobang.	Tētapī njan kōng tapē-gēdj rēhoeng.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
En als er gaten zijn, wordt 't lek.	Habis-nja ada lobang, nanti bôtjor.	Oh njan-dji na rêhoeng, dji tēmée tiréh.
Die gaten worden weér geteerd en zand er op gedaan.	Itoe lobang di-teer lagi, dan di-taroh pasir.	Njan rêhoeng taboh <i>teer</i> , dan taboh anoï.
Als 't zoo is, is 't goed, maar 't kost veel moeite.	Kaloe bagitoe, baaik, tetapi banjaq soesah.	Kalée mēnan, gèdj; tètapi lě soesah.
Zeer juist; maar als het eenmaal goed is, kan het vijftig jaren staan, zonder verwisseling.	Betoel sekali; tetapi kaloe satoe kali baaik, boléh pakej lima-poe- loe taoen, tiada di ganti.	Bit tēhat, tètapi kalée sigō gèdj, djēd ta- ngoeï limong-ploh tēhon, hana poeē gantoï.
Er knagen geen muizen aan, omdat er <i>teer</i> aan is.	Dan tikoes tra makan, sebab di-teer.	Dan tikōs han-dji padjoh, sabab taboh <i>teer</i> .
Als rotten of muizen <i>teer</i> eten, gaan zij dood.	Kaloe tikoes makan <i>teer</i> , dija mâtî.	Kalée tikōs padjoh <i>teer</i> , dji maté.
't Is goed, als Mijnheer dergelijk goed wil nemen.	Baaik, kaloe toewan soeka pakéj bagitoe.	Gèdj; kalée Tēkoe galak boh mēnan.
Jammer! er is iets, waar ik over denk.	Sajang! ada perkara, jang saija pikir.	Sajang; na pēkara, jang loen pikér.
Waarover is het, Mijn- heer?	Perkara apa itoe, toe- wan?	Pēkara poeē njan, Tēkoe?

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
In zoo'n huis is het geweldig warm.	Di dalam roemah bagitoe, panas amat.	Di dalam roemôh mēnan, toetong tēhat.
Als 't zoo (warm) is, moet Mijnheer 't niet gebruiken.	Kaloe bagitoe, djangan toewan pakéj.	Kalée mēnan, bèk Tékoe boh.
Laat 't huis maar dak- pannen hebben, zooals andere huizen.	Béjar, gentèng-nja roe- mah seperti dari roe- mah lain.	Balé; roemôh lagée roe- môh laèn, boeboong- dji.
Gebruik (u) maar zink.	Toewan pakéj <i>zink</i> sadja.	Tékoe boh <i>zink</i> mantông.
Dat is te duur, ook is het warm.	Terlaloë mahal, dan lagi djoega panas.	Mēhail ⁽¹⁾ silagoïna, dan lôm tjit toetong.
Gebruik planken aan den binnenkant.	Pakéj papan di-dalam.	Taboh papën di-dalam.
Dat huis wordt veel te duur.	Itoë roemah djadi ter- laloë máhal.	Njan roemôh djéd mēhail silagoïna.
Hoeveel mag het kosten?	Sampéj brapa boléh harga-nja?	Tòk padoem djéd harga- dji?
Tot vijf-en-veertig dui- zend gulden.	Sampéj ampat-poeloe -lima-riboë roepiah.	Tòk pèt-ploh-limong- ribée roepia.
Hoeveel deuren moeten er komen?	Brapa pintoe-pintoe di pakéj?	Padoem pinto-pinto gē- ngoei?
Twintig (een twintigtal) is genoeg.	Doewa-poeloe sampéj.	Doewa-ploh séb.

(1) De l aan 't eind niet laten hooren.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Hoeveel werklieden zal u huren?	Brapa orang-toekan toe- wan séwa?	Padoem orěng-oetōs Těkoe pě-oepah?
Dat is mij nog niet bekend.	Saija korang priksa.	Hana loen toeĩ.
Als u twee timmerlieden naamt?	Kaloe toewan ambil doewa toekan kajoe?	Kalée Těkoe siwa doewa toekang kajée?
Ik denk dat tien goed is.	Saija kira sapoeloeh baaik.	Loen pěnjēm siploh gědj.
En tien metselaars.	Dan sapoeloeh toekan batoe.	Dan siploh toekang batée.
En dertig menschen voor het andere werk.	Dan orang, pe-kerdja-an laĩn, tiga-poeloeh.	Dan orěng poeboēt-boēt laèn, lěhée-ploh.
Wat is er meer te doen?	Kerdja apa lagi?	Poeboēt pocě lôm?
Er is nog veel ander werk te doen.	Lagi ada banjaq pe-ker- dja-an laĩn.	Lôm na lě boēt laèn.
Steenen malen.	Gilieng batoe.	Péh batée.
Grond, zand en steen aandragen.	Pikoel tanah, dan pasir, dan batoe.	Mè tanôh, dan anoĩ, dan batée.
Bamboe, hout en planken brengen.	Bawa bamboe, dan kajoe, dan papan.	Ba tring, dan kajée dan papěn.
Dan moeten er aard- werkers zijn.	Lagi misti ada orang, jang kerdja tanah.	Lôm handjěd han orěng poeboēt tanôh.
Omdat het huis in den grond moet staan.	Sebab roemah misti bidiri <i>di dalam</i> tanah.	Sabab roemôh mēhat tědong <i>dalam</i> tanôh.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Hoe diep, denkt ge?	Brapa dalam-nja, kamoe kira?	Padoem lhòk-dji, gata pënjëm?
Ik denk eene el.	Saija rasa satoe ello.	Loen pënjëm si ello.
Als het huis gereed is, moet het nog geverfd worden.	Habis roemah soedah sèdia, lagi misti di tjèt.	Oh njan roemòh ka lëngka (of sëlsoi), lôm handjêd-han talabo.
Hoeveel ververs denkt Mijnheer te gebruiken?	Brapa toekan-tjèt toewan rasa pakéj?	Padoem toekan-labo Tëkoe pënjëm séb?
Ik denk dat vier man genoeg is.	Saija kira ampat orang sampéj.	Loen pënjëm pët droi séb.
Heeft Mijnheer de kleur der verf reeds gekozen?	Warna-nja tjèt toewan soedah pilih?	Tjèt-dji labo poeë Tëkoe ka pilih?
Nog niet; maar ik denk witte verf.	Belom; tetapi saija kira tjèt poetih.	Goh; tètapi loen pënjëm labo poetèh.
Moet het huis eene galerij hebben?	Apa roemah misti ada pendoppo?	Poeë roemòh mèhat na andjông?
Hoe breed en hoe lang (moet zij zijn)?	Brapa lébar-nja dan brapa pandjang-nja?	Padoem bidëng-dji, dan padoem panjang-dji?
De breedte evenals die van het huis.	Lébar-nja seperti lébar-nja roemah.	Bidëng-dji lagée bidëng roemòh.
Ze moet veertig voet lang zijn.	Pandjang-nja ampat -poeloh kaki.	Panjang-dji pët-ploh tapaq.
Tusschen de kamers wil	Di antára kamar-kamar	Di antára bilèk-bilèk

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
ik een doorloop hebben.	saija soeka ada djalan-an.	loen galak na rědj-rědj.
Hoe breed wenscht Mijnheer die gang?	Itoe djalan-an, toewan soeka brapa lébar?	Njan rědj, Těkoe kěměng padoem biděng?
Ter breedte van twintig voet.	Lébar-nja doewa-poeloch kaki.	Biděng-dji doewa-ploh tapaq.
Een vaam is gelijk aan de lengte van zes voet.	Satoe dėpa separti pandjang-nja anem kaki.	Si dėpa lagée panjang-dji nam tapaq.
Dan verbindt die gang de galerij met de eetzaal, die achter is.	Lagi itoe djalan-an samboeng pendoppo sama tampat-makan, di blakang.	Lõm njan rědj tapě sambat andjõng ngõn těmpat-poemadjoh di likoet.
Het huis moet achter twee trappen hebben.	Itoe roemah misti ada doewa tangga di blakang.	Njan roemõh mēhat na doewa rěnjěn di likoet.
Eén rechts en één links.	Satoe di sablah kanan, satoe di sablah kiri.	Saboh di siblas oeněn, saboh di siblas wiě.
Hoeveel treden (planken) moeten die trappen hebben?	Itoe tangga brapa papan?	Njan rěnjěn padoem papěn?
Acht is genoeg.	Dělápan sampėj.	Lápan sėb.
Moeten de trappen van hout of van steen zijn?	Tangga misti di békin darie kajoe atawa darie batoe?	Rěnjěn mēhat tapěgědj nibak kajée atawa nibak batée?

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Van steen.	Darie batoe.	Nibak batée.
Daar heb ik nog niet over gedacht.	Itoe sajja belom pikir.	Njan loen goh loen pikér.
Wil Mijnheer ook een paardenstal hebben?	Apa toewan soeka ada istal koeda djoega?	Poeë Tekoe galak na wěa goeda tjit?
Dat spreekt van zelf, voor zes paarden.	Mèmang; boewat anam koeda.	Měhan ⁽¹⁾ ; baq djěd nam goeda.
En er moet ook eene remise zijn.	Dan djoega misti ada roemah karettā.	Dan tjit baq na roemōh gěritan.
Ook moeten er twee keukens zijn.	Dan misti ada doewa dapoer.	Dan baq na doewa dapoer.
Met een put.	Sama soemoer.	Ngōn mōn.
Ik denk, dat u hier geen put zult krijgen.	Sajja kira, di sini toewan tra dapat soemoer.	Loen pěnjēm di sinoī Těkoe han mětēměng mōn.
De grond is te droog.	Tanah-nja terlaloe kring.	Tanōh-dji tēho silagoīna.
Men zal zeer diep moeten werken.	Misti kerdja dalam se- kali.	Handjěd han tapoeboēt baq lhōk tēhat.
Eerst komt er zwarte grond.	Dhoeloe dapat tanah itam.	Dilée mětēmeng tanōh itam.
Vervolgens grint en kiezelsteentjes.	Habis dapat kersik.	Lěhēs njan mětēměng batée tjoet.
Daarna modder.	Habis itoe, dapat loem- poer.	Oh lěhēs njan, mětēměng lěhōb.

(¹) Měhan of balé.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Onder de modder komt weér steen.	Di bawa loempoer ada batoe lagi.	Di baroh lëhob na batée lòm.
Op hoeveel vaam denkt ge water te krijgen?	Brapa dëpa kira-kira dapat ajer?	Padoem dëpa agak-agak mëtëmëng ijër?
Ik denk op twintig vaam.	Saija rasa doewa-poeloeh dëpa.	Loen pënjëm doewa-ploh dëpa.
Ik wil er kippen op na houden.	Saija soeka pijara ajam- ajam.	Loen galak palahra manòq-manòq.
Maak dus ook een kippenhok.	Ija itoe, djoega békin kandang-ajam.	Njò njan, tjit tapëgèdj ëmpoeng-manòq.
Ook een hertenkamp.	Djoega kandang-men- djangan.	Tjit wëä-roesa.
Een groote, opdat zij (de herten) vrij kun- nen loopen.	Jang besar, sopaja dija bisa lari-lari.	Jang rajëk, sopaja djih djëd dji ploeng-ploeng.
En springen, naar harte- lust.	Dan meloempat, kaloe dija soeka.	Dan dji loempa, kalée djih galak.
Voor de bedienden moe- ten er vijf kamers zijn.	Kamar-kamar boewat boedjang misti ada lima.	Bilèk-bilèk kě oreng boedjang bëna limong.
Wil Mijnheer achter ook een tuin hebben?	Apa toewan soeka di blakang djoega ada këbon?	Poeë Tëkoe galak di likoet tjit na lampòs?
Neen; alleen voor.	Tida; di moeka sadja.	Han; di kèa mantông.
Maar een groote.	Tetapi jang besar.	Tetapi baq rajëk.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Met wandelpaden er in.	Sama djalan-an di dalam-nja.	Ngôn rêdj di dalam-dji.
En met veel bloemperken.	Sama banjaq tampat-tampat kembang.	Ngôn lê tẽmpat-tẽmpat boengõn.
Met boomen van allerlei soort.	Sama pohon, roepa-roepa.	Ngôn bak kajée matjam-matjam.
Dan wil ik eene badkamer hebben.	Lagi saija soeka ada kamar-mandi.	Lôm loen galak na bilék manoi.
Waar wil u die hebben?	Toewan soeka di mana?	Tẽkoe galak di pat?
Dicht bij den put.	Dẽkat soemoer.	Toi mõi.
Opdat het water vlug en gemakkelijk in den waterbak kome.	Sopaja ajer lekas dan gampang masok di tampat ajer.	Sopaja ijẽr rêdjang dan mangat tamõng baq tẽmpat ijẽr.
Wil Mijnheer ook niet eene goot met stroo-mend water hebben?	Apa Toewan tida soeka ada pantjoer-an?	Poeẽ Tẽkoe hana galak na sẽnorean?
Die muren, hoe breed wil u ze hebben?	Itoe tẽmbok-tẽmbok, Toewan soeka brapa lẽbar-nja.	Njan tẽnambaq-tẽnambaq, Tẽkoe galak padoem bidẽng-dji?
Breedte of dikte?	Lẽbar-nja atawa tẽbul-nja?	Bidẽng-dji atawa tẽbaĩ-dji?
De dikte van twee steenen (tweesteensdikten).	Tẽbul-nja doewa batoe.	Tẽbaĩ-dji doewa batée.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Moeten ze allen zoo zijn ?	Apa samoewa misti bagitoe ?	Poeë bandoem mëhat mënan ?
Van het hoofdgebouw de buitenmuur alleen.	Dari roemah besar, tèmboq di loewar sadja.	Nibak roemòh rajëk, tènambaq di loewar mantong.
Binnen-in mogen ze anderhalfsteens zijn.	Jang di dalam boléh satoe batoe stengah.	Jang di dalam djéd saboh sitengòh batée.
Moeten zij van de be- dienden-gebouwen ook zoo zijn ?	Apa dari roemah-boe- djang dja djoega misti bagitoe ?	Poeë nibak roemòh boe- djang dji tjit mëhat mënan ?
Al de overigen op die wijze.	Jang laïn samoewa bagitoe.	Jang laën bandoem mënan.
Moet er geen regen- waterbak zijn ?	Apa tida misti ada tam- pat-ajër-hoedjan ?	Poeë handjéd han na tèmpat-ijër-oedjën ?
Als er steenen over zijn, is 't mij wèl.	Kaloe ada ke-tinggal-an batoe-batoe, baaik djoega.	Kalée tinggal batée- batée, gèdj tjit.
Huizen met verdiepingen deugen hier (Atjeh) niet.	Roemah sama lotèng tida baaik di sini.	Roemòh ngòn lotèng hana gèdj di sinoi.
Omdat alles gauw ver- nield is, bij aard- bevingen.	Sebab kaloe lindo, lekas roesak.	Sabab kalée gëmpa, rë- djang rëlòs.
Er moeten twee soorten van ramen zijn.	Tjëndella misti ada doewa roepa.	Tingkap mëhat na doewa roepa.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Van binnen glazen ramen.	Jang di dalam tjëndella katja.	Jang di dalam tingkap tjërmën.
Aan den buitenkant houten ramen.	Jang di sablah loewar tjëndella kajoe.	Jang di siblas loewar tingkap kajée.
Als Mijnheer dat alles wil hebben, denk ik dat het huis zeer duur zal worden.	Kaloe Toewan soeka samoewa itoe, saija rasa roemah djadi mahal sekali.	Kalée Tëkoe galak bandoem njan, loen pë-njëm roemôh djëd mëhaï tëhat.
Het zal stellig vijftig duizend kosten.	Harga-nja temtoe lima poeloeh riboe.	Harga-dji tëntée limông ploeh ribée.
Laat het, als het huis slechts fraai is.	Béjarlah! kaloe roemah bagoes sadja.	Baq tëhat-kë! kalée roemôh gëdj mantông.
Opdat iedereen het prachtig (fijn) vinde.	Béjar orang-orang samoewa rasa aloes.	Baq tëhat orëng-orëng bandoem dji pënjëm sënanang.
En het aangenaam vinde, er in te wonen.	Dan sënëng doedoeq di dalam-nja.	Dan sënanang doe q di dalam-dji.
Opdat, als de ramen allen open zijn, het licht zij.	Sopaja kaloe tjëndella-tjëndella di boeka samoewa, béjar trang.	Sopaja kalée tingkap-tingkap gëboeka bandoem, balé pëngës.
En het, als allen goed gesloten worden, donker zij.	Dan kaloe samoewa di toetoep betoel, béjar glap.	Dan kalée bandoem gëtop bit, balé sëpôt.
Tot men denkt, dat het nacht is.	Sampëj orang kira malam.	Tôk baq gôb agak malam.

Hollandsch.

In het huis zijn veel
meubelen.
Er zijn stoelen, tafels,
banken.
Er zijn kleine vierkante
tafeltjes, *knapen* ge-
heeten.
Er zijn ook veel lampen.
In de slaapkamers zijn
bedden.
Bedden, met gordijnen
behangen.
Er zijn vele kasten.
Er zijn wip- en luier-
stoelen.
Er zijn spiegels en schil-
derijen.
Dit alles wordt aan de
muren opgehangen.
Rijke lieden houden er
veel vogels op na.

Maleisch.

Di dalam roemah ada
banjaq isi-nja.
Ada krossi-krossi, mé-
dja-médja, bangkoe-
bangkoe.
Ada médja pèsagi ketjil,
nama-nja *knaap*.
Ada djoega banjaq lam-
poe.
Di dalam kamar-tidor
ada tampat-tidor.
Tampat tidor jang pakéj
klamboe.
Ada banjaq lamari-
lamari.
Ada krossi gojang dan
krossi málás.
Ada katja dan gambáran.
Ini samoewa di gantong
di tèmboek.
Orang kaya pijara banjaq
boeroeng.

Atjehsch.

Di dalam roemôh na lě
asa-dji.
Na krossi-krossi, midja-
midja, bangkoe-bang-
koe.
Na midja pět sagoi tjoet,
nan-dji *gènap*.
Na tjit lě tanglông.
Di dalam bilék-és na
tèmpat-és.
Tèmpat és jang mèkě-
lamboe.
Na lě pětoidong (*of*
lamárie).
Na krossi goejang dan
krossi málás.
Na tjërmin dan patông-
patông.
Njoï bandoem gě-gan-
toeng baq ténambaq⁽¹⁾.
Orěng kaya dji pėlahra
lě tjitjēm.

(1) Ténambaq *of* tēnoerab.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Die worden in kooien gedaan.	Di taroh di dalam koe- roengan.	Gěboh dalam ěmpoeng.
Er zijn ook kapstokken, voor de kleëren.	Ada djoega tempat boe- wat gantong pakėj-an.	Na tjit tĕmpat gantoeng pĕkáján.
Er zijn ook waschtafels.	Ada djoega tempat tjoetji moeka.	Na tjit tĕmpat sĕrah moeka.
Als de lampen hoog (hangen), wordt er eene ladder gebruikt.	Kaloe lampoe tinggi, orang pakėj tangga.	Kalée tanglông manjang, gĕ-pĕ-rĕnjĕn.
Om de lampen 's avonds aan te steken.	Boewat pasang lampoe, kaloe malam.	Kĕ ngôn gĕtôdj tanglông, kalée malam.
In het kantoor is (eene) schrijftafel.	Di kantor ada médja toelis.	Di balé na midja sĕ- moerat.
Met pennen en inkt.	Sama penna-penna, dan tinta.	Ngôn kalam-kalam, dan daāwat.
Rijke lieden hebben ook vele kisten.	Orang kaya ada djoega banjaq pĕti.	Orĕng kaya na tjit lĕ pĕtoĩ.
Om er hunne kleeding in op te bergen.	Boewat siempen pakėj- an-nja di dalam.	Kĕ-tĕmpat tĕroh pĕkáján- dji di dalam.
Die worden niet in de kasten gelegd.	Tida di taroh di dalam lamari.	Hana gĕboh di dalam pĕtoĩ dong.
Opdat zij niet door muizen en kakker- lakken worden ge- geten.	Sopaja tida di makan tikoes atawa lipas.	Sopaja han dji padjoh lé tikôs atawa kralĕb.

Hollandsch.

Als men het koopen
kan, is het goed om
kisten van kamferhout
te hebben.

Omdat elk gedierte de
lucht er van niet ver-
dragen kan.

Het riekt aangenaam,
maar sterk.

Zoo sterk, dat men er
hoofdpijn van krijgt.

Er is nog meer huisraad
in eene woning.

Er zijn matten.

Er zijn soorten van
tafelkleeden.

Marmeren tafels hebben
geen kleeden.

Eene etenstafel heeft een
wit laken.

Verder gebruikt men
borden.

Met lepels, vorken en
messen.

Maleisch.

Kaloe orang bisa bli,
baaik ada pēti dari
kajoe kapôr-barôs.

Sebab segalla binatang
tida táhan bahoe-nja.

Bahoe-nja wangie, tetapi
kras.

Bagitoe kras, sampéj
dapat sakit kapala.

Lagi ada lebéh barang-
barang di dalam roe-
mah.

Ada tikar.

Ada kain-médja roepa-
roepa.

Médja dari batoe poetih
tida pakéj kain.

Médja-makan ada kain
poetih.

Lagi pakéj piring-piring.

Sama sèndoq, garpoe
dan piso.

Atjehsch.

Kalée orěng djěd, gědj
na pětoĩ nibak kajée
kavor baroes.

Sabab bandoem binatang
hana mětěhěn béa-dji.

Béa-dji bangoĩ, tětapi
krěs.

Doem nan krěs, tók bak
sakit oelée.

Lôm na lěbéh barang-
barang di dalam roe-
môh.

Na tingka.

Na idja-midja matjam-
matjam.

Midja nibak batée poetěh
hana idja.

Midja poemadjoh na idja
poetěh.

Lôm na tjipic-tjipic.

Ngôn tjamtja, tjoelók
dan sikin tjoet.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Men vindt er het zout- en peperstel.	Ada tampat-maritja sama garem.	Na tēmpat-tjamplie ngōn sira.
Er is (een) olie- en soja- stel.	Ada tampat-minjaq sama kétjap.	Na tēmpat-minjēq ngōn kitjap.
Allerlei soorten van schotels.	Ada roepa-roepa bassi.	Na matjēm-matjēm bēsoi.
Ronde en lange schotels.	Bassi boender dan bassi pandjang.	Bēsoi boelat dan panjang.
Er is (een) botervlootje.	Ada tampat-mentéga.	Na tēmpat-mēntéga.
Waar is het deksel van deze schaal?	Di mana toetoe-p-an dari ini bassi?	Pat toetop nibak njoī bēsoi?
Het is reeds lang weg, Mijnheer.	Soedah laīna hilang, toewan.	Ka trib gadōh, Tēkoe.
Hoe is het mogelijk? Ik denk dat men het gebroken heeft.	Mana boléh! Saija kira orang békin pitjah.	Pané djēd! Loen kira orēng pēgēdj poetjōk.
Neen, Mijnheer.	Tida, toewan.	Hana, Tēkoe.
Toen ik het kocht, was 't reeds gebarsten.	Tempo bli, soeda rēngēt.	Joh nēbloī, ka rēngat.
Waarom hebt ge 't niet gezegd, toen 't weg was?	Kenapa tida bilang, waktōe hilang?	Pakōn han pēgah, joh gadōh?
Dat heb ik vergeten, Mijnheer.	Saija loepa, toewan.	Loen toewōr, Tēkoe.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Die schaal is vuil.	Itoe bassi kôtor.	Njan bĕsoĩ mĕğĕratan.
Er zit asch aan, van onderen.	Dija poenja bawah ada aboe.	Djih po baroh mĕ-abĕ.
Wasch alles schoon, als gij het gebruikt.	Tjoetji brisih semoewa, kaloe pakĕj.	Sĕrah glis bandoem, kalĕe tangoeĩ.
Dit mes dient om gebruikt te worden, als men eet.	Ini piso boewat pakĕj kaloe makan.	Njoĩ sikin kĕ tangoeĩ, kalĕe poemadjoh.
Er zijn nog keuken- messen.	Ada lagi piso dapoer.	Na lôm sikin dapoer.
En hakmessen.	Dan piso tjintjang.	Dan sikin tjang-tjang.
Deze rasp mag hier niet zijn.	Ini paroet tida bolĕh ada di sini.	Njoĩ proet hana djĕd na di sinoĩ.
Hare plaats is in de keuken.	Tampat-nja di dapoer.	Tĕmpat-dji di dapoer.
Deze mand dient voor visch.	Ini krandjang boewat taroh ikan.	Njoĩ raga kĕ troh ĕng- kôt.
Dit alles wordt keuken- gerei genoemd.	Ini semoewa nama-nja bekakas dapoer.	Njoĩ bandoem nan-dji alat-dapoer.
Waarvoor vraagt gij eene kaars?	Boewat apa kowé minta lilin?	Kĕ poeĕ gata lakĕe din?
Het is reeds donker.	Soedah glap.	Ka sĕpot.
En ik wilde naar achte- ren gaan.	Dan saja maoe pigi ka- blakang.	Dan loen kĕmĕng djak oe-likoet.
Die kaars brandt helder (hare vlam is helder.)	Itoe lilin njala-nja trang.	Njan sin hoedji pĕngĕs.

Hollandsch.

Waar is de groote wrijf-
steen ?

In de keuken is veel rook.

Degene, die het eten
kookt, heet *kokki*.

Pas op, dat het huis
niet in brand raakt.

Deze zaken heeten pan-
nen, ketels.

Deze wrijfsteen kan niet
meer gebruikt worden.

Waar is de waterketel ?

De Javanen noemen het
tjèrèt.

Dit heet zeef; er zijn
gaten in.

Ik heb nog nooit zoo'n
groote flesch gezien.

Flesschen van rood-
aarde heeten kruiken.

Maleisch.

Di mana batoe giling
besar ?

Di dapoer ada banjaq
asep.

Orang jang masak ma-
kanan, nama-nja
kokki.

Djaga baaik-baaik, djan-
gan roemah tēbakar.

Bekakas ini nama-nja
kwali, dandang.

Ini gilingan tra bisa di
pakéj lagi.

Mana tempat-masak-
ajer ?

Orang Djawa kasi nama
tjèrèt.

Ini nama-nja tanggòk;
ada lobang-lobang.

Saija belom pernah lihat
bottol bagitoe besar.

Bottol dari batoe mérah
nama-nja goetji.

Atjehsch.

Toh batée poemoepēs
jang rajék ?

Di dapoer na lě assap.

Orěng jang magoēn pē-
nadjoh, nan-dji ban-
dari.

Ingat bak gèdj, bèk
roemòh toetong.

Entjit njoī nan-dji kwali,
dandang.

Pipes njoī handjēd ngoei
lé.

Pat tēmpet-tagoēn-ijēr ?

Orěng Djawa koh nan
tjiriq.

Njoī nan-dji tanggòk; na
rēhoem-rēhoem.

Loen hantom nging katja
oebēnan rajék.

Katja nibak tanòh mirah
nan-dji goetji.

Hollandsch.

Hoe maakt men ze dicht?

Zij worden met een stukje
hout dicht gemaakt.

Als men gauw eene flesch
wil vullen, gebruikt
men een trechter.

Maar als ge olie giet,
gebruik dan geen
trechter.

Omdat dan de olie niet
in de flesch loopt.

De olie is te dik.

Het is goed voor azijn
of water.

Alle zaken, die gebruikt
worden, moeten bij
de hand zijn.

Alles wordt aan de
muren gehangen.

Daarom zijn er zooveel
touwen in de keuken.

Het is gemakkelijk om

Maleisch.

Bagimana orang toetoeop
ini?

Di toetoeop sama sa-
pôtong kajoe.

Kaloe orang maoe lekas
isi bottol, pakéj tjô-
rong.

Tetapi kaloe isi minjaq,
djangan pakéj tjörung.

Sebab minjaq tida maoe
masoq bottol.

Minjaq terlaloe gëmok.

Kaloe tjoecka atawa ajer,
baaik.

Segala barang-barang,
jang di pakéj, misti
ada dëkat.

Semoewa di gantong di
mana tèmboek.

Dari itoe, orang ada
banjaq tali-tali di
dapoer.

Gampang boewat gan-

Atjehsch.

Pakri gëtöp njoï?

Gëtöp ngön sikrak kajée.

Kalee orëng këmëng
rëdjang pasoi katja,
taboh tjarak.

Tetapi kalée tapasoi
minjêq, bék taboh
tjarak.

Sabab minjêp handjitëm
tamông lam katja.

Minjêq tēhat mēgapah.

Kalée tjoecka atawa ijër,
gèdj.

Bandoem barang-barang,
jang ta ngoei, baq
mēhat na toï.

Bandoem ta gantoeng
baq tēnoerab.

Nibak njan, orang na lë
taloï-taloï di dapoer.

Moedah pëgantông segala

Hollandsch.

Hoe maakt men ze dicht?

Zij worden met een stukje
hout dicht gemaakt.

Als men gauw eene flesch
wil vullen, gebruikt
men een trechter.

Maar als ge olie giet,
gebruik dan geen
trechter.

Omdat dan de olie niet
in de flesch loopt.

De olie is te dik.

Het is goed voor azijn
of water.

Alle zaken, die gebruikt
worden, moeten bij
de hand zijn.

Alles wordt aan de
muren gehangen.

Daarom zijn er zooveel
touwen in de keuken.

Het is gemakkelijk om

Maleisch.

Bagimana orang toetoeop
ini?

Di toetoeop sama sa-
pôtong kajoe.

Kaloe orang maoe lekas
isi bottol, pakéj tjô-
rong.

Tetapi kaloe isi minjaq,
djangan pakéj tjôrong.

Sebab minjaq tida maoe
masoq bottol.

Minjaq terlaloe gëmok.

Kaloe tjoeke atawa ajer,
baaik.

Segala barang-barang,
jang di pakéj, misti
ada dëkat.

Semoewa di gantong di
mana tèmboek.

Dari itoe, orang ada
banjaq tali-tali di
dapoer.

Gampang boewat gan-

Atjehsch.

Pakri gëtôp njoï?

Gëtôp ngôn sikrak kajée.

Kalee orëng këmëng
rëdjang pasoi katja,
taboh tjarak.

Tetapi kalée tapasoi
minjêq, bék taboh
tjarak.

Sabab minjêp handjitëm
tamông lam katja.

Minjêq tēhat mēgapah.

Kalée tjoeke atawa ijër,
gèdj.

Bandoem barang-barang,
jang ta ngoeï, baq
mēhat na toï.

Bandoem ta gantoeng
baq tēnoerab.

Nibak njan, orang na lë
taloï-taloï di dapoer.

Moedah pëgantông segala

Hollandsch.

allerlei er aan op te hangen.
 Deze keuken ziet er donker uit.
 Er zijn niet genoeg vensters.
 Het luchtgat van boven is te klein.
 Waarom heeft *kokki* de vensters niet opengezet?
 De rook kan niet naar buiten.
 Hoe kan dat, Mevrouw, er is te veel wind.
 Met veel rook, doen uwe oogen u zeer.
 Daar ben ik al aan gewend.
 Waar is de blaaspijp (holle bamboe)?
 Die heb ik al opgeborgen, denkende ze niet meer noodig te hebben.

Maleisch.

tong segala bekakas.
 Ini dapoeer roepa-nja terlaloe glap.
 Tida ada sampéj tjen-della.
 Lobang-nja di atas terlaloe ketjil.
 Kenapa *kokki* tra boeka tjendella?
 Asep-nja tra bisa kaloe-war.
 Bagimana, njonja, terlaloe banjaq angin.
 Banjaq asep, nanti mata-moe sakit.
 Saija soedah biasa.
 Mana bamboe tieop?
 Saija soedah siempen, kira tida di pakéj lagi.

Atjehsch.

pékakas.
 Njoï dapoeer roepa-dji sěpot silagoïna.
 Han ék na sėb tingkap.
 Rěhoem-dji di atěs tjoet silagoïna.
 Pakõn bandari hana boeka tingkap?
 Assap-dji handjěd těbit.
 Pakri, potjoet, lě silagoïna angěn.
 Lě assap, prěh mata tě sakět.
 Loen ka kajěm.
 Toh tring soeliě?
 Ka loen troh, kira han gě-ngoei lě.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Waar is mijn groote waaier?	Mana saija poenja kipas besar?	Toh loen po kipas raja?
Waarvoor moet ge den waaier gebruiken?	Boewat apa pakej kipas?	Kě poeë ta ngoeï kipas?
Blaas maar met uwen mond.	Tioep sama moeloet sadja.	Taproos ngôn bahbah mantông.

Over het dierenrijk.

Hollandsch	Maleisch.	Atjehsch.
Paarden, koeien, kar- bouwen en geiten.	Koeda-koeda, sampi, kerbo dan kambing.	Goeda-goeda, lëmo, kě- bëa dan kamèng.
Allerlei soort van visch.	Segala roepa ikan.	Segala matjëm èngkôt.
Riviervisch en zeevisch.	Ikan kali dan ikan laeot.	Èngkôt kroeng dan èng- kôt laut.
Hier (te Atjeh) zijn weinig vogels.	Di sini ada sedikit boe- roeng.	Di sinoi na batjoet tji- tjëm.
Omdat hier oorlog wordt gevoerd.	Sebab di sini ada prang.	Sabab di sinoi na prang.
Ze vluchten allen weg.	Dija samoewa terbang sampéj hilang.	Djih bandoem mëpor séb gadðh.
Hier zijn slechts groote vleermuizen.	Ada kalong sadja.	Na tjitjëm lhông man- tông.
Wat is dat voor geluid?	Apa boenji-nja itoe?	Poeë soe-dji njan?
Het is niets; dat is een wild zwijn.	Tida mengapa; itoeelah tjèllèng.	Hana poeë; njan boei.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Zijn hier wilde varkens?	Apa ada tjèllèng di sini?	Poeë na boei di sinoi?
's Avonds zijn er vele.	Kaloe malam ada banjaq.	Kalée malam na lé ⁽¹⁾ .
Zij zoeken (hun) voedsel.	Dija tjari makanan.	Djih mita ėmpĕn-dji.
Ze komen van het zee-strand.	Dija datang dari pinggir laoet.	Dji tĕka di binĕh laut.
Er zijn er ook, die van de bergen afkomen.	Ada djoega jang toeroen dari goenoeng.	Na tjit jang troon di glé.
Zijn hier ook tijgers?	Apa di sini ada djoega matjan?	Poeë di sinoi na tjit rimoeng?
Nu en dan, doch zeldzaam.	Tempo-tempo ada, tetapi djarang.	Mĕdjan-djan na, tĕtapi djarĕng.
Hier heb ik nog geen olifanten gezien.	Di sini saija belom lihat gadja.	Di sinoi loen gŏh kalŏn gadjah.
Ik heb ze gezien.	Saija soedah lihat.	Loen ka kalŏn.
Op den goudberg.	Di Selawa-Djanten.	Di Sĕlawa-Djantĕn.
Juist; want ze zijn in de bovenlanden.	Betoel; sebab ada di -oeloe.	Bit; sabab na di toe-nŏng.
In het hoge land, ver van hier.	Di tanah tinggi, djaoeh dari sini.	Di tanŏh manjang, djĕoh nibak sinoi.
Waar de bergen zijn.	Di mana goenoeng-goenoeng.	Di pat glé-glé.
Is er visch in dit water?	Apa di dalam ajer ini ada ikan?	Poeë di dalam ijĕr njoĭ na ĕngkŏt?

(¹) Uitspraak tusschen tĕ en lé in.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Jawel, doch kleine soort.	Ada, tětapi ketjil roepa-nja.	Na; tětapi tjoet roepa-dji.
Zijn ze eetbaar?	Apa boléh di makan?	Poeë djéd padjoh?
's Avonds komen hier geen menschen.	Kaloe malam, tida datang orang di sini.	Kalée malam, hana orëng tēka di sinoi.
Noch dieren.	Dan binatang.	Dan binatang.
Zelfs nu niet meer.	Sekarang-ini tida lagi.	Djinoi hana lé.
Als er dieren komen, is het nog licht.	Kaloe binatang batang, missi trang.	Kalée binatang tēka, mēhat pëngēs.
Wat hoor ik in uwe mand?	Apa saija dengar di dalam krandjang-moe?	Poeë loen dëngor dalam raga tē?
Ik heb er twee vechtanen in.	Ada ajam saboeng; doewa éjkor.	Na manôq sabông (pě-nēlot) doewa bōh.
Kom! laten wij ze vechten.	Tjobah; kamie soeroh njaboeng.	Tjoeba; kamoï joeër mēlot.
Hun sporen zijn te kort.	Djaloe-nja korang pandjang.	Soesoh-dji koerëng pandjang.
Doe hen stalen pinnen aan ⁽¹⁾ .	Kasi pakéj tadji.	Tabōh tadjoï.
Hoeveel wedt ge? (zet ge tegen mij?)	Brapa kamoe taroh?	Padoem gata pëtaroh?

(¹) Kleine scherpe mesjes, die, ter verhooging van het genot voor de toeschouwers, aan de pooten der hanen worden vastgebonden, bij wijze van hulpsproen, om het gevecht des te bloediger te doen zijn.

Hollandsch.

Kom! zet een gulden op.

Nu is de uwe reeds
moê.

Hij heeft 't bijna ver-
loren.

Hij doet altijd zoo (n. l.
alsof hij verliest).

Straks begint hij weêr.

Hij houdt lang vol.

Wel een uur lang.

De andere is reeds een
weinigje onwêl.

Kom hier en treed op
als getuige.

Welke wint? (van beide).

De witte.

't Is zijn eigen schuld.

Maar hij bloedt erg.

't Is uit — laat ons uit-
scheiden!

Die vogel grijpt met de
klauwen.

Maleisch.

Ajo! betaroh satoe roe-
piah.

Sekarang kamoe poenja
soedah tjapêj.

Dija ampir kalah.

Selama-nja dija békin
bagitoe.

Nanti dija bermoela
lagi.

Tahan lama sekali.

Sampêj satoe djam.

Jang laïn soedah sakit
sedikit.

Mari-lah; kamoe naik
saksi.

Jang mana mênang?

Jang poetih.

Salah-nja sendiri.

Tetapi dija banjaq be-
darah.

Soedah habis; brhènti-
lah!

Itoe boeroeng menjam-
bar.

Atjehsch.

Boh! mêtaroh sabôh
roepia.

Djinoi atra gata ka hêk.

Djih rab talôr.

Sabé djih boh mênan.

Prêh kê djih poephôn
lôm.

Djih têhên trib têhat.

Tôk si djêm.

Jang laên ka sakêt ba-
tjoet.

Kěnoï kê; gata êk sjaksi.

Jang tôh mênang?

Jang poetêh.

Salah droi dji.

Têtapi djih lé medarah.

Ka habis; pioh-kê!

Njan tjitjêm djisama
(sêmama).

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
't Is een kiekedief (gier).	Boeroeng olong-olong.	Tjitjëm kloëëng.
Gij moet visch gaan vangen.	Kamoe pergi-lah dapat ikan.	Baq ta tēmëng èngkô't.
Maar haar niet bedwelmen.	(H) Tetapi djangan me-noeba dija.	Tëtapi bèk tatoeba djih.
Hij heeft bot gevangen (spreekwoord).	(H) Dija tiada dapat maqçoed.	Han djih tēmëng maqçoed.
Dat kuikentje heeft nog nestveeren.	Itoe ajam ketjil ada boeloe pahat.	Njan manôq tjoet na boelée.
Hem zag ik nimmermeer.	Selama-nja tida dapat lagi sama dija.	Sabé han mëtëmée ri-wang ngôn djih.
Ik denk dat hij in zee met den stroom weggedreven is.	Saija kira dija hanjoet di laoet.	Loen pënjëm djih hanjôt oe-laut.
Of door een zeemonster is verslonden.	Atawa di makan oléh ikan besar.	Atawa-dji padjoh lé èngkô't raja.
In zee zijn vele soorten van visch.	Di laoet ada banjaq roepa-roepa ikan.	Di laut na lë roepa-roepa èngkô't.
Er zijn er ook die menschen eten.	Ada djoega jang soeka makan orang.	Na tjit jang galak padjoh orëng.
En alles, wat van boord valt.	Dan segala roepa, jang djatoh dari kapal.	Dan barang gapoeë, jang sërodj ⁽¹⁾ di nibak kapail.

(1) Lees: sroot.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Die visch wordt haai genoemd.	Itoe ikan nama-nja hijoe.	Njan èngkòt nan-dji jèauw.
Hij is tot twintig voet lang. (Zijne lengte is tot enz.)	Pandjang-nja sampéj doewa poeloeh kaki.	Panjang-dji tòk doewa ploh tapaq.
Zijn bek zit onder het hoofd.	Moeloet-nja adi di bawah kapala-nja.	Bahbah-dji na di baròh oelée-dji.
Hij keert zich om en zijn buik wordt zichtbaar.	Dija balèk bada-nja, dan proet-nja di lihat.	Djih balèk badandji, dan proet-dji dji kalòn.
Menschen die dat dier kennen.	Orang-orang jang kenal binatang itoe.	Orèng-orèng jang toeri binatang njan.
Zeggen, dat hij niet zien kan.	Kata-nja, itoe ikan tra bisa lihat.	Kèhèn-dji, djéh èngkòt handjéd kěmalòn.
Er is een klein vischje, dat hem vergezelt.	Ada ikan kětjil, jang teman-nja.	Na èngkòt tjoet, jang ngòn djih.
Dat vischje heet 't loods- mannetje.	Itoe ikan nama-nja losi- losi.	Njan engkòt nan-dji losi- losi.
Hoe verklaart gij een visch-regen?	Bagimana njata-kan hoe- djan ikan?	Pakri dlahir ⁽¹⁾ oedjèn èngkòt?
's Avonds is er veel waterdamp.	Kaloe malam ada banjaq hawap ajer.	Kalée malam na lě sagob ijër.
Dat is water in zee dra- gen (spreekwoord).	Itoelah boewang garam di laoet.	Dji pèq sira oe-laut.

(1) Dlahir waarschijnlijk van ظاهر tlahir: geboren worden = ontstaan.

Hollandsch.

Dat komt mij zoo pas
in de gedachte.

Ik heb een geding.

Er zijn veel garnalen en
krabben.

Is dit verhaal waar?

Ik heb 't slechts van
hooren zeggen.

Ik zou er gaarne willen
heengaan.

Om nieuwe (vreemde)
landen te zien.

Die rivier is vol bloed-
zuigers.

Ze worden *patjet* ge-
noemd, als ze klein
zijn.

Na eene overstroming
zijn er veel.

Waar is het riviértje?

De markt bij het riviértje.

Maleisch.

(H) Bahroe tadi saija
terkenang.

(H) Saija ada hhal gawam.

Ada banjaq oedang dan
kepiting.

Apa betoel tjerita-an ini?

Saija dapat dari ka-
dengar-an sadja.

Saija rindoe sekali pergi
ka-sitoe.

Sopajo lihat benoewa
baroe.

Soengei itoe pënöh lintah.

Nama-nja *patjet*, kaloe
ketjil.

Habis bandjir ada banjaq.

Di mana kali ketjil?

Passar kali ketjil.

Atjehsch.

Ban toenöi loen ingat.

Loen na haïl gawei.

Na lë oedëng dan biëng.

Poeë bit chabar njoï?

Loen tëmëng bak mē-
dëngör mantöng.

Loen rindoe tēhat djak
kě-nan.

Sopaja nging nanggroi
baro.

Kroeng njan pënöh lin-
tah.

Nan-dji *patjet*, kalée tjoet.

Oh lëhës ijër raja, na lé.

Di pat kroeng tjoet?

Pakan kroeng tjoet. (Een
der Nederlandsche

versterkingen in de
linie te Atjeh.)

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Het water wil niet zakken.	Ajer tida maoe toeroen.	Ijër han djitëm iler.
Het water is koud.	Ajer-nja dingin.	Ijër-dji sidjoëk.
Het is vuil water.	Ajër-nja boesoek.	Ijër-dji brook.
Er is lintwurm in dat water.	Ajer-nja ada oeler-pita.	Ijër-dji na gëlang-rindo.
Ligt de zee ver van hier?	Apa laoet djaoeh dari sini?	Poeë laut djëoh dibak sinoi?
Neen, de zee is zeer nabij.	Boekan, laoet dekat sekali.	Kõn; laut rab tēhat.
Door eene bij gestoken.	Di gigit tawon.	Dji tjoe lé gëmëto.
Door muskieten gestoken worden.	Di makan njamok.	Dji kap lé djamok.
Er zijn vele veldmuggen.	Ada banjaq agas-agas.	Na lë agas-agas.
En sprinkhanen.	Dan balang.	Dan daroeët.
En balang-sangits ⁽¹⁾ .	Dan balang-sangit.	Dan gësong.
En duizendpooten, alsmede schorpioenen.	Dan klabang, dan kaladjengking.	Dan limpoën, dan kaladjëngking.
Zijn er ook krabben?	Apa ada kepiting?	Poeë na biëng?
Ik vraag zeekrabben.	Saija minta kepiting laoet.	Loen lakée biëng laut.
Zeewater.	Ajer laoet.	Ijër masin.

(¹) Niet te vertalen, wijl ze in Nederland onbekend zijn. Een soort groene, stinkende sprinkhaan, die het rijstgewas bederft.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Zoetwater.	Ajer tawar.	Ijër taboe-ě.
Drinkwater.	Ajer minoem.	Ijër djib.
Bij de monding der rivier.	Dekat moewara.	Rab koewala.
Vele mieren.	Banjaq sěmoet.	Lě sidom.
Zij komen uit het bosch.	Dija datang dari rimboe.	Djih těka di rimbō.
Daar zijn eekhorentjes.	Ada badjing.	Na toepěh ⁽¹⁾ .
In de rivier zijn lěguanen.	Di kali ada bijawak.	Di kroeng na měroea.
En krokodillen.	Dan boewaja.	Dan boejah.
Aan den kant is het modderig.	Di pingir bětjèk.	Di oedjông mělahop.
Daar is veel paling (dunne soort).	Ada beloet di sitoe.	Na lědjoe di sidéh.
In het struikgewas (wild riet).	Di mana glaga.	Di pat naloeing lakōh.
Ook wilde varkens.	Tjellèng djoega.	Boei tjit.
Ik zie een gier.	Saija lihat olong-olong.	Loen kalōn tjitjēm kloeěng.
Hij is bij de landtong.	Dija dekat oedjoeng tanah.	Djih rab oedjông tanōh.
Vlinders.	Koepoe-koepoe.	Bangbang.

(¹) Eigenaardig dat in de Palembangse bovenlanden eekhoren *topai* genoemd wordt. Wel een bewijs van verwantschap.

Hollandsch.

Zijt gij bang voor kik-
kers?

Sla ze maar dood.

Zooals de schildpadden.

Vele vliegende mieren.

Ze zitten (zijn) in dien
boom.

Daar zijn ook slinger-
apen.

Met lange staarten.

Zij blaffen evenals hon-
den.

Dat zijn zwarte apen,
zonder staart.

Zijn hier katten?

Gewis.

En ook pauwen?

Ik heb ze nog niet gezien.

En watervogels? (wilde
eenden, kleine soort,
zooals de talinkjes).

Zij hebben ergen dorst.

En willen slechts water
uit de velden drinken.

Maleisch.

Apa kowé takot kôdòk?

Poekoel mati sadja.

Seperti koera-koera.

Banjaq larong.

Ada di pohon sitoe.

Ada djoega loetong.

Sama éjkor pandjang.

Dija goenggoeng seperti
andjing.

Itoe-lah *siamang*, tiada
ada éjkor.

Apa ada koetjing di sini?

Temtoe.

Dan apa ada djoega
mërak?

Sajja belom lihat.

Dan belibis?

Dija aôs sekali.

Maoe minoem ajer dari
sawah sadja.

Atjehsch.

Poeë gata takòt tjang-
oewëk?

Pòh maté bit.

Lakée koera-koera.

Lë kamoe.

Na di bak di sidéh.

Na tjit loetoeng.

Ngôn ikoeh panjang.

Djih mëkoengkoeng lakée
asè.

Njan-kë siáman, hana
ikoeh.

Poeë na mia, di sinoi?

Tëntée.

Dan poeë na tjit tjitjëm
mërak?

Loen goh mëtëmëng.

Dan iték arah?

Djih grah tēhat.

Këmëng djib ijër nibak
blang mantông.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Drink dat water niet.	Djangan minoem ajer itoe.	Bèk djib ijër njan.
Omdat het vuil water is.	Sebab ajer kôtor.	Sabab ijër nadjis (of hoeto).
Het is niet gezeefd (gefiltreerd).	Tida di-saring.	Hana gě-saréng.
Als ge sawah-water drinkt, krijgt ge lintwurm.	Kaloe minoem ajer-sawah, dapat oeler-pita.	Kalée piëp ijër blang, tamětēměng gělang-rindo.
Ik heb reeds vele menschen gekend, die die ziekte hadden.	Saija soedah ketemoe banjaq orang, jang sakit itoe.	Loen ka mětēmée lě orěng, jang sakět njan.
Ze kwamen allen van Atjeh terug.	Dija kombali samoewa dari Atjeh.	Djih bandoem tēka poelang di Atjeh.
Hebt gij eieren?	Apa kowé ada telur?	Poeě gata na bōh manōq?
Kippen-eieren.	Telor ayam.	Bōh manōq.
Eene legkip.	Ajam biang.	Manōq moebōh.
Een kapuin (of kapoen).	Ajam kebiri.	Manōq gasih.
Gezouten eieren.	Telor asin.	Bōh djroëk.
Eenden-eieren.	Telor bēbēk.	Bōh iték.
Verschillende vogel-eieren.	Telor boeroeng, roepa-roepa.	Bōh tjitjēm, matjam-matjam.
Een mooie haan.	Ajam laki-laki bagoes.	Manōq agam gēdj.
Houdt gij van oesters?	Apa kowé soeka tiram?	Poeě gata kēměng téram?

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Wij hebben honger; help ons aan eten.	Kami lapar; toeloong makan.	Kamoï dĕk; tatoelong pĕnadjoh.
Wat ik heb, wil ik gaarne deelen.	Jang ada, saiĵa soeka bagĕj.	Jang na, loen kĕmĕng bri.
Laat zien, wat ge hebt.	Kasi lihat, apa kamoe ada.	Pĕ-lĕmah, poeĕ gata na.
Ik heb rijst, kip met sajor.	Ada nasi, ajam sama sajor.	Na boer, manŏq ngŏn goeli.
Neem gerust. Eet ze met smaak.	Ambil-lah! slamat makan.	Tjŏk-kĕ! sĕlamat poe-madjoh.
Dit eten is flauw.	Ini makan-an ambar.	Njoï pĕnadjoh ambar.
Is hier dicht bij geen put?	Apa tida ada pĕrigi dĕkat?	Poeĕ hana mŏn rab?
Het water uit dezen put bevordert den dorst.	(H) Aĵer pĕrigi ini me-moewaskan dahaga.	ljĕr mŏn njoï poepoeĕs grah.
Uit welk land land zijt gij?	(H) Engkaw dari negri maná-kah?	Gata di nanggroï tŏh tĕ?
Java is een gezegend land.	(H) Poeloe Djawa itoe dár assalam.	Poelo Djawa njan da-róssalam.
Daar is allerlei gedierte.	Di sana ada roepa-roepa binatang.	Di sidéh na binatang matjam-matjam.
Maar geen olifanten.	Tetapi tida ada gadja.	Tĕtapi hana gadja.
En ook geen ivoor.	Djoega tida ada gading.	Hana gading tjit.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Kunt gij hengelen?	Apa kamoe taoe pan- tjing ikan?	Poeë gata djëd takawël èngkòt?
Jawel, Mijnheer.	Bisa, toewan.	Djëd oeloen, Toewan (Tekoe).
Maar op zee hengel ik niet.	Tetapi di laoet saija tida mantjing.	Tetapi di laut hana loen këmawël.
Er zijn echter ook lieden, die in open zee hen- gelen ⁽¹⁾ .	Ada djoega orang, jang mantjing di laoet.	Na tjit orëng, jang kë- mawël di laut.
Ik visch slechts met het net.	Saija mendjala sadja.	Oeloen mëdjël sadja (mantông).
Er gaan er ook met zegenschuiten in zee.	Ada djoega orang jang kaloewar sama prahoe pajang.	Na tjit orëng jang tēbit ngôn prahoe pajang.
Er is verschillend visch- tuig.	(H) Ada roepa-roepa serba nalajan.	Na roepa-roepa lələjan.
Er zijn scherpe visch- schubben.	Sisiq-nja ikan ada jang tadjem.	Sisik èngkòt na jang tadjam.
Aan land is het ge- makkelijk visschen, als er een meer is.	Di darat gampang tjari ikan, kaloe ada telaga.	Di darat moedah mita èngkòt, kalée na nē- hën.
Als men vischt, moet men aas hebben.	Kaloe pantjing, misti ada oempan.	Kalée këmawël, handjêd han na ċmpën.

(1) Längs de kusten hengelen Aziaten in onzen Archipel wel degelijk op zee, vooral bij stil weer.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Aan land kan men eene fuik gebruiken.	Di darat boléh pakéj boeboe atawa belat (of séro).	Di darat djéd boh boebée atawa djerma.
Als ge vischt, moet ge de visch niet doen schrikken.	Kaloe pantjing djangan békin kagèt ikan.	Kalée kēmawël bèk ta pě-kědjòt èngkòt.
Men zij zeer stil.	Orang dijam sekali.	Orěng ijēm droi.
Spreek niet hard, maak geen leven.	Djangan bitjara kras, atawa riboet atawa ramei.	Bèk marit-marit tēhat, atawa rijoeħ atawa ramè.
Want als één visch hoort of ziet.	Sebab kaloe satoe ikan dengar atawa lihat.	Sabab kalée saboh èng- kòt dengòr atawa nging.
Gaan al de anderen meé weg.	Samoewa teman-nja lari.	Bandoem ngòn-dji pě- loeng.
In het water wordt elk geluid waargenomen.	Di dalam ajer boenji-an segala roepa djoega di dengar.	Di dalam ijēr soewara sigala ⁽¹⁾ na tjit dji děngòr.
Bovendien omdat de vis- schen ooren hebben.	Lagi sebab ikan ada koeping.	Lòm sabab èngkòt na gěloenjoeng.
Waar zijn hunne ooren?	Di mana koeping-nja?	Pat gěloenjoeng-dji?
Dicht bij de kieuwen.	Deket isang-nja.	Toi isěng-dji.

(1) Sigala of sěgalla.

Hollandsch.

Dat wist ik nog niet.

Ook zijn er zoovelen, die
beweren dat de kippen
niet kunnen hooren.

Omdat hunne ooren zoo
klein zijn.

Maar de kippen hebben
oogen, toch zijn ze
zoo goed als blind.

Weet gij een diersoort,
dat niet drinkt?

De dieren, die niet drin-
ken, zijn muizen.

Hebt gij reeds naar
schelpen gezocht, in
zee?

Hebt gij reeds de reuzen-
schelp gekregen?

Er zijn soorten; lang-
werpige, ronde,
kleine, hoornen.

Maleisch.

Saija belom taoe per-
kara itoe.

Djoega bagitoe orang
banjaq bilang ajam-
ajam tra bisa dengar.

Sebab koeping-nja ba-
gitoe ketjil.

Tetapi ajam ada mata,
garangan dija seperti
boeta.

Apa kamoe taoe binatang
satoe roepa, jang tida
minoem?

Binatang jang tida mi-
noem, ija itoe tikoës.

Apa kamoe soedah tjari
karang-karangan di
laoet.

Apa soedah dapat kima?

Ada roepa-roepa; ada
ramis, kapah, loekan.

Atjehsch.

Loen goh loen toepoeë
pëkara njan.

Mënan tjit lë orëng pëgah
manôq-manôq han-
djëd më-dengôr.

Sabab gëloenjoeng-dji
mënan tjoet.

Tetapi manôq na mata,
goerangan djih lakëe
boeta.

Poeë tatoepoeë binatang
saboh matjam, jang
hana djib ijer?

Binatang jang hana djë-
mëdjib, jang njan
tikôs.

Poeë gata ka ta-mita
karang-karang di
laut?

Poeë ka mëtëmëng kimo?

Na roepa-roepa; na rë-
mëh, këpah, krëng.

Hollandsch.

Uw paard is schichtig.

Dat paard doet niets
dan achteruitslaan.

Maleisch.

(H) Kamoe poenja koeda
penakoet.

Itoe koeda sépaq sadja.

Atjehsch.

Goeda gata gěsoën (të-
makôt).

Njan goeda sipaq man-
tông.

Over het heelal, weêr- kundige waarnemingen, natuur- kundige zaken, enz.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Hoe weet gij, bij avond, waar het Oosten is?	Bagimana, kaloe malam, kamoe taoe di mana Wétan.	Pakri gata toepoeë, kalée malam, di pat Timoo?
Ik onderzoek de sterren.	Saija memeriksa bintang- bintang.	Loen paréksa bintang- bintang.
Er is eene groote ster, de morgenster ge- naamd.	Ada bintang besar, na- ma-nja bintang-Timor.	Na bintang raja, nan-dji bintang-Timoo.
Waar die opkomt, is het Oosten.	Di mana dija naik, ada Timor. (Wétan.)	Pat dijh ék, na di Timoo.
Als men het Oosten weet, zijn de andere hemel- streken ook bekend.	Kaloe soeda taoe Timor, taoe tēpas laïn djoega.	Kalée toepoeë Timoo, toepoeë laèn tapas- dōn-nja tjit.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
De zon is bijna ondergegaan.	(H) Ripat matahari.	Mata oeroi rab djih, tēroon.
Weet gij wat de dieren-riem is?	(H) Apa kamoe mengarti hal fālaq?	Poeč gata ma-aloem ilmée fālaq?
Dat is zeer diepzinnig gezegd.	(H) Kata-nja bāthin sekali.	Kēhēn-dji bathin tēhat.
De dampkring is beneveld.	(H) Semoewa mēngē-lamkan.	Bandoem gē-pē-lham.
De zon was beneveld.	(H) Matahari poen redoep.	Mata-oeroi rēdēj (rēdōk).
Een graad ($\frac{1}{360}$ cirkel).	(H) Satoe daradjat.	Sabōh dērdjat.
Het geheele firmament.	(H) Tjakrawala antéro.	Tjakrawala antara.
De zonneschijf was rood.	Boelat matahari mérah.	Boelat mata-oeroi mirah.
Over veertien maanden komt die dwaalster terug.	Lagi empatblas boelan itoe bintang-sijarat kombali.	Lom pēt-blas boelēn njan bintang-sirat mēri-wang (of woi).
Ik zeg dit, 't is geen drogrede.	(H) Inilah saja bilang, boekan dalil tjoelas.	Njoi-kē loen pēgah, kōn (boekōn) dali tjoelas (bēō).
De Europeanen kunnen zulks berekenen.	(H) Orang-Blanda bisa menghisab.	Orēng-Blanda djēd djih mēhitong (mēnghhisab).
Dat is eene zeer fraaie wetenschap.	Ilmoe itoe jang bagoes betoel.	Ilmée njan jang djērōh tēhat.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Al de verschillende sterren- rengangen weten zij.	Segalla roepa djalan-an bintang-bintang dija taoe.	Səgalla (¹) roepa djalan- an bintang-bintang djih tēhée (toepoeë).
Ook betreffende de ver- duisteringen van zon en maan.	Dan pada perkara gra- hanan sama djoega.	Nibak pəkara goerahna tjit.
Vroeger heb ik reeds zoodanig wetenschap- pelijk gebouw gezien.	Saija, waktœ dhoelœ, soedah melihat roe- mah ilmœ bagitœ.	Loen, waktée dilée, ka loen nging roemōh ilmée mēnan.
Er zijn vele boeken en meetinstrumenten in.	Ada banjaq kitab-kitab dan bekakas hoekoer- an.	Na lě kitab-kitab dan pəkakas oekoer-an.
De lieden werken daar dag en nacht.	Orang-orang kerdja si- ang-malam.	Orěng-orěng poeboët- boët oeroi-malam.
Als de andere menschen slapen, werken zij gestadig door.	Kalœ orang laın sa- moewa tidor, dija kerdja troes.	Kalée orěng laèn ban- doem és, dijh poeboët ladjoe.
Dat is zeer dringend.	Itoe perloe sekali.	Njan verilée tēhat.
Omdat de sterren slechts 's nachts schijnen.	Sebab bintang-bintang menjala malam sadja.	Sabab bintang-bintang pěngěs malam man- tông.
Om zes uur 's avonds worden de sterren eerst gezien.	Habis poekoel anam soréh bintang barœ ka-lihat-an.	Lěhěs poh nam sěpot, bintang baro lēmah.

(¹) Sigala of segalla.

Hollandsch.

Met de oogen volgen zij
den sterrengang.

Daartoe gebruiken zij
groote kijkers.

Opdat zij, die gezien
worden, tweehonderd
maal worden vergroot.

Die kijkers hebben veel
vergrootglazen.

Door deze wetenschap
weten wij precies dat
het 12 uur is.

Al dergelijke zaken
worden geleerd door
de sterrenkunde.

Er zijn ontzettend veel
sterrenbeelden.

In Nederland bestaat
eene sterrenkundige
school.

Maleisch.

Orang toeroet sadja,
dengan mata, perida-
ran bintang-bintang.

Boewat itoe, dija pakėj
kijker (kèkèr) besar.

Sopaja, jang di lihat,
membesar-ken doewa-
ratoes kali.

Itoe kèkèr ada banjaq
tjerman jang mem-
besar-ken.

Dari ilmoe ini, kami
orang taoe betoel,
waktoe poekoel doe-
wa-blas.

(H) Segalla roepa bagitoe
di-dapat adjar oléh
ilmoe peridaran noe-
djoem.

(H) Ada terlaloe banjaq
perhimpoeanan-bintang.

Di Negri Blanda ada
sekolah ilmoe noe-
djoem.

Atjehsch.

Gě-sètèt mantông, de-
ngôn mata, pëgisaran
bintang-bintang.

Boët njan, gě-njoï tē-
roepông rajék.

Sopaja, jang lémah,
mëraja doewa-rëtoes
sën.

Njan tēroepông na lě
tjěrmèn jang përaja.

Bak ilmée njan, kamoï
toepoeë bit, waktée
djëm doewablas.

Segalla roepa mënan,
ta tēmëng mëroenoï
lé ilmée pëgisaran
noedjoem.

Na lě silagoïna mëhim-
poen (mësapat)-bin-
tang.

Di Nanggroi Blanda na
scola ilmée noedjoem.

Hollandsch.

In de stad Utrecht.

Het hoofd van dat gebouw
is de Heer Professor
Buijs Ballot.

Die Heer heeft veel
sterrenkundige be-
schrijvingen gemaakt.

Elken avond onderzoekt
hij den sterrenhemel.

De weêrkunde bestudeert
hij ook.

Alle regens en winden
weet hij te voorspellen.

Op dezen dag weet hij
te voorspellen, wan-
neer het hard zal
waaien.

Den tijd van nieuwe en
volle maan weet hij
twee, drie jaren te
voren te berekenen.

Al de banen der sterren

Maleisch.

Di kota Utrecht.

(H) Kapala-nja roemah
itoe, Toewan Hhakim
ilmoe noedjoem Buijs
Ballot.

(H) Itoe toewan menoelis
banjaq kitab hhál me-
njoeratkan bintang.

Saběn malam dija bela-
djar tjakrawala.

Ilmoe-peri-masa dija be-
ladjar djoega.

Segalla roepa hoedjan
dan angin dija bisa
bertenoeng.

Ini hari dija taoe berte-
noeng, tempo maoe
angin kras.

Waktœ boelan baroe
dan boelan besar dija
mēnghisab lama-nja
doewa, tiga taoen.

Peridaran bintang-bin-

Atjehsch.

Di koeta Utrecht.

Pětoewa-dji roemôh, Tě-
koe Hhakim ilmée noe-
djoem Buijs Ballot.

Njan tēkoe sěmoerat lě
kitab hhál (hāi) bin-
tang.

Gěnap malam djih mě-
roenoī tjakrawala.

Ilmée-proī-masa djih mě-
roenoī tjit.

Segalla roepa oedjēn dan
angēn djēd djih tē-
mēndong.

Oeroī njoī djēd djih tē-
mēndong, kalée kě-
mēng angēn badaī
(angēn krēs of tarik).

Waktée boelēn baro dan
boelēn raja djih mē-
hisab trib-dji doewa,
lēhée tēhōn.

Pěridaran bintang-bin-

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
zijn hem bekend.	tang samoewa dija taoe.	tang bandoem djih toepoeë.
Die sterren zijn niet alle aan elkaar gelijk.	Itoelah bintang-bintang boekan satoe roepa.	Njan-kě bintang-bintang kõn sa tjit.
Er zijn vele soorten. (Zij) worden verdeeld naar de grootte, van de Aarde uit gezien.	Ada banjaq roepa. Di-bagėj dari pada be- sár-an-nja, di lihat dari Boemi.	Na lě roepa. Tě bagi nibak raja-dji, dji kalõn nibak Boe- moĩ.
Er zijn er tot zeven soorten.	Ada sampėj toedjoech roepa.	Na tók toedjoh roepa.
Er zijn sterren die door de wereld dwalen.	Ada bintang-bintang jang beridar di doenia.	Na bintang-bintang jang pěgisar di dõnnja.
Er zijn er ook die altijd op hunne vaste plaats blijven.	Ada djoega jang selama- nja tinggal di tampat- nja.	Na tjit jang sabě tinggal di tẽmpat-dji.
Er is er ook ééne, die een' ring om zich heeft.	Ada djoega satoe, jang koeliling pakėj tjintjin.	Na tjit sabõh, jang mẽ- lingka ngoeĩ intjin.
Met het bloote oog is haar ring niet te zien.	Dengan mata sadja, tjintjin-nja tida dapat di-lihat.	Děngon mata mantong, intjin-dji han lěmah ta-kalõn.
Om dien te zien moet men den kijker te baat nemen.	Boewat lihat itoe, misti pakėj kěkèr.	Boět kalõn njan, mẽhat ta-ngoeĩ tẽroepõng.

Hollandsch.

Als men des avonds naar
de volle maan ziet.

Heeft het den schijn,
alsof er zwarte stippen
binnen in zijn.

Dat zijn bergen in of
op de maan.

Er zijn ook meren (of
zeeën) in of op de
maan.

Ook zijn ginds vuur-
spuwende bergen of
vulkanen.

Evenals op de zon.

De maan, zooals zij
wordt waargenomen,
heeft afwisselende ge-
daanten.

Als het donker is, is
de maan weg, omdat
zij niet gezien wordt.

De maan vervolgt haren
weg rond-om de
Aarde.

Maleisch.

Kaloe malam, orang
melihat boelan besar.

Roepa-nja ada itam-itam
di dalam-nja.

Itoe-lah goenoeng-goe-
noeng di boelan.

Ada djoega tēlaga di
boelan.

Djoega ada goenoeng-api
di sana.

Seperti di matahari.

Boelan, seperti di lihat,
ada roepa-roepa ganti.

Kaloe glap, boelan hi-
lang, sebab tida di-
lihat.

Boelan berdjalang koe-
liling Boemi.

Atjehsch.

Kalée malam, orěng kě-
malōn boelěn raja.

Roepa-dji na itam-itam
di dalam-dji.

Njan-kě goenoeng-goe-
noeng bak boelěn.

Na tjit mōn bak boelěn.

Tjit na goenoeng-apōi
di sidéh.

Lagée bak mata-oeroi.

Boelěn lagée gě-kalōn
na roepa-roepa gantoï.

Kalée sěpot, boelěn ga-
doh, sabab han lěmah.

Boelěn pěgisar lingka
Boemoi.

Hollandsch.

Zulks duurt acht-en-twintig dagen.
 Telkens, om de acht-en-twintig dagen, is er weér nieuwe maan.
 Als (het dan) veertien dagen (verder is) is de maan geheel vol (groot).
 Dan ziet zij er geheel rond uit.
 Daarna wordt zij weér klein.
 Elken dag gaat er een stuk af.
 Indien er menschen op de maan zijn.
 Krijgen zij ook de Aarde te zien.
 En dan heeft de Aarde ook hare verschillende gestalten.
 Elke acht-en-twintig dagen zou de Aarde groot (vol) zijn.

Maleisch.

Lama-nja doewa poeloeh delapan hari.
 Saben doewa poeloeh delapan hari, ada lagi boelan baroe.
 Kaloe ampat-blas hari, boelan soedah besar betoel.
 Roepa-nja boendar antéro.
 Habis-nja, dija djadi ketjil lagi.
 Saben-hari sa potong hilang.
 Kaloe ada orang-orang di boelan.
 Dija dapat djoega melihat Boemi.
 Dan djoega Boemi ada roepa-roepa ganti.
 Saben doewa poeloeh delapan hari Boemi besar (boender) antéro.

Atjehsch.

Trib-dji doewa ploh lapan oeroi.
 Gěnap sěn doewa ploh lapan oeroi, na lom boelěn baro.
 Kalée ka pět-blas oeroi, boelěn ka raja bit.
 Roepa-dji boelat antara.
 Lěhēs njan, djih batjoet lóm.
 Gěnap-oeroi si-pipaq gadoh.
 Kalée na orěng-orěng di boelěn.
 Djih tjit mětēměng kalón Boemoi.
 Dan tjit Boemoi na roepa-roepa gantoï.
 Gěnap sěn doewa ploh lapan oeroi, Boemoi raja (boelat) antara.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Zeven dagen later zou zij nog maar de halve grootte hebben.	Lagi toedjoeh hari, djadi besar-nja saparoe sadjä.	Löm toedjoh oeroï, djëd raja-dji si-têngôh man- tông.
Weér zeven dagen later is het alsof de Aarde geheel weg is.	Lagi toedjoeh hari, Boe- mi seperti hilang an- téro.	Lom toedjoh oeroï, Boe- moï lagée gadoh an- tara.
Des nachts zijn er in de lucht vete nevelen (vlekken).	Kaloe malam, di langit ada banjaq kaboet.	Kalée malam, di langët na lë sagob.
Daar zijn duizende ster- ren.	Ada sa-riboe-riboe bin- tang.	Na më-ribée-ribée bin- tang.
En duistere plekken ziet men allerwege.	Dan itoelah jang kelam -kaboet ada di mana- mana.	Dan njan-kë jang këlam- kabot (sëpot-sëpët) na baranggapat.
Dat zijn ook duizende sterren.	Ija itoe djoega sa-riboe- riboe bintang.	Jang njan tjit më-ribée- ribée bintaug.
Maar die sterren zijn verschrikkelijk ver.	Tetapi bintang itoe djaoeh sekali.	Tëtapi bintang njan djëoh tëhat.
Denk zelf eens na.	Pikir-lah sendiri.	Piké-kë këdroï.
Is dat nu geen dwaalleer?	(H) Apa itoelah tida pengadjaran jang menjesatkan orang?	Poeë njan hana pënga- djaran jang pësisat gôb?
De afstand van de zon tot de Aarde weten wij.	Djaoeh-nja matahari dari Boemi kami taoe.	Djëoh-dji mata-oeroï ni- bak Boemoï kamoï toepoeë.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Als er een mensch was, die zoo snel kon loopen.	Djekalau ada orang, jang djalan bagitoe lekas.	Djakalée na orěng jang djak mēnan řědjang (pantas).
Zoo gauw als een kanons- kogel.	Lekas seperti pellow mariēm.	Řědjang sipěrti aněq měřějam.
Zou hij zes-en-twintig jaren moeten gaan.	Lama-nja djalan misti doewa-poeloeh-anam taoen.	Trib-dji djak mēhat doe- wa-ploh-nam tēhon.
(Dat is) gelijk aan een mensenleven.	Seperti kahidoepan orang.	Lagée ně-oedib orěng.
Als hij de zon bereikt (tot de zon is).	Kaloe sampėj di mata- hari.	Kalée tōk bak mata-oeroi.
Die donkere plekken zijn nog verder.	Itoe kalam-kaboet lagi lebėh djaoeh.	Njan kēlam-kabot lōm lēbėh djěoh.
Er zijn er die driemaal verder zijn.	Ada jang tiga kali lebėh djaoeh.	Na jang lehée sēn lēbėh djěoh.
Er zijn ook sterren, die zoo ver verwijderd zijn.	Ada djoega bintang-bin- tang jang djaoeh ba- gitoe.	Na tjit bintang-bintang jang djěoh mēnan.
Kunnen de menschen er heen gaan?	Apa orang-orang boleh dapat djalan ka-sitoe?	Poeě orěng-orěng djěd mětēmée djak kēnan?
Dat is niet te doen. (’t Kan niet.)	Tida bisa.	Han-djěd.
Omdat rondom de aarde de dampkring is.	Sebab koeliling Boemi ada oedara.	Sabab lingka Boemoi na hawa.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
De dikte (hoogte) van den dampkring gaat tot dertig-duizend voet.	Tinggi-nja oedara sampéj sapoeloeh-riboe kaki.	Manjang hawa tók siploh-ribée tapaq (of djěngkaĩ).
Daarna is er te weinig, of daarna houdt de dampkring op.	Habis-nja ada korang.	Lës njan-dji na koerěng.
Daarna krijgt men het ijl (koud).	Habis orang dapat di- ngin.	Habës orěng tēměng (of tēmée) sidjoěk.
En komt het bloed uit de ooren.	Dan darah kaloewar dari koeping.	Dan darah tēbit di gě- loenjoeng.
En eveneens uit den mond.	Dan djoega kaloewar dari moeloet.	Dan tjit tēbit di bahbah.
Ook uit de oogen.	Djoega (kaloewar) dari mata.	Tjit (tēbit) di mata.
Vervolgens is het geheel duister.	Habis-nja glap sekali.	Habës-dji sěpot tēhat.
Alsof er geen zon ware.	Seperti tida āda mata-hari.	Lagée hana mata-oeroĩ.
Evenals in den nacht.	Seperti malam.	Lagée malam.
Hoe hoog is het, als men dat ondervindt?	Brapa tinggi-nja, kaloe berasa bagitoe?	Padoem (of Pa-ohna) manjang, kalée njēm mēnan?
Wellicht tienduizend vaam.	Barangkali sapoeloeh-riboe depa.	Kadang siploh-ribée děpa.

Hollandsch.

Hebt gij reeds ijs gezien?

Hebt (gij) reeds gezien
hoe het gemaakt
wordt?

Ik wil 't u begrijpelijk
maken.

Het gebouw bevat vier
mensen.

Er zijn veel bakken vol
met water.

Rivier- of putwater.

De bakken zijn niet
groot.

Misschien bevat een bak
den inhoud van vier
karaffen.

Als die bakken gevuld
zijn.

Worden zij op eene rij
in eene groote kist
gedaan.

Maleisch.

Apa kamoe soedah lihat
itoe ajer-batoe?

Apa soedah lihat bagi-
mana orang békin?

Saija hendaq kasi meng-
arti.

Itoe roemah ada ampat
orang di dalam-nja.

Ada banjaq tampat-tam-
pat penoh sama ajer.

Ajer-kali atawa ajër-
soemoer.

Tampat-nja tida besar.

Barang kali satoe tampat
ada isi-nja ampat
gendi.

Kaloe itoe tampat-tam-
pat soedah di-isi.

Dija di taroh baris di
dalam peti besar.

Atjehsch.

Poeë ka ta-kalôn njan
ijër⁽¹⁾-batée?

Ka ta-kalôn pakri orëng
pëgèdj⁽²⁾?

Loen këmëng bri maä-
loem.

Njan roemôh na pët
orëng di dalam-dji.

Na lë tēmpat-tēmpat
pënôh dëngôn ijër⁽¹⁾.

Ijër dibak kroeng atawa
ijër dibak môn.

Tēmpat-dji hana raja.

Bakagak sabôh tēmpat
na asoi-dji pët gëndi
(of tjiriëq).

Kalée njan tēmpat-tēm-
pat ka gë-pë-asoi.

Djih gëboh bandja di
dalam pëtoï raja.

(¹) r niet hoorbaar.

(²) lees pëgit of pëgët.

Hollandsch.

Daarna gebruikt men
zwavelzuur, of daarna
wordt zwavelzuur ge-
nomen.

Dit vocht maakt het
koud.

Omdat dit, als het ware,
de warmte van het
andere vocht inzuigt.

Dit duurt een half uur.

De kracht (de uitwer-
king) van het zwavel-
zuur is aldus.

Als die tijd verstreken
is, wordt de groote
kist geopend.

En de bakken er uit
genomen.

Al het water is dan
hard als steen.

Ik ben zeer verwonderd.

Er bestaat ook een
andere wijze om
dranken te verkoelen.

Maleisch.

Habis orang pakéj ajër-
kras.

Ini ajër-kras jang békin
dingin.

Sebab dija seperti isép
panas-nja dari itoe
ajer lain.

Lama-nja satěnga djam.

Koewat-nja ajër-kras
bagitoe.

Waktoe itoe soedah
liwat, peti besar di-
boeka.

Dan itoe tampat-tampat
di-angkat.

Ajer-nja samoewa kras
seperti batoe.

Saija héran sekali.

Ada lagi lain roepa,
boewat békin dingin
minoeman.

Atjehsch.

Oh-lës njan gě-ngoei
ijër-krës.

Njoī ijër-krës jang pě-
sidjoëk.

Sabab djih lagée piěp
toetong-dji nibak njan
ijër laèn.

Trib-dji sitěngôh djēm.

Těga-dji ijër-krës mēnan.

Waktée njan achée (lě-
pas), pětoī raja ge-
boeka.

Dan njan těmpat-těmpat
gě-pinah.

Ijër-dji bandoem krës
lagée batée.

Loen hirěn tēhat.

Na lôm laèn roepa, djěd
pě-gědj sidjoëk mi-
noman.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Alleen (om) koud, niet (om) hard te maken.	Bèkin dingin sadja, tida békin kras.	Gě-pě-sidjoëk mantông, hana gě-pě-krës.
Om koud te maken, gebruikt men zout.	Sopaja békin dingin sadjā, orang pakéj garam.	Sopaja gě-pě-gèdj sidjoëk mantông, gě-boh sira.
Dat soort van zout haalt men in den winkel.	Roepa-nja garam orang ambil di toko.	Roepa-dji sira, gě-tjòk (gě-bloï) di kèdè.
Want het is geen gewoon (of tafel-) zout.	Sebab boekan garam makan.	Sabab kôn sira padjoh.
Het laat zich koud op de tong voelen.	Rasa-nja dingin di lidah.	Rasa-dji sidjoek, (kalée taboh) bak lidah.
Er bestaat nog eene andere wijze om te verkoelen.	Ada lagi laïn roepa, boewat békin dingin.	Na lôm laèn roepa kě pě-gèdj sidjoëk.
Op deze wijze.	Bagini-lah.	Měnoï-kě.
Als men geloopen heeft en warm is.	Kaloe orang soedah djalan, dan panas.	Kalée orěng ka djak, dan toetong.
En als men thuis komt en koel wil drinken.	Kaloe poelang, dan soeka minoem dingin.	Kalée woï, dan galak djib sidjoëk.
Dan neme men eene flesch bier of wijn.	Orang ambil satoe bottol <i>bier</i> atawa <i>anggoer</i> .	Gě-tjòk saboh katja <i>bier</i> atawa <i>anggoer</i> .
Maak (haar) niet open.	Djangan boeka.	Bèk boeka.
Houd (haar) dicht.	Tinggal toetoeop.	Bhalé tětōp.
Men neemt een stuk	Orang ambil sa-pôtong	Gě-tjòk sikrak idja, pa-

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
lijnwaad, onverschillig wat.	kaïn, bagimana ada.	kri na.
Dat stuk goed wordt flink nat gemaakt.	Itoe kaïn di békin basa betoel.	Njan idja ta-poeë basah bak gèdj.
De flesch wordt in dat goed gewikkeld.	Bottol di-boengkoes da- lam itoe kaïn.	Katja ta-boengkos dalam idja njan.
Geheel er in gewikkeld.	Di-boengkoes antéro.	Ta-boengkos (balôt) ban- silingka.
Dan wordt dat, met het goed, buiten gezet.	Habis bagitoe, sama kaïn, taroh di loewar.	Oh-lës mēnan, ngōn idja, kēbah di loewa.
In de zon (zonnehitte).	Di dalam panas-nja ma- tahari.	Di dalam sēoem-dji mata- oeroi.
Men passe goed op!	Orang djaga baaik-baaik.	Gě-djaga gèdj.
Omdat, als het te lang staat, de proef mis- lukt.	Sebab, kaloe tinggal ter- laloe lama, tida djadi.	Sabab, kalée tinggaï trib silagoïna, handjêd.
Als het goed bijna droog is.	Djikalau itoe kaïn am- pir kring.	Djakalée idja njan rab tēho.
Wordt de flesch met alles dadelijk binnen- gebracht.	Lantas bottol, sama sekali, di bawah di roemah.	Tēma katja, ngon idja, ta-mè oe-roemōh.
Dadelijk wordt het lijn- waad afgenomen.	Lantas kaïn-nja di-boeka.	Tēma idja-dji ta-boeka (ta-pělōs).
De flesch wordt snel geopend.	Bottol di-boeka lekas.	Katja ta-boeka rědjang.

Hollandsch.

En is de inhoud der
flesch terdege koud.
Bijna als ijswater (koud
water).
Maar het is niet goed,
dat men koud drinkt.
Als men warm is en
sterk (veel) zweet.
Omdat men gauw buik-
pijn kan krijgen.
Het is goed koud te
drinken met alcohol,
cognac genaamd.
Vroeger kende ik iemand.
En hij dronk vier glazen
in eens.
Toen kreeg hij eene
hevige ziekte.
Een kwartier daarna was
hij dood.
Ik dacht dat hij zich
ziek hield.
Zijn gezicht werd zeer
bleek.

Maleisch.

Dan isi-nja bottol dingin
betoel.
Ampir seperti ajer din-
gin.
Tetapi tida baaik, orang
minoem dingin.
Kaloë orang panas dan
banjaq kringet.
Sebab lekas boléh dapat
sakit proet.
Baaik minoem dingin
sama ajër-kras, ma-
manja *brëndie*.
Dhoeloe saiija kenal sa-
orang.
Dan dija minoem ampat
glas sama sekali.
Lantas itoe orang dapat
penjakit-an kras.
Lagi sa-per-ampat djam
dija mâtî.
Saiija kira dija poera-
poera sakit.
Moeka-nja poetjat sekali.

Atjehsch.

Dan asoi-dji katja sidjoëk
bit.
Rab lagée ijër sidjoëk.
Tětapi han gèdj, orěng
djib sidjoëk.
Kalée orěng toetong dan
lě rěoh.
Sabab rědjang djěd mě-
tēměng sakět proeët.
Gèdj ta-djib sidjoëk
ngõn ijër-krēs, nan-dji
brëndie.
Dilée loen toeri sidroï
orěng.
Dan djih djib pět glas
sigo bandoem.
Těma orěng njan mětě-
měng pěnjakět tēhat.
Lôm sisoekée djēm djih
maté.
Loen kira (agak) djih
poera-poera sakět.
Moeka-dji poetjat tēhat.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Zijne oogen verdraaiden zich.	Mata-nja poelas (poelir).	Mata-dji mēngisa.
Zijne ademhaling werd inderdaad kort.	Napas-nja pēndēk betoel.	Nafas-dji panēq bit.
Toen geleet het, alsof (hij) buikpijn (had).	Habis roepa-nja seperti sakit proet.	Oh-lēs njan roepa-dji lagēe sakēt proēt.
Elk oogenblik ging (hij) naar achteren.	Sabentar-sabentar pergi ka-blakang.	Sikēdjab-sikēdjab djak oe-likoet.
Dat vertrouwde ik niet.	Itoe-lah saija tida per-tjaja.	Njan-kē han loen pē-tjahja.
Toen ontbood (riep) ik den (heer) dokter.	Habis saija panggil toewan dokter.	Tēma(r) loen tawok toewan tabib.
Hij braakte ook.	Dija moentah djoega.	Djih moentah tjit.
Dat had ik bewaard.	Itoe-lah saija siampen.	Djéh (moentah) loen tēroh.
De dokter kwam.	Dokter datang.	Tabib tēka.
En keek naar het braaksel.	Dan melihat itoe moentah-nja.	Dan nēkalōn njan moentah-dji.
Hij vroeg naar de ziekteverschijnselen.	Dija tanja dari hhal penjakitan.	Djih tanjōng nibak hhal (haī) pēnjakēt njan.
De geneesheer verklaarde, dat die man stellig gauw had gedronken.	Kata-nja dokter, temtoe itoe orang lekas mi-noem.	Kēhēn-dji tabib, tentēe orēng njan rēdjang djib.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
En dat hij koud water had gedronken.	Dan dija minoem ajer dingin.	Dan djih djib ijër si- djoëk.
Te veel in eens.	Pada sekali terlaloe ban- jaq.	Sigo bandoem lě sila- goïna.
Alles wat de dokter zeide was volkomen juist.	Samoewa bitjara-an dokter betoel sekali.	Bandoem chaba(r) (narit) tabib njõ tēhat.
Als men warm is van het vele loopen.	Kaloe orang panas dari djalan banjaq.	Kalée orěng hoegõb ni- bak lě djak.
En het lichaam is ver- moeid (afgemat).	Dan badanja tjapé (lě- mēs).	Dan badan-dji hēk.
Mag men wel koud water drinken.	Boléh djoega minoem ajer dingin.	Djēd tjit djib ijër sidjoëk.
Maar men moet met kleine beetjes te gelijk drinken.	Tetapi misti minoem sedikit-sedikit.	Tētaki mēhat djib batjoet.
Even alsof men proeft (om te drinken).	Seperti tjoba minoem.	Lagée tjoeba djib.
Vriend, ik wensch een boek te schrijven.	Sobat, saija maoe me- noelis boekoe.	Tsahbat, loen kēměng soerat kitab.
Omdat ik anderen wil onderrichten.	Sebab saija maoe bri adjar orang-orang laïn.	Sabab loen kēměng pē- roenoï orěng-orěng laèn.
Gij moet mij helpen, als ge wilt.	Kamoe misti toeloong saija, kaloe soeka.	Gata mēhat toelong loen, kalée galak.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Hoe maakt men een boek?	Bagimana orang békin boekoe?	Pakri orëng pë-gèdj kitab?
Daar zijn menschen voor.	Ada toekang-nja sendiri.	Na oetòs-dji (of toekang- dji) sidroï.
Een schrijft, een ander heeft de drukletters.	Jang satoe menoelis; jang laïn ada hoeroef tjitaq.	Jang sidroï soerat; jang laèn na haraf tjap.
Eerst schrijf ik met pen en inkt.	Dhoeloe saïja menoelis dengan penna, tinta.	Dilée loen sëmoeerat ngôn kalam, daäwat.
In een schoolschrift.	Di dalam boekoe scola.	Di dalam kitab mëroenoï.
De vellen (papier) worden maar aan een kant beschreven.	Itoe lembar (kertas) di toelis di sablah sadja.	Njan sioet gësoerat siblas mantông.
Aan de achterzijde moeten zij oningevuld zijn.	Di blakang-nja misti kòsong.	Di likoet-dji mëhat la- pang (sòh).
Omdat het werk ge- makkelijk wordt.	Sebab pekerdja-an-nja djadi ganapang.	Sabab boët-dji djëd ma- ngat (sëngang).
Duurt het lang, als (men) een boek maakt?	Apa lama, kaloe békin boekoe?	Poeë trib, kalée pëgèdj kitab?
Ik denk een half jaar.	Saïja rasa sa-tënga taoen.	Loen piké(r) sitëngòh (sikhan) tēhôn.
Omdat er vele fouten zijn, in 't begin.	Sebab ada banjaq salah, kaloe bermoela.	Sabab na lë salah, kalée poephôn.
Vele letters zijn fout (verkeerd).	Banjaq hoeroef, jang salah.	Lë haraf jang salah.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Ook vele zijn niet gelijk.	Dan djoega banjaq tida râta.	Dan tjit lě jang hana santět (sa of sabé of rata).
Dat alles moet verbeterd worden.	Itoe samoewa misti di- per-baiki.	Njan bandoem mēhat gě-pě-gèdj.
De boeken worden ge- woonlijk driemaal ver- beterd.	Kitab-kitab masing tiga kali di-per-baiki.	Kitab-kitab maséng lehée sěn, peçahh.
De eene keer zijn de letters goed, de andere keer zijn er weér fouten.	Satoe kali hoeroef-hoe- roef soedah baaik, laïn kali salah lagi.	Si gō haraf-haraf ka gèdj, laèn sěn blét salah lôm.
De letterzetters maken vele fouten.	Itoe toekan hoeroef-tjitaq ada banjaq salah.	Njan oetōs-haraf-tjap na lě salah.
Zij hebben het druk (veel werk).	Ada banjaq pe-kerdja- annja.	Na lě boët djih.
Als alles al gedrukt is.	Kaloe samoewa soedah di-berçahh.	Kalée bandoem ka gě- pěçahh.
Wordt al het papier naar den boekbinder gebracht.	Kertas-kertas samoewa di-bawa ka-toekan mendjilid-kitab.	Kērthas-kērthas ban- doem gě-mè bak oetōs- tjemětjōp.
En dit duurt wederom eene maand.	Dan lagi ini lama-nja satoe boelan.	Dan lôm njoī trib-dji si-boelēn.
Omdat elke druk (oplaag)	Sabab satoe tjitaq-an ada	Sabab saboh tjap na

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
vijf honderd boeken bevat.	lima-ratoes kitab.	limông-rêtoes kitab.
Inderdaad, 't kost veel moeite.	Banjaq soesah betoel.	Lě soesah bit.
Wat voor nieuws hebt gij meer?	Kamoe ada chabar laïn apa lagi?	Na chabar laèn poeë lôm?
Ander nieuws weet ik niet.	Laïn chabar saija tra taoe.	Laèn chabar hana loen toepoeë.
Hebt gij reeds vroeger hier geloopen?	Apa kamoe soedah dhoe- loe djalan di sini?	Poeë gata ka dilée djak kěngi?
Hebt gij dien berg reeds beklommen?	Apa soedah naïk goe- noeng itoe?	Poeë ka ta ék goenông njan?
Zijn er ginds soorten van mineralen (stee- nen)?	Apa ada roepa-roepa batoe-batoe di sana?	Poeë na matjam-matjam batée-batée di-sidéh?
Er zijn er zeer dure.	Ada jang mahal sekali.	Na jang mēhal (mēhail) tēhat.
Dat alles komt uit het gebergte.	Samoewa itoe kaloewar dari goenoeng.	Bandoem njan tēbit nibak goenông.
Goud, zilver en ook tin.	Maas ⁽¹⁾ , pérak dan djoe- ga timah.	Mēs, pirak dan timoh tjit.
Hoe delft men dat?	Bagimana orang meng- gali itoe?	Pakri orěng minah njan?

(¹) Maas (Laag Mal.) van Amaas of Amās (Hoog Mal.) Zie blz. 175 : verkort in mās.

Hollandsch.

Eerst zoekt en onder-
zoekt men den grond
uitwendig.

Men zoekt lang; wel
eene maand (lang).

Als men genoeg ken-
teekenen heeft, graaft
men den grond.

Er zijn putten, die tot
acht honderd voeten
diep zijn.

En breed ook.

Binnen in den put maakt
men trappen.

Opdat men (er) in en
uit kan.

Dan kan men er ook
met manden in neder-
dalen.

Men gaat in de mand,
en deze wordt, met
een lang touw, naar
beneden gelaten.

Hoe kan men, zoo diep,
zien?

Maleisch.

Dhoeloe orang tjari dan
përiksa tanah dari
loewar.

Tjari lama sekali; ada
sa-boelan.

Kaloe soedah ada sampéj
tanda pengenalan,
orang gali tanah.

Ada soemoer, sampéj
delapan ratoes kaki
dalam-nja.

Dan lébar djoega.

Di dalam-nja soemoer
orang békin tangga.

Sopaja boléh masoek
dan kaloewar.

Habis orang djoega boléh
toeroen sama kran-
djang.

Orang masoek dalam
krandjang, dan ini
di-kasi toeroen, sama
tali pandjang.

Bagimana orang bisa
lihat bagitoe dalam?

Atjehsch.

Dilée orëng mita dan
pariksa tanòh di-
loewar.

Mita trib tēhat; trib-dji
si boelën.

Kalée ka na tók tanda
tēnoeri, orëng koes
tanòh.

Na mōn, tók lapan rētoes
gaki dalam-dji.

Dan bidëng tjit.

Di dalam-dji mōn orëng
pě-gědj rënjën.

Sopaja djěd tamông dan
těbit.

Těmar orëng tjit djěd
troon ngôn raga.

Orëng tamông dalam
raga, dan njoĩ gě-
bětroom (oeloer) ngôn
taloĩ panjang.

Pakri orëng lěmah ôh-
nan lěhók?

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Men gebruikt eene lamp, omdat 't duister is.	Orang pakéj lampo, sebab glap.	Orěng mě-tanglông, sa- bab sěpot.
Van tijd tot tijd, bij aardbevingen, ge- beuren er ook onge- lukken.	Tempo-tempo, kaloe lin- do, ada tjelaka djoega.	Mědjan-djan, kalée gěm- pa, na tjělaka tjit.
Kent (weet) gij den grootsten diamant ter wereld?	Apa kamoe kenal inten jang paling besar di doenia?	Poeě gata toepoeě intan jang gědj silagoi-ék di dōnnja?
Men heeft hem den naam Koh-i-noor gegeven.	Orang membri nama Kohinoor.	Orěng boh nan Soeka- dama. (?)
Hij is twee millioen gulden waard.	Harga-nja doewa-ratoes laksa.	Harga-dji (joem-dji) doe- wa-rětoes laksa.
Met welke gereedschap- pen werkt men?	Orang kerdja dengan bekakas apa?	Gě-poeboět ngōn pekakas poeě?
Men gebruikt schoppen, bijlen en zagen.	Pakéj patjol, kampaq dan gergadji.	Goei (ngoei) tjangkōl, sěrōn, dan gergadjoi.
Als men reeds gewerkt heeft tot aan den grond, wordt die grond in manden gedaan.	Kaloe orang soedah patjol sampéj di tanah, itoe tanah di-taroh di-dalam krاندjang.	Kalée orěng ka tjangkoï ōh tanōh, tanōh-dji gěbōh di-dalam raga.
En zoeken de lieden de steenen er uit, en	Dan orang piléh batoe- batoe-nja, dan tanah-	Dan orěng mita batée- batée-dji, dan tanōh-

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
wordt de grond in het water gedaan.	nja di masoek ajer.	dji gëbôh lam ijër.
Nu en dan (gebeuren) zijn er ook ongevallen.	Tempo-tempo ada djoega tjelaka.	Mëdjan-djan na tjit tje- laka.
En sterven vele men- schen.	Dan banjaq orang màti.	Dan lë orëng màtë.
En dikwijls zijn vele mensen ziek.	Dan sring-sring banjaq orang sakit.	Dan mëdjan-djan lë orëng sakët.
Als zij te diep neërdalen, worden zij benauwd.	Kaloe dija masoek ter- laloë dalam, korang napas.	Kalée dji tamông lëhòk tëhat, koerëng nafas.
Daar is geen koelte (wind).	Dan lagi tida ada angin.	Dan lòm hana angën.
Omdat het er binnen-in zeer warm is.	Sebab itoe panas sekali di dalam.	Sabab toetông tëhat di- dalam.
De menschen zweeten sterk.	Orang banjaq kringet.	Orëng lë rëoh (hoegôb).
Diensvolgens (worden zij) gauw zwak.	Dari-itoe lekas lemah (lembëk).	Nibak njan rëdjang hëk.
Als de aarde in de man- den wordt gedaan.	Kaloe tanah di taroh di dalam krandjang.	Kalée tanôh gëbôh di- dalam raga.
Worden vervolgens de manden (omhoog) er uit geheschen.	Habis krandjang di-tarik kaloewar.	Tëmar raga gë-tarék oe- loewar.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
En zoekt men de gesteenten.	Dan orang piléh batoe-batoe-nja.	Dan orěng piléh (mita) batée-batée-dji.
De aarde wordt wederom in water gedaan.	Tanah-nja di-masoeek lagi di-dalam ajer.	Tanôh-dji lôm gěboh lam ijër.
Opdat (zij) weér uitgezocht wordt, als zij week is.	Sopaja di-piléh lagi, kaloe lembèk.	Sopaja gě-piléh lôm, waktée lēmik.
Voor hoeveel waarde is datgene, dat men, eene maand lang, zoekt?	Brapa harga-nja, jang orang tjari satoe boe-lan?	Padoem joem-dji, jang gěmita si-boelën?
Dat hangt er van af, of dat is niet gelijk.	Itoe tida sama.	Njan han sa.
Nu en dan veel, dikwijls weinig.	Terkadang-kadang ban-jaq, sring-sring se-dikit.	Kadang-kadang lě, mě-djan-djan dit (mit).
Waar woont dat volk? (Waar zijn de huizen van dat volk?)	Di-mana roemah-nja orang itoe?	Di pat roemôh-dji orěng njoï?
Hunne kampongs zijn zeer dicht bij.	Kampong-nja dekat se-kali.	Kampông-dji rab tēhat.
Er zijn er ook die in de beneden-streken wonen.	Ada djoega jang doedoeq di ilir.	Na tjit jang doe q di-baroh (di ilir).
Als zij werken, beklimmen zij de bergen.	Dan kaloe kerdja, dja naik goenoeng.	Dan kalée djak boët, dji ék oe-goenoeng.

Hollandsch.

En blijven eene week
werken.

Zij verblijven bij andere
mensen.

Na het werk, keeren
zij weér naar beneden
terug.

Worden die steenen niet
gehouwen?

Worden die juweelen
niet gekloofd?

Gebruiken de juweliers
geen vijlen?

Maleisch.

Dan tinggal kerdja satoe
minggo.

Dija mēnoempang sama
orang lain.

Habis kerdja, dija poe-
lang milir.

Apa itoe batoe tida di-
põtong?

Apa itoe permata tida
di-bêlah?

Orang toekan-nja, apa
dija tida pakêj kékir?

Atjehsch.

Dan tinggal dijak boët
si minggoe.

Djih mēloempang bak
orëng laèn.

Oh lëhës boët, dijih woï
oe-baroh.

Poeë njan batée han
gëkõh?

Poeë njan përmata han
gë-plah?

Orëng toekang-dji poeë
dijih han mëkiki?

Bijzondere uitdrukkingen en opmerkingen. ⁽¹⁾

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Gij zijt het, die aan- leiding geeft.	Kamoe jang mengara- nakan.	Gata jang mēkērna (<i>of</i> moedoh).
Zweer niet!	Djangan berkoetoeq (soempah)!	Bēk moesoempah!
Om Gods wil!	Karana Allah!	Kērna Allah!
Dat zijn godsdienstige gebruiken.	Itoelah âdat agama.	Njan-kē âdat agama.
Het is niet alles goud, wat blinkt.	Maski bekilap belom djadi mās.	Mēski mēkilat gōh mēhat mēs.
Hij heeft den geest ge- geven.	Dja soedah poetoēs njawa.	Djih ka poetoēs njawōng.
Droefheid en vreugde	Doekatjita dan soekatjita	Doekatjita dan soekatjita

⁽¹⁾ Midden-kolom is nagenoeg alles Hoog-Maleisch.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
wisselen elkander in de wereld af.	ganti-ganti di doenia.	gantōi-gantōi di dōn- nja.
Ik geef die zaak in uwe handen.	Saija serahken perkara itoe kapada-moe.	Loen pēdjōk-pēdjōk pē- kara njan baq gata.
Haal geen oude koeien uit de sloot.	Djangan korēk perkara jang soedah.	Bék sēboēt-boēt pēkara jang ka.
Gij handelt tegen trouw en plicht.	Kamoe berboewat chi- jānat.	Gata poeboēt chijānat.
Ik raakte in gevangen- schap.	Saija mendjadi tawanan.	Loen djēd kētawanan.
Een moeilijk geval.	Perkara jang soekar sekali.	Pēkara jang galaq (soe- ka(r)) tēhat.
Ziet gij (het gesternte van) den Grooten Beer?	Apa kamoe lihat Boerdj Bidoeq?	Poeē ta-kalōn Boerodj?
Daar is het zevenge- sternte.	Di sitoe ada Bintang Kertika.	Di sidēh na Bintang kērtika.
Vier elkander opvolgende geslachten.	Ampat gilir orang.	Pēt djēb orēng.
Er zijn drie genoot- schappen te Atjeh.	Ada tiga madjlis di Atjeh.	Na lēhée mēdjēlis di Atjeh.
Welke (wat) is uwe ge- loofsleus?	Apa kamoe poenja isjā- rat imān?	Poeē gata po isjārat imān?
Wie heeft gelijk, wie ongelijk?	Sijapa benar, sijapa salah?	Soī bēna(r), soī salah?

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Hij is gek van angst.	Dija gila karana takoet.	Djih poengô kërna tẽ-makoet.
Hij leeft in de gemeenschap Gods.	Maka ija-lah wali Allah.	Tẽma(r) djih-kẽ wali Allah.
Kent gij geheimschrift?	Apa kamoe kenal hoeroef jang moesjkil?	Poeẽ ta-toeri haraf jang mẽsẽkẽ?
Gehoorzaamheid aan God.	Kabaqtian pada Allah.	Kẽbaqtian baq Allah.
Dat zijn ijdele gesprekken.	Itoc-lah bitjara sija-sija.	Njoĩ-kẽ bẽtjara sija-sija.
Hij heeft een edel hart. (Hij is edelmoedig.)	Dija himmat jang tinggi.	Djih bangsa jang bakô.
Want ik ben u genegen.	Karana saija kasihani engkaw.	Kërna loen gaséh kẽdroĩ tẽ.
Bitter als gal.	Paĩt seperti hampedoe.	Pẽhit lagée lampẽdœ.
Hij is goed geaard.	Dija berperi baaik-baaik.	Djih moeproĩ gẽdj-gẽdj.
Volgens 's lands gebruik.	Sebagimana adat-nja negri.	Pakri jang adat-dji (rẽ-sam-dji) nanggroĩ.
Hij heeft tegenwoordigheid van geest.	Dija tetap hãti.	Djih tẽtap haté.
Ik ga op jacht.	Saija pergi berboeroe.	Loen djak moeboeroe.
Waar is mijn getij-boek (Mah.)?	Mana saija poenja kitab çalawat?	Hô kitab cẽlawẽt-loen?
Uw formulier-boek.	Kamoe poenja kitab-soerat-peratoeran.	Gata po kitab-soerat-atoeran.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Zoo waarlijk helpe mij God Almachtig! (Eed.)	Demi Allah Tâ'âla!	Dami Allah Ta'âla!
Neem mijne woorden ter harte.	Mentjita-lah kata-koe.	Nit (tjita) kěhěn-loen.
Hij geeft heilzame wen- ken.	Dija membri isjârat jang berfaïdat.	Djih bri isjârat jang moefaïdah.
Hij werd op heeterdaad betrapt.	Dija ka-dapat-an ber- boewat.	Djih mětēměng moeboët.
Onbezielde voorwerpen.	Barang-barang jang tiada bernjawa.	Barang-barang jang hana njawông.
Gij zijt ondankbaar.	Kaw tiada tahoe sjoekr.	Gata han toepoeë (těhee) sjoekôr.
Ik ben uw onderdanige dienaar.	Saija hamba jang rendah.	Oelon toewan namit jang hina dina.
De duivel was onder de engelen.	Iblis ada pada antara segalla maláikat.	Iblis na měngklèk ngôn maláikat.
Gij zijt een égoïst.	Kamoe orang jang me- noentoet salamát di- rinja.	Gata njoï jang mēnoen- toet sělamat droï.
Over de eeuwigheid.	Dari achirat.	Nibak achirat.
Het is aldus voorbe- schikt.	Maka bagitoe bernijat- kan.	Těma(r) mēnan mēnit.
Dit verhaal duurt eeuwig.	Ini tjeritera lama sekali.	Njoï chabar zaměn tēhat.
Wat is de bestemde dag?	Hari apa jang di-tantoe- kan?	Oroï poeë jang gě pě- těntée?

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
God bestaat met zichzelf.	Bahoewa Allah berdzát dengan sendiri-nja.	Bit Pòtë Allah mēdzat dēngôn kēdroi.
Hij denkt aan zijn eigen voordeel.	Dija ingat oentoeng diri.	Djih ingat kē oentoeng droi.
In de handen klappen.	Bertepoeq tangan.	Mēkēpoeq djaroi.
Het is klaarblijkelijk bewezen.	Soedah trang dengan njata-nja.	Ka pēngēs ngôn njata.
Die vrouw valt flauw.	Itoe perampoewan ka- langar.	Njan inōng ingkē.
Gij moet mij vast be- looven.	Kamoe misti djandji saija dengan soenggoe- soenggoe.	Gata mēdjandji loen ngôn soenggoh-soeng- goh.
Dit zijn varens.	Inilah daoen pakoe.	Njoi-kē oen pakoe.
Vanwege den Koning.	Dari pada péhaq Radja.	Baq pihaq Radja.
Van ganscher harte.	Dengan sagenap hāti.	Dēngôn tēntée haté.
Het einde der dingen.	Ka-soedah-an doenia.	Kē-soedahan dōnnja.
Laat gij dat toe?	Apa kamoe bri idzin itoe?	Poeë gata pē-izin njan?
Hij waagt zijn leven (heeft zijn leven veil).	Dija belandja-kan djiwa.	Djih pasaq njawōng.
Die vrouw lonkt mij toe.	Itoe perampoewan main mata akan saija.	Njan inōng mēnčēn mata loen.
Dit huis moet geveild worden.	Ini roemah misti di- lèlang.	Njoi roemōh handjēd han lènglōng.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Hij tast overal rond.	Dija mēmēraba-raba.	Djih mēraba-raba.
Zij is zeer bemin- nenswaardig.	Dija terlaloe patoet di- kasihi.	Djih patot lagoi ēk gē- gaséh.
Gij moet niet veinzen.	Kamoe djangan me- ngitjoe hāti.	Gata bēk gētjoh hāté.
Zoodat ik u daar zal vinden,	Sahingga saija dapat kamoe di sana.	Ōh hat loen tēmēng gata di sidéh.
Het komt precies uit — 't is juist voldoende.	Ini tjoekoop betoel.	Njoī sēb bit.
Iemand uit eene groote verlegenheid redden.	Meloepoetkan sa-orang dari pada kasoekaran jang sangat.	Tēnoewō sidroi orēng nibak kēsoeka-an jang tēhat.
Gij verleidt de vrouwen!	Kamoe menawari orang- orang-perampoewan!	Ta dakwa orēng-orēng- inōng!
Ik wil mij laten om- koopen.	Saija hendaq makan soewap (figuurlijk).	Loen kēmēng padjoh soēb (<i>figuurlijk</i>).
Ik ben hopeloos!	Saija soedah tiada ber- daja lagi.	Loen ka hana daja lé.
De oorlog verklaren.	Mema'loemken pērang.	Gē-poemáloem pērang.
Die bloem is verlept.	Kembang itoe soedah lajoe.	Boengōng djéh ka lajée.
Hij is naar de eeuwigheid verhuisd.	Dija pindah kapada negri jang baqá.	Djih minah kē nanggroi jang baqá.
Hij voert iets in zijn schild.	Dija bernijat apa-apa.	Djih mēniēt poē-poē.

Hollandsch.	Maleisch.	Atjehsch.
Hij volgt ons overal.	Dija toeroet kami orang di-mana-mana.	Djih sètèt kamoï njoï barang-hô.
Wie speelt er fluit?	Sijapa jang tiep soeling?	Soï jang joep soelêng?
Is er foelie?	Apa ada boenga pala?	Poeë na boengông pala?
Wij hoorden het golf- geklots.	Maka kita pon dengar ombaq mengaloen.	Těma(r) kamoï pi de- ngô(r) rějěk mě-alon.
Hij is gek op 'n meisje.	Dija gila birahi akan anaq dara sa-orang.	Djih poengô běřěhi kě aněq dara si-droï.
Hij is een Godgeleerde.	Dija faham pada ilmoe ilahijat.	Djih pěham baq ilmée 'lahijat.
Van hoeveel karaat is dit goud?	Ini mās, brapa moetoe- nja?	Njoï mēs, padoem moe- toe-dji?
Hij is een goddeloos mensch.	Dija orang fásiq.	Djih orěng fasěq.
Ik geef gaarne spijs en drank ten beste.	Saija soeka mendjamoe.	Loen galak mědjamée.
Ga toch snel!	Djalan-lah tjěpět!	Djak-kě bagas!
Gij zijt onbeschoft (on- wellevend).	Kamoe koerang bahasa.	Gata koerěng adat.
Hij is jaloersch (wan- gunstig).	Dija hāti dengki.	Djih haté děnki.
De onderhandelingen zijn afgebroken.	Brhènti moesjáwarat.	Pioh mēsjeauwarat.
Dit is onbewierookt.	Ini-lah tiada di-oekoep doepa.	Njoï-kě hana gěgang- gang (oekop) hooi.

Hollandsch	Maleisch.	Atjehsch.
Kunt gij den Koran uitleggen?	Apa kamoe bisa tafsir goeran?	Poeë kadjêd taboh maâna goeran?
Wat is uw bestaan?	Apa kamoe poenja pen- tjaréan?	Poeë pëntjarian gata?
Tot zijn bestwil.	Akan selamat-nja.	Kě sêlamat-dji.
Dat hebt gij knap gedaan.	Ija itoe kamoe békin tjantiq.	Jang njan gata pèdhit.
Hij is een ingetogen mensch.	Dija orang berbangsa (sopan).	Djih oréng moebangsa.
Keurige kleeding.	Pakéj-an jang indah- indah.	Pékajan jang indah- indah.
Hoeveel heeft hij geërfd?	Brapa dija tarima barang poesaka?	Padoem dji tarimông barang pêsaka?
Hij heeft een vast geloof.	Dija jang ada dîn jang tetap.	Djih jang na dîn jang têtap.

